

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
AVALIKU ÕIGUSE INSTITUUT

Teerika Marilin Martisen

**DISTSPLINAARKARISTUSTE MÄÄRAMISE KÄSKKIRJADE VAIDLUSTAMINE
KINNIPEETAVATE POOLT HALDUS- JA KOHTUMENETLUSES AASTATEL 2013 –
2014 TALLINNA VANGLA NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja: Aare Reenumägi, *PhD*

Tallinn 2015

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	4
1. Kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise vajadus ja vaidemenetlus vangla	9
1.1 Vangistus ja selle raames kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise vajadus	9
1.2 Vanglas kohaldatavad distsiplinaarkaristused	13
1.3 Kohustusliku vaidemenetluse sätestamine vangistusseaduses.....	15
1.4 Vaidele esitatavad nõuded	17
1.5 Vaidemenetlus.....	21
1.6 Järeldus	24
2. Distsiplinaarmenetlus vanglas	25
2.1 Kinnipeetava distsipliinirikumise fikseerimine	25
2.2 Distsiplinaarkaristuse määramise alus	27
2.3 Distsiplinaarkaristuse määramise tähtaeg	29
2.4 Distsiplinaarmenetluse algatamine	30
2.5 Uurimispõhimõtte distsiplinaarmenetluses	32
2.6 Distsiplinaarmenetluse protokollimine	34
2.7 Distsiplinaarkaristuse valik vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamiseks	35
2.8 Käskkirja põhjendamine ja vorminõue	36
2.9 Käskkirja kinnipeetavale teatavaks tegemine	38
2.10 Distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramine.....	39
2.11 Järeldus.....	40
3. Tallinna Vanglas määratud distsiplinaarkaristused aastatel 2013 – 2014 ja nende vaidlustamine.....	42
3.1 Tallinna Vanglas aastal 2013 määratud distsiplinaarkaristused	42
3.2 Tallinna Vanglas aastal 2013 läbi viidud vaidemenetluses	44
3.3 Tallinna Vangla vastu halduskohtutesse 2013. a esitatud kaebused seoses distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadega.....	46

3.4	Tallinna Vanglas aastal 2014 määratud distsiplinaarkaristused	47
3.5	Tallinna Vanglas aastal 2014 läbi viidud vaidemenetlused	49
3.6	Järeldus	53
3.7	Tallinna Vangla vastu halduskohtutesse 2014. a esitatud kaebused seoses distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadega	54
3.8	Vangla kahjuks lahendatud kohtuasjad 2013. a seoses distsiplinaarkaristuste vaidlustamistega	55
3.8.1	Haldusasi nr 3-13-70172	55
3.8.2	Haldusasi nr 3-13-70142	59
3.8.3	Haldusasi nr 3-13-1616	62
3.9	Vangla kahjuks lahendatud kohtuasjad 2014. a seoses distsiplinaarkaristuste vaidlustamistega	72
3.9.1	Haldusasi 3-14-50820	72
3.9.2	Haldusasjad nr 3-13-958, nr 3-14-52883	73
3.10	Järeldus.....	76
	Kokkuvõte	77
	Challenging the Directives to Impose Disciplinary Penalties by Prisoners in Administrative and Judicial Proceedings on the Example of Tallinn Prison between 2013 and 2014.....	82
	Kasutatud lühendid	86
	Kasutatud materjalide loetelu	87

„Ära karda! Ma ei maksa sulle kätte kurjaga,
vaid sunnin heaga. Minu käsi on karm,
aga minu meel on armuline.“

Manitsus Amsterdami *Spinhuis*¹ väravas

2015. a alguse seisuga on Eestis neli vanglat: Tallinna Vangla, Tartu Vangla, Viru Vangla ning Harku ja Murru Vangla. Vanglatesse on 13.04.2015 seisuga paigutatud kokku 2823 isikut, kellest süüdimõistetuid on 2244 ja vahistatuid 579, neist Tallinna Vanglas kokku 945 isikut (585 kinnipeetavat ja 360 vahistatut)². Vanglaid määratletakse sotsioloogias kui totalitaarseid institutsioone, kus erinevate inimlike vajaduste rahuldamise eest vastutab riigivõim. See tekitab omaette, ühesuguse eluga miniühiskonna, kus piiratakse ülejäänud ühiskonnast eemaldatud isikute õigusi ja vabadusi.³

Vabadusekaotuse, aresti ja eelvangistuse täideviimise kord ning korraldus on reguleeritud vangistusseaduses⁴ (edaspidi ka *VangS*). Selle alusel antud justiitsministri 30.11.2000 määrus nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“⁵ (edaspidi *VSkE*) aga määrab vabadusekaotuse ja eelvangistuse kandmise tingimused ning täideviimise korralduse. Vangistusseadus on eriseaduseks haldusmenetluse seaduse⁶ (edaspidi ka *HMS*) suhtes. Erinevalt HMS-ist sätestati 01.01.2008 jõustunud *VangS*-i muudatusega⁷ kinnipeetavatele kohustuslik kohtueelne menetlus, mis tähendab, et kinnipeetav saab kohtusse pöörduda alles siis, kui samas asjas on esmalt läbitud vaidemenetlus.

Suurema osa halduskohtumenetluse asjadest on läbi aastate moodustanud vangide kaebused. Kuigi enamjaolt ei ole nende kaebuste puhul tegu õiguste intensiivse riivega, on siiski oluline tagada kinnipeetavate kaebuste kvaliteetne kohtulik kontroll.⁸ Endine Riigikohtu esimees hr Märt Rask on nimetanud kinnipeetavate kaebusi massnähtuseks ning leidnud, et „kaebuste arvukus paneb mõtlema, kas on mõistlik kulutada rohkem kui kolmandik halduskohtupidamise ressursist üht liiki kaebuste lahendamisele, mis moodustab eproportsionaalselt suure osa. /.../ Enamlevinud kaebuste märksõnad on keelatud esemed, isiklike asjade kasutamine, distsiplinaarkaristuse määramine, vanglas

¹ Amsterdami parandusmaja, mis asutati aastal 1597. Arvutivõrgus: nl.wikipedia.org (20.04.2015)

² Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv. – Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv> (15.03.2015).

³ B. B. Hess, E.W. Markson, P. Stein. Sotsioloogia. Tallinn: Külim 2000, lk 210–211.

⁴ Vangistusseadus. – RT I 2000, 58, 376... RT I, 19.03.2015, 1.

⁵ Justiitsministri 30.11.2000 määrus nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“. - RTL 2000, 134, 2139... RT I, 29.12.2014, 62.

⁶ Haldusmenetluse seadus. - RT I 2001, 58, 354... RT I, 23.02.2011, 3.

⁷ Vangistusseaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seadus. - RT I 2006, 63, 466.

⁸ P. Talv. Uus halduskohtumenetluse kord kiirendab kohtupidamist. Justiitsministeerium. – Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/et/uudised/uus-halduskohtumenetluse-kord-kiirendab-kohtupidamist> (30.03.2015).

töötamisest keeldumine,» loetles ta.⁹ 2013. a moodustasid justiitshaldusasjad 26,3% kõigist haldusasjadest.¹⁰

Nii kohtueelse vaidemenetluse kehtestamine kui ka kohtus lihtmenetluse võimaldamine on suunatud kaebuste lahendamise protseduuri lihtsustamisele ning tõhusamaks muutmisele, kuid need abinõud ei kõrvalda probleemide tegelikke põhjuseid, millest vaidlused tekivad. Aastaga on selles valdkonnas toimunud positiivseid muutusi. Tuginedes Tartu Halduskohtu esimehe hr Tanel Saare 23.05.2013 ettekandele, oli justiitshalduskaebuste ehk kinnipeetavate kaebuste osakaal langenud 50%-ni halduskohtusse jõudvate kaebuste üldarvust. Kinnipeetavate kaebused moodustasid varem ligi 2/3 Tartu Halduskohtu tööst ja koormasid liigselt kohtupidamist. Kuigi sellise languse põhjuste sisulist analüüsi pole tehtud, võib mõjuritena nimetada, et Viru Vangla jõudlus kohtueelses menetluses esitatud vaiete läbivaatamisel on oluliselt suurenenud, kinnipeetavad tunnevad paremini kaebuste läbivaatamise kohtupraktikat ja 2012. a jõustus halduskohtumenetluse uus redaktsioon.¹¹

Käesoleva magistritöö eesmärk on Tallinna Vangla näitel välja selgitada,

- kui suures osas ja mis põhjustel rahuldab kohus kinnipeetavate¹² kaebuseid, mis on esitatud distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadele;
- kas vanglas läbiviidav haldusmenetlus kinnipeetavatele määratud distsiplinaarkaristuste käskkirjadele esitatud vaiete lahendamisel on efektiivne ja kas sellega saanuks vältida kaebusi, mis kohtute poolt kinnipeetavate kasuks lahendati.

Magistritöö põhineb hüpoteesil, et Tallinna Vanglas läbiviidav haldusmenetlus on efektiivne ning kohtutesse jõuavad vaid sellised kaebused, mis puudutavad õigusküsimusi, mida vanglas läbiviidava haldusmenetlusega lahendada ei ole võimalik. Vaided, mis vaidemenetluse korras rahuldatakse, ei jõua kaebustena halduskohtusse. Samuti võib isik vaide mitterahuldamise korral jätta kohtusse pöördumata, kui talle vaideotsuses piisavalt veenvalt ära põhjendatakse, et tema vaie on alusetu. Seega on vaidemenetlus abiks kohtute koormuse vähendamisel.¹³

Magistritöö autor valis vanglas väljaantavatest haldusaktidest kinnipeetavatele distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjad põhjusel, et nimetatud moodustavad väga suure osa vanglas kinnipeetavate kohta antavatest käskkirjadest. Käesoleva magistritöö koostamiseks töötas autor läbi 1806 käskkirja,

---

⁹ K. Kangro. Rask: Vangide kaebustele kuulub liiga palju kohturessurssi. (30.03.2015).

¹⁰ I ja II astme kohtute menetlusstatistika. 2013. a koondandmed. Tallinn, 2014.

¹¹ M. Rask. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduse ühetaolise kohaldamise kohta. Riigikohtu esimehe ettekanne Riigikogu 2013. a kevadistungjärgul, 06.06.2013 (30.03.2015).

¹² Edaspidi kasutatakse töös süüdimõistetud ja kinnipeetava ühisnimetajana mõistet kinnipeetav, kui ei ole teisiti märgitud.

¹³ Aedmaa, A., Lopman, E., Parrest, N., Pilving, I., Vene, E. Haldusmenetluse käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004, lk 392.

mis 2013. a seoses kinnipeetavate distsiplinaarmenetlustega Tallinna Vanglas koostati ning 1729 käskkirja, mis koostati 2014. a. Lisaks tutvus autor kõigi vaietega, mis kinnipeetavate poolt aastatel 2013 – 2014 distsiplinaarkaristuse käskkirjadele esitati.

Distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjade arvukusele lisaks on kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse olemasolu tähtis, kuna mõjutab mitmeid kinnipeetava õigusi ja võimalusi vanglas. Kehtiva distsiplinaarkaristuse olemasolu mõjutab otseselt kinnipeetava karistusest ennetähtaegset vabastamist. Nii kohus kui prokuratuur lähtuvad kinnipeetava ennetähtaegse vabastamise otsustamisel oma hinnangu kujundamisel KarS¹⁴ § 76 lg 3 loetletud alustest, süüdimõistetu käitumisest vanglakaristuse kandmise ajal võetakse hinnangu kujundamisel enam arvesse distsiplinaarkaristuste esinemist või mitte esinemist. Distsiplinaarkaristuse olemasolule viidati 2012. a 538 ennetähtaegselt vabastamise juhtumi puhul ning neist isikutest vabastati enne tähtaega 23 kinnipeetavat (4%). Samas distsiplinaarkaristuse mitteesinemisele tuginedi ennetähtaegse vabastamise otsustamisel 262 korral ning 192 juhtumil vabastati kinnipeetav vanglast ennetähtaegselt.¹⁵ Distsiplinaarkaristused võivad mõjutada otsuse langetamist – kui toimikust selgub, et kinnipeetav ei suuda kinni pidada vangla sisekorrast, siis tekitab see õigustatult küsimuse, kas ja kuidas ta tuleks sellega vabaduses toime.¹⁶

Ka kerge distsiplinaarkaristus toob karistatule kaasa karistuse kehtivusest tulenevad negatiivsed tagajärjed¹⁷. Kehtivate distsiplinaarkaristuste olemasolu võetakse arvesse kinnipeetava suhtes avavanglasse või kinnise vangla avavangla osakonda paigutamise otsustamisel¹⁸, olmeelektronika kasutamise loa andmise otsustamisel¹⁹; lühiajalise väljasõidu lubamise otsustamisel²⁰ ja kinnipeetava väljaspool vanglat töötamise loa andmise otsustamisel²¹. Samuti võetakse kehtiva distsiplinaarkaristuse olemasolu arvesse uue distsiplinaarsüüteo toimepanemisel. Tulenevalt

¹⁴ Karistusseadustik. - RT I 2001, 61, 364... RT I, 23.12.2014, 14.

¹⁵ K-C. Kruusmaa, J. Salla. Ennetähtaegse vabastamise regulatsioon ja praktika analüüs, lk 7. Kriminaalpoliitika analüüs nr 1/2013. Arvutivõrgus: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/ennetahaegse_vabastamise_analuus_1-2013.pdf (20.02.2015).

¹⁶ Okas, K. Ennetähtaegse vabastamise protsessi statistiline analüüs uuring 2009. a Tartu Maakohtu toimikute põhjal. – Magistritöö, Tallinn 2013, lk 30. Arvutivõrgus: http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/31869/okas_kristjan.pdf?sequence=1 (25.02.2015)

¹⁷ Madise, L., Pikamäe, P., Sootak, J. Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne. – Kirjastus Juura 2014, lk 154/6.2.

¹⁸ Justiitsministri 25.03.2008 määrus nr 9 „Täitmisplaan“. - RTL 2008, 29, 424... RT I, 12.02.2014, 11; § 17 lg 2 p 1.

¹⁹ VangS § 31 lg 2 kohaselt võib vanglateenistuse ametniku loal kinnipeetaval olla isiklik raadio, televiisor või muu vajalik elektriseade, kui nende kasutamine ei riku vangla sisekorraeskirju ega korda ning ei häiri teisi isikuid ja kui kinnipeetaval ei ole kehtivat distsiplinaarkaristust, mis on talle määratud isikliku raadio, televiisori või muu vajaliku elektriseadme kasutamise nõuete rikkumise eest.

²⁰ VSkE § 83 p 3¹ sätestab, et väljasõiduloa andmisest võib keelduda, kui kinnipeetavale kohaldatud distsiplinaarkaristus kehtib.

²¹ Tulenevalt VSkE § 96⁵ lg 1 p 2 kohaselt võib väljaspool vanglat loa andmisest keelduda, kui kinnipeetav omab kehtivat distsiplinaarkaristust.

asjaolust, et distsiplinaarkaristuse määramisega on tegemist olulise sekkumisega kinnipeetava õigustesse, on nimetatud käskkirjade vaidlustamise huvi ka kinnipeetavate poolt suur.

Distsiplinaarkaristuse kohaldamisala vangistuses on väga lai, puudub kindel loend tegudest, mis karistuse kaasa võivad tuua nagu on süütegude puhul. Rikkumised, mille eest distsiplinaarkaristus vanglas määratakse, võivad varieeruda alates nimesildi mittekandmisest kuni teisi kinnipeetavaid ning vangla töötajaid otseselt ohustava tegevuseni. Samuti on distsiplinaarkaristuse puhul sekkumisintensiivsus väga erinev, ulatudes noomitusest kuni kartserisse paigutamiseni.²²

T. Ligi on oma analüüsis leidnud, et hinnates kokkuvõtlikult vanglate rolli kinnipeetavate kaebuste arvukuse põhjusena, võib öelda, et ca 20-25% halduskohtutes rahuldatud asjade lahendamisele kulunud ressursi oleks võinud hoida kokku, kui vanglad oleksid mõnevõrra läbimõeldumalt tegutsenud.²³ Riigikohus on välja toonud, et distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjad on muutunud ebakorrektsiks ning kohtupraktikas on esinenud juhtumeid, kus on seatud kahtluse alla distsiplinaarkaristuse määramise sisuline teostamine.²⁴ Sarnaseid probleeme on esinenud vaideotsuste vormistamisel. Näiteks on tehtud vaideotsuseid, mille motivatsioonis on vaideorgan hinnanud isikule määratud käskkirja õiguspärasust, kuid vaideotsuse resolutsioonis jätnud rahuldamata hoopis teise haldusakti peale esitatud teise isiku vaide.²⁵ Need on vaid üksikud näited haldusaktide puudulikust vormistamisest, mis viitavad aga laiematele puudujääkidele vangla haldusmenetluses, mis omakorda tingivad ka otsuste vaide- ja kohtumenetluses vaidlustamise kasvu. Riigikohtu hinnangul on oluliselt kasvanud vaideotsuse õiguspärasust ja haldusmenetluse läbiviimist puudutavate vaidluste arv kohtumenetluses.²⁶

Tulenevat asjaolust, et kinnipeetavate kaebused moodustavad suure osas halduskohtule esitatavatest kaebustest, oleks kohturessurssi vähem koormav, kui Tallinna Vangla kui haldusorgani poolt antud haldusaktid oleksid õiguspärased ning vaidemenetlus teostaks efektiivset enesekontrolli antud haldusaktide üle, et leida vajakajäämised antud haldusaktides enne kohtusse pöördumist.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist, mis jagunevad omakorda alapeatükkideks. Esimeses peatükis uurib magistratöö autor, miks on vaja kinnipeetavaid distsiplinaarkorras karistada, milliseid distsiplinaarkaristusi saab vanglas korda rikkunud kinnipeetava suhtes kasutada. Samuti leiab

---

²² Vangistusseaduse ja kriminaalhooldusseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (20.03.2015)

²³ T. Ligi. Kinnipeetavate kaebuste ja vaiete lahendamine. Olukorra analüüs ja ettepanekud muudatusteks, lk 7.

²⁴ nt Tartu HKo 3-10-2304 ja Tartu RKO 16.12.2011 samas asjas.

²⁵ nt Tartu Halduskohtu 15. novembri 2010. a määrust haldusasjas nr 3-10-2880, p 2.

²⁶ Riigikohtu analüüs. Kinnipeetavate vaiete ja kaebuste lahendamine. Riigikohus, märts 2011, lk 5. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252> (21.02.2015).

käsitlemist, miks on kinnipeetavatele kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus, millised on vaidele esitatavad nõuded ja milline on vaidemenetluse läbiviimise kord vanglas. Teises peatükis käsitletakse põhjalikumalt distsiplinaarmenetluse kui haldusorgani poolt läbiviidava haldusmenetluse protsessi. Kolmandas peatükis analüüsib autor 2013-2014 aastate kohtupraktikat seoses distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjade vaidlustamisega, kus vastustajaks on olnud Tallinna Vangla. Kasutatud on nii Riigi Teatajas avaldatud lahendeid kui ka magistrیتöö autorile kui vastustaja esindajale töö käigus kättesaadavaid lahendeid, mis käesoleva magistrیتöö koostamise aja seisuga veel jõustunud ei ole. Autor uurib, mis põhjustel on kohtulahendeid tehtud vangla kahjuks ja kas ebasoodsaid lahendeid saanuks efektiivsema haldusmenetlusega ära hoida.

Magistrیتöö uurimismeetodina on kasutatud peamiselt analüüsivat ja võrdlevat meetodit; sotsioloogilise uurimismeetodina dokumentide analüüsi. Magistrیتöös on kasutatud erialast kirjandust, eelkõige Vangistusseaduse kommenteeritud väljaannet, „Haldusmenetluse käsiraamatut“ J. Sootaki ja P. Pikamäe „Kriminaaltäitevõigus“ ning M. Oleski „Inim- ja põhiõigused vanglas“, samuti õigusajakirjas *Juridica* avaldatud artiklid kui ka muud teemakohased materjalid. Siseriiklikest normatiivaktidest on kasutatud põhiseadust, vangistusseadust ja vangla sisekorraeskirja. Lisaks ka vangla igapäeva elu reguleerivaid vangistusseadust ja haldusmenetluse seadust. Rahvusvahelistest normatiivmaterjalidest kasutas autor Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ning Euroopa Vanglareeglistikku, viimane on oluline, kuna Riigikohtu praktikale tuginedes on seal sisalduv eesmärkideks, mille poole püüelda. Magistrیتöö käigus analüüsitakse ka teemakohaseid Riigikohtu, ringkonnakohtute ja halduskohtute kohtulahendid. Eelkõige kasutatakse Riigikohtu praktikat, kuid tuuakse välja ka maa- ja ringkonnakohtu seisukohti. Lisaks analüüsitakse magistrیتöö käigus teemakohaseid Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendeid.

Magistrیتöö autor soovib tänada juhendajat Aare Reenumägit, *PhD*, asjalike märkuste ja nõuannete ning vastutulelikkuse eest.

1. Kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise vajadus ja vaidemenetlus vangla

---

1.1 Vangistus ja selle raames kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise vajadus

KarS-i kohaselt peab karistuse mõistmisel arvestama muuhulgas võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. Karistusseadustik lubab vangistust mõista vaid juhul, kui karistuse eesmärki ei ole võimalik saavutada kergema karistusega ning vangistuse mõistmist peab kohus põhjendama (KarS § 56). Vabadusekaotus on süüdimõistetute isoleerimine, mis seisneb tema kinnipidamises selleks eraldi ettenähtud riiklikus või riigi kontrolli all olevas asutuses.²⁷

Kinnipeetavate distsiplinaarne mõjutamine on vanglas ette nähtud julgeoleku ja korra tagamiseks. Nagu distsiplinaarõiguse eesmärgiks üldse, on ka kinnipeetavate distsiplinaarse mõjutamise eesmärgiks kindlustada normidest kinnipidamine teatud kollektiivis.²⁸

Vangistuse eesmärgid ja distsiplinaarkaristuse eesmärgid ei lange täiel määral ühte.²⁹ Vanglakaristuse mõistmine kujutab endast seisundi- ehk staatusotsust: kohtunik mõistab kohtualusele karistuse, mis muudab tema senist staatust. Vabast inimesest saab kinnipeetav, vang. Seevastu vanglakaristuse täideviimisel täitevvõimu tehtavad otsused ei muuda isiku staatust, küll aga tema olukorda ning peavad olema allutatud eelkõige eesmärgile suunata kinnipeetav õiguskäitumisele.³⁰ Need otsused lähtuvad mitte enam karistusteooriast tulenevatest eesmärkidest, vaid vangistusõiguses ettenähtud karistuse täideviimise eesmärkidest.³¹ EIK leidis asjas *Bollan vs Ühendkuningriigid*, et enamasti ei ole näiteks distsiplinaarmeetmed, mis mõjutavad isiku kinnipidamistingimusi, käsitatavad vabaduse võtmisena. Selliseid meetmeid tuleb vaadelda kui tavalisi karistuse täideviimise

---

²⁷ J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Kirjastus Juura, Tallinn 2007, lk 96.

²⁸ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäiteväõigus. Kirjastus Ilo, 2001, lk 123/299.

²⁹ RKHKo 3-3-1-41-11, p 18.

³⁰ M. Walter. Strafvollzug. München: Boorberg, 2001, lk 68; R-P. Calliess, H. Müller-Dietz. Strafvollzugsgesetz. 10. neubearb. Aufl. München Beck, 2005, § 2.

³¹ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 39-40/1.2.

tingimusi, mille raames võidakse muuta kinnipidamistingimusi ja kinnipidamisrežiimi. Küll aga võib sellistel juhtudel tekkida küsimus EIÕK³² artikli 3³³ ja artikli 8³⁴ mõjualast.³⁵

Ajalooost on teada aegu, mil kinnipeetavate distsiplinaarset mõjutamist kasutati vabadusekaotuse repressiivsuse rõhutamiseks: vastuvaidlematu allumine distsipliinile pidi vähendama kinnipeetava ohtlikkust, muutes ta vaid nimetuks ja hingetuks automaadiks numbriga seljal ilma igasuguse isiksuseta. Kogemus näitas siiski, et selline distsiplinaarse mõjutamise viis ei töötanud, kuna kinnipeetavad, keda vangla juhtkond pidas „headeks kinnipeetavateks“, langesid enamasti pärast vabanemist tagasi kuritegelikule teele.³⁶

Moodsas kriminaaltäitevõiguses on kinnipeetavate distsiplinaarse mõjutamise põhimõtted kardinaalselt muutunud. Eriala kirjanduses ollakse valdavalt arvamusel, et distsiplinaarset mõjutamist tuleb vaadelda kitsalt julgeoleku ja korra tagamise abinõuna vanglas läbi karistuslike meetmete ning ei millegi enamana.³⁷

Riigikohtu hinnangul asjaolu, et isik kannab karistust kuriteo toimepanemise eest ja sellega seoses on tema suhtes seaduse alusel kohaldatud põhiõiguste ja –vabaduste piiranguid, ei anna õigust sekkuda isiku põhiõigustesse enam, kui see tuleneb otse seadusest.³⁸ Riigikohus on oma seisukohta täiendanud täpsustusega, et vangistuse sisu on isikult vabaduse võtmine, s.t teatud ajaks piiratakse tema liikumisvabadust ja võimalust realiseerida sellega olemuslikult seotud subjektiivseid (põhi)õigusi. Vangistust aga ei ole õige mõista üksnes füüsilise liikumisvabaduse piiranguna. Kinnipeetava kogu eluolu seostatakse vanglaga – tema vabadus allutatakse VangS 2. ja 3. peatükist tulenevatele piirangutele, mis on vajalikud vangistuse kui karistuse täideviimiseks.³⁹

Vabadusekaotus võtab süüdlaselt teatud ajaks liikumisvõimaluse ning sellega seotud muud subjektiivsed vabadusõigused – isikulise, erialalise, poliitilise jms tegevusvabaduse perekonnasuhete, töökoha vm mõttes ja asendab põhjalikult reguleeritud eluga vanglas. Vabadusega seotud seisundi kahjustamine ei tähenda aga süüdimõistetud isoleerimist ega väljatõukamist ühiskonnast, pigem selles

---

³² Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2000, 11, 57.

³³ EIÕK art 3 kohaselt ei või kedagi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.

³⁴ EIÕK art 8 kohaselt on igapähele on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust. Võimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.

³⁵ EIÕKo 04.05.2000, Bolla vs Ühendkuningriigid.

³⁶ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõiguse, lk 123/299.

³⁷ Samas, lk 123/299.

³⁸ RKHKo 3-3-1-2-06, p 10.

³⁹ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 30.

mõttes vastupidi, et kui kuritegu annab tunnistust ebapiisavast või defektsest integreerumisest ühiskonna normisüsteemi, siis tuleb iga karistusega – ka vabadusekaotusega – püüda isikut taas integreerida.⁴⁰

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee poolt liikmesriikidele välja antud soovitus Rec (2006) 2 Euroopa vanglareeglistiku⁴¹ (*Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules*, edaspidi Vanglareeglistik) p-de 3 ja 5 kohaselt peaksid vanglas viibivatele isikutele kehtestatud piirangud olema minimaalsed ning proportsionaalsed õiguspärase eesmärgiga ning vanglaelu peab olema viidud võimalikult lähedaseks ühiskonna positiivsele elumudelile. Vanglareeglistiku p 102.2 rõhutab, et vabadusekaotuse tõttu on vangistus juba iseenesest karistus ning seetõttu ei tohi kinnipeetavatele kehtestatud režiim olla selline, mis raskendab vabadusekaotusega juba niigi kaasnevaid kannatusi. Samas rõhutatakse Vanglareeglistiku preambulis, et vabaduskaotusliku karistuse kohaldamine ja kinnipeetavate kohtlemine eeldab julgeolekuabinõude ja distsipliiniga arvestamist, kuid vanglas tuleb tagada tingimused, mis ei riiva inimväärikust. Riigikohus on lahendis 3-3-1-5-10 asunud seisukohale, et soovitusliku iseloomuga "Euroopa Vanglareeglistiku" normid ei ole küll õiguslikult siduvad, kuid neid tuleks käsitada eesmärkide ja põhimõtetenähtena, mille täitmise poole püüelda ja millest võimaluse korral juhinduda Eesti õigusaktide tõlgendamisel ja rakendamisel.⁴²

VangS-i § 4¹ lg 1 näeb samuti ette, et kinnipeetavat koheldaks viisil, mis austab tema inimväärikust ning kindlustab, et karistuse kandmine või vahi all viibimine ei põhjusta talle rohkem kannatusi või ebameeldivusi kui need, mis paratamatult kaasnevad vanglas või arestimajas kinnipidamisega.

Inimväärikus on Eesti Vabariigi põhiseaduse⁴³ aluspõhimõte (PS § 10) ja vabadusõiguse alus. Levinud definitsiooni kohaselt keelab inimväärikus muuta isikut riigivõimu objektiks. Inimväärikus on igal inimesel tema inimeseks olemise tõttu.⁴⁴ EIÕK art 3 kohaselt lasub riigil kohustus kindlustada, et isikut peetakse kinni inimväärikust austavates tingimustes, et ühegi meetme rakendamise viis ega meetod ei põhjustaks talle selliseid kannatusi ega raskusi, mis ületavad kinnipidamisega kaasneva vältimatu kannatustaseme, ja et kinnipeetu tervis ja heaolu oleksid piisavalt kindlustatud, arvestades vangistuse praktilisi nõudeid.⁴⁵ Riigikohtu praktikas on leitud, et inimväärikus on kõigi isiku

⁴⁰ J. Sootak. Sanktsiooniõigus, lk 96.

⁴¹ Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus liikmesriikidele „Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules“ – Arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747> (14.04.2015).

⁴² RKHKo 3-3-1-5-10, p 19.

⁴³ Eesti Vabariigi Põhiseadus. – RT 1992, 26, 349... RT I, 27.04.2011, 1.

⁴⁴ Ü. Madise jt (toim). Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, § 10 kom 3.1.

⁴⁵ EIKo 26.10.2000, Kudla vs Poola; EIKo 08.11.2005, Alver vs Eesti; EIKo 02.07.2009 Kochetkov vs Eesti.

põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärika kohtlemise nõue laieneb ka kinnipeetavatele.⁴⁶ Kinnipidamisasutused pälvivad inim- ja põhiõigustega seoses kõrgendatud tähelepanu, kuna vanglad on suletud süsteemid, kus isik ja tema kõikide õiguste teostamine on põhimõtteliselt jäetud riigi kaitsesse.⁴⁷

Vanglakaristuse eesmärgiks VangS § 6 lõike 1 kohaselt ei ole mitte ainult õiguskorra kaitse, vaid ka kinnipeetava suunamine õiguskuulekusele ehk isiku taasühiskonnastamine positiivsete meetmete kaudu.⁴⁸ Õiguskuuleka käitumise all ei mõelda mitte kinnipeetava parandamist ja ümberkasvatamist karistuse kandmise ajal, vaid üksnes tema suunamist sellisele eluviisile. See tähendab, et ta peaks peale vabanemist suutma käituda nii, et ei pane enam toime kuritegusid.⁴⁹ Riigikohtu üldkogu hinnangul tähendab kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele karistuse niisugust täideviimist, mis peab andma vangistatule oskuse tulla sotsiaalselt vastutavana edaspidises elus toime ilma õiguskorda rikkumata. See hõlmab ühelt poolt selliste meetmete rakendamist ja kinnipeetavale selliste tingimuste loomist, mis võimaldaksid tal taasühiskonnastuda, teiselt poolt aga kinnipeetava allutamist vanglas valitsevale korrale kui raamistikule kinnipeetava suunamisel. Õiguskuulekale käitumisele suunamist tuleb pidada vanglakaristuse täideviimise keskseks eesmärgiks. Õiguskorra kaitsmine karistuse täideviimise eesmärgina tähendab eelkõige selle tagamist, et süüdimõistetud ei paneks karistuse kandmise ajal toime uut kuritegu. Selliselt realiseeritakse vangistusega muu hulgas eesmärk tagada ühiskonna turvalisus (nii vangla julgeolek kui ka väljapoole vanglat jäävate isikute turvalisus) ja laiemalt põhiseadusliku väärtusena riigi sisemine rahu.⁵⁰

Õiguskuuleka elu vältimatuks osaks on aga ühiskonnas kehtestatud õigusnormide järgimine. Korra kehtestamine ja selle järgimise vajadus vanglas on ette nähtud vangla julgeoleku tagamiseks, vangistust reguleerivate õigusaktidega (eelkõige VangS, VSKE ja vangla direktori poolt kehtestatud Kodukord) on ette nähtud need käitumisreeglid, mis peavad tagama üldise julgeoleku ja korra vanglas. Korrale allumatusega näitab kinnipeetav negatiivset meelestatust kehtestatud õigusnormide osas, seega kui kinnipeetava käitumine ei ole kehtivate normidega kooskõlas, on praktiliselt võimatu vangistuse eesmärke täita. Riigikohus on selgitanud, et üksnes kinnipeetava teistsugune arusaam seadusest ja sellega seonduv arvamus vanglaametniku korralduse seadusevastasusest ei anna

---

⁴⁶ RKHKo 3-3-1-2-06, p 10.

⁴⁷ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Justiitsministeerium 2010, Tallinna Raamatutrükikoda, lk 15.

⁴⁸ Samas, lk 12.

⁴⁹ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus, lk 18/22.

⁵⁰ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 31.

kinnipeetavale õigust keelduda korralduse täitmisest, vastupidine seisukoht raskendaks oluliselt distsipliini tagamist vanglas.⁵¹

Ka EIK on leidnud, et vanglas distsipliini säilitamise keskmeks on vajadus määrata distsiplinaarkaristusi vanglarežiimi rikkumise eest. Kohus rõhutab efektiivse korra ja kontrollisüsteemi säilitamise olulisust vanglas.⁵² Asjas Valasinas vs Leedu avaldas kinnipeetav kohtule, et arvestades talle kohaldatud distsiplinaarkaristuste (nt paigutamine kartserisse, kohustus koristada, keelud vangla poest asju osta ja sugulastelt pakke saada, ning korduvad noomitused) arvukust, on tegemist artikli 3 rikkumisega. EIK aga ei pidanud tavapäraseid distsiplinaarkaristusi artikli 3 rikkumiseks, kuna isikul oli võimalik oma distsiplinaarkaristus vaidlustada, määratud karistused ei olnud meelevaldsed ja igal karistusel oli põhjus.⁵³

Distsiplinaarkaristuse eesmärk on kinnipeetava karistamine toimepandud rikkumise eest ja uute distsiplinaarrikkumiste ärahoidmine. Tallinna Vangla direktori 31.01.2013 käskkirjaga nr 20 kinnitatud „Tallinna Vangla kodukorra“ (edaspidi ka *Kodukord*) punktis 22.2 on lahti kirjutatud, et distsiplinaarsüütegu on kinnipeetava isiku süüline õigusvastane tegevus või tegevusetus, millega isik rikkus õigusaktides sõnaselgelt väljendatud keeldu või kohustust.

Kõik vabadusepiirangud tulenevad otseselt vabadusekaotuse olemusest vahetult. Täiendavate minetuste rakendamine materiaalõigusliku karistamise mõttes on lubamatu. Nagu ütleb Vanglareeglistiku p 64: „Vabadusekaotus üksinda kui vabaduse võtmine on karistus iseenesest, mistõttu vangistuse tingimused ja täideviimise vormid ei tohi sellega paratamatult kaasnevaid minetusi teravdada, välja arvatud siis, kui seda nõuab distsipliini tagamine ja vangide õigustatud eraldamine“. Nii võib distsipliini tagamiseks VangS 63 lg 1 p 4 alusel paigutada süüdimõistetud distsiplinaarkaristuse korras kartserisse.⁵⁴

1.2 Vanglas kohaldatavad distsiplinaarkaristused

VangS § 63 lg 1 lubab kinnipeetavale⁵⁵ käesoleva seaduse, vangla sisekorraeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest kohaldada distsiplinaarkaristusi, milleks on:

1. noomitus;

---

⁵¹ vt RKHKo 3-3-1-21-03 ja RKHKo 3-3-1-103-06.

⁵² EIKo 08.11.2007, Štitić vs. Horvaatia.

⁵³ EIKo 24.07.2001, Valasinas vs. Leedu.

⁵⁴ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 16/3.1.

⁵⁵ Kinnipeetav VangS-i tähenduses on vanglas vangistust kande süüdimõistetud (VangS § 2).

2. isikliku raadio, televiisori või muu vajaliku elektriseadme kasutamise keelamine kuni 45 ööpäeva;
3. ühe lühi- või pikaajalise kokkusaamise keelamine;
4. töölt eemaldamine kuni üheks kuuks;
5. kartserisse paigutamine kuni 45 ööpäeva.

Vahistatule⁵⁶ võib samade õigusaktide rikkumise eest määrata distsiplinaarkaristuseks⁵⁷:

1. noomituse;
2. isiklike vahendite arvel lisatoitlustamise õiguse keelamine kuni kaheks kuuks;
3. kartserisse paigutamise kuni 30 ööpäeva.

Vahistamine ei kuulu olemuslikult karistuse täideviimise esemesse. Sisuliselt on vahistamine ehk eelvangistuse kujul tegemist kriminaalmenetlusõigusliku tõkendiga, s.o kriminaalmenetluse tagamisele suunatud kahtlustatava või süüdistatava isikuvabadust pikemaks ajaks piirava või seda võtva sunnivahendiga. Eelvangistusel puuduvad VangS § 6 lg-s 1 kirjeldatud vangistuse täideviimise eesmärgid, sh resotsialiseerimise aspekt, mis moodustab aga vangistuse täideviimisel kandva telje. Resotsialiseerimise eesmärgi puudumine eelvangistuse täideviimisel tuleneb sellest, et viimase näol on tegemist tõkendiga, s.o vabaduse võtmisega enne kohtuotsuse tegemist, mistõttu puudub igasugune alus süütuse presumptsiooni kohaselt süütu isiku käitumise riigipoolseks mõjutamiseks. Sellest tulenevalt on välistatud ka vahistatu suhtes vangistuse täideviimisprotsessis kasutatavate kohtlemisabinõude rakendamine, kuivõrd viimaste eesmärk on VangS § 6 lg-s 1 nimetatud täideviimiseesmärkide saavutamine.⁵⁸

Süütuse presumptsiooni kohaselt on vahistatu näol tegemist süütu inimesega, mistõttu on osades Euroopa riikides korraldatud eelvangistuse täitmine vanglatest eraldiseisvates eelvangistusmajades. Viimati nimetatute loomine oli ette nähtud ka 1993. a vastu võetud täitemenetlusseadustikus, kuid riigi rahalist vahendite puudumise tõttu jäid need rajamata. Seetõttu on otstarbekuse printsiibist tulenevalt pandud vanglatele ka eelvangistuse täideviimine.⁵⁹ Käesoleval ajal on Eesti vanglate juures eraldi hooned, milles viibivad vahistatud. VangS § 12 lg 1 p-s 3 sätestatud eraldihoidmise printsiibist⁶⁰ tulenevalt peab vahistatuid ja kinnipeetavaid eraldi hoida.

---

⁵⁶ Vahistatu VangS-i tähenduses on isik, kellele on tõkendina kohaldatud vahistamist ja kes kannab eelvangistust kinnise vangla eelvangistusosakonnas või arestimajas.

⁵⁷ VangS § 100 lg 1 sätestab vahistatule kohaldatavad distsiplinaarkaristused.

⁵⁸ L. Madise jt Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 27-28/2-3.

⁵⁹ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus, lk 66/155.

⁶⁰ VangS § 12 lg 1 kohaselt (1) Vanglas hoitakse eraldi: 1) mehi ja naisi; 2) alaealisi ja täiskasvanuid; 3) kinnipeetavaid ja vahistatuid; 4) isikuid, keda nende endise ametialase tegevuse tõttu ähvardab kättemaksuoh.

Vahistatu karistuste erinevus kinnipeetavale kohaldatavatest on osaliselt tingitud eelvangistuse ja vangistuse kandmise tingimuste erinevusest – vahistatule ei ole lubatud pikaajalised kokkusaamised ja üldjuhul vahistatu ei tööta ega õpi. Teisiti on olukord VangS § 63 lg 1 p-s 1¹ nimetatud distsiplinaarkaristusega, sest viimati nimetatud sättes loetletud elektriseadmete kasutamisel ei sätesta seadus vahistatule kinnipeetavaga võrreldes täiendavaid piiranguid. Distsiplinaarkaristuse liikide mitmekesistamine hõlbustab süüteo raskusele vastava ja efektiivse mõjuga karistuse valikut.⁶¹

Seaduses toodud karistuste loetlemise järjekord ei ole distsiplinaarkaristuse määramisel siduv (RKHKo 3-3-1-91-11, p 14) – kinnipeetavale on võimalik määrata raskeim distsiplinaarkaristus juba esmakordsel distsiplinaarsüüteo toimepanemisel. Kohtupraktikas on viitega Euroopa Vanglareeglistiku punktile 60.5 rõhutatud, et kartserisse paigutamise kui raskeima ning intensiivselt põhiõigusi riivava ning kinnipeetava seisundit märgatavalt halvendava distsiplinaarkaristuse kohaldamine on põhjendatud siiski üksnes erandlikel juhtudel (RKHK 3-3-1-2-06, p 11). Distsiplinaarsüüteo toimepanemise tuvastamise järel tuleb seega kaalutusõiguse alusel otsustada, kas ja milline distsiplinaarkaristus kinnipeetavale määrata.⁶²

Eeltoodust nähtub, et vanglas distsiplinaarrikkumise puhul on raskeimaks võimalikuks karistuseks kartserisse paigutamine 45 ööpäevaks. Karistusena ei ole aga võimalik kohaldada vabadusekaotust, sest kinnipeetavalt on vabadus juba võetud kohtuotsusega, mille alusel ta vanglakaristust kannab. Kartserisse paigutamise näol ei ole seega tegemist kinnipeetavalt vabaduse võtmisega, vaid tema liikumisvõimaluste, soodustuste kasutamise jms piiramisega vanglas. Seega ei ole tegemist kriminaalõigusele omase karistusega. EIK on asunud seisukohale, et iseenesest ei ole distsiplinaarkaristustel alandavat iseloomu.⁶³

1.3 Kohustusliku vaidemenetluse sätestamine vangistusseaduses

Riigikogu võttis 14.06.2000⁶⁴ vastu VangS-i, mis sätestas vabadusekaotuse, aresti, haldusaresti ja eelvangistuse täideviimise korra ning korralduse, samuti vanglateenistuse mõiste ja tingimused. Kuni 31.03.2003 kehtinud VangS-i redaktsioon viiteid haldusmenetlusele ei teinud. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium 17.02.2003 otsuses asjas nr 3-4-1-1-03 on leidnud, et haldusmenetluse seadus konkretiseerib hea halduse põhimõtet ja teisi haldusülesannete täitmist puudutavaid põhiseaduslikke põhimõtteid ning realiseerib PS §-st 14 tulenevat üldist põhiõigust

---

⁶¹ L. Madise jt Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 206/3.

⁶² Samas, lk 150/3.2

⁶³ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas, lk 136.

⁶⁴ Jõustus 01.06.2002.

korraldusele ja menetlusele. Jättes haldusmenetluse seaduse kohaldamata menetluses, mis ei ole eriseadusega piisavalt reguleeritud, võivad isikute õigused ja kohustused sattuda ohtu.

01.04.2003 jõustunud seadusemuudatusega⁶⁵ aga lisati VangS-ile § 1¹ lg 1, mille kohaselt kohaldatakse käesolevas seaduses ja selle alusel ettenähtud haldusmenetlusele HMS-i sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi. Nimetatud muudatusega toodi VangS-i esmakordselt sisse *vaide*⁶⁶ mõiste. Vaie on pöördumine, millega isik oma subjektiivsete õiguste ja vabaduste kaitseks taotleb õigusvastase haldusakti kehtetuks tunnistamist, õiguspärase haldusakti andmist või toimingu sooritamist, toimingu tagasitaitmist, haldusakti faktiliste tagajärgede kõrvaldamist või asja uut sisulist lahendamist. Haldusaktist eraldi võib vaidlustada: 1) viivituse; 2) tegevusetuse; 3) ametiisiku taandamisest keeldumise; 4) haldusakti andmise taotluse tagastamise; 5) muu seaduses sätestatud toimingu.⁶⁷

01.01.2008 jõustunud vangistusseaduse muudatusega⁶⁸ sätestati kinnipeetavatele kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus. VangS-ile lisati § 1¹ lg 5, mis sätestab, et kinnipeetaval ja vahistatul on õigus esitada vangla haldusakti või toimingu peale kaebus halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud alustel ja korras tingimusel, et kinnipeetav või vahistatu on eelnevalt esitanud vaide Justiitsministeeriumile ning Justiitsministeerium on vaide tagastanud või rahuldamata või tähtaegselt lahendamata jätnud.

Kuni 23.07.2009 kehtinud VangS-i regulatsiooni kohaselt toimus kohustuslik vaidemenetlus kõigi vanglateenistujate (sh vangla direktor) haldusakti või toimingu kohtueelseks vaidlustamiseks läbi Justiitsministeeriumi ning sellele eelnevalt oli kohtueelne vaidemenetlus vabatahtlik. Kohustusliku vaidemenetluse korra sisseviimine tulenes vangistusseaduse muutmise seaduse seletuskirja kohaselt järgmistest asjaoludest:

1. kaebajale edukate halduskohtumenetluste arv on väga väike, mis viitab sellele, et kohtusse jõuab suurel hulgal selliseid vaidlusi, mille edutuks lahendamiseks kulutatakse kallist kohtunikuressurssi;
2. Justiitsministeerium vaiete lahendajana on olnud tõhus filter, kuna vähesed vaidlused jõuavad edasi kohtusse;

---

⁶⁵ Vastu võetud 12.02.2003, RT I 2003, 26, 157.

⁶⁶ VangS § 1¹ lg 5 kohaselt lahendatakse vaie 30 päeva jooksul, arvates vaide edastamisest vaiet läbivaatavale haldusorganile.

⁶⁷ HMS § 71 ja § 72.

⁶⁸ Vastu võetud 13.12.2006, RT I 2006, 63, 466.

3. halduskohtutel on lihtsam lahendada eelneva vaidemenetluse läbinud vaidlust ja põhjendamatud vaidlused tagasi lükata, kuna asjaolud on eelnevast vaidemenetluse toimikust näha;
4. Justiitsministeeriumil on parem ülevaade vanglate probleemidest ning korduvate ja süsteemsete probleemide lahendamiseks on võimalus ja motivatsioon lahendada kaebuste tekkepõhjused (nt juhtimisvigadele reageerimine, eelarvete koostamised, regulatsiooni muudatused, ametnike koolitused jne);
5. tulemuseks oleks vähem halduskohtuvaidlusi ning kiiremad, odavamad ja paindlikumad lahendused vangide olmeprobleemidele.⁶⁹

Alates 24.07.2009 jõustunud VangS-i muudatusest⁷⁰ vaatas Justiitsministeerium läbi vangla direktori haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid ning vangla direktorile anti pädevus vaadata läbi muid vanglateenistuja haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid (VangS § 1¹ lg 4¹). Samuti muudeti VangS § 1¹ lg 5 sõnastust ning sätestati, et kinnipeetaval on õigus esitada vangla haldusakti või toimingu peale kaebus halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud alustel ja korras tingimusel, et kinnipeetav, karistusjärgselt kinnipeetav või vahistatu on eelnevalt esitanud vaide vangla direktorile või Justiitsministeeriumile ning vangla direktor või Justiitsministeerium on vaide tagastanud, osaliselt rahuldanud, rahuldamata või tähtaegselt lahendamata jätnud.

HKMS⁷¹ § 47 lg 1 sätestab, et seadus võib näha mõnda liiki nõude lahendamiseks ette kohustusliku vaidemenetluse või muu kohustusliku kohtueelse menetluse. Sellisel juhul võib kaebuse esitada üksnes siis, kui isik on pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korras ning üksnes ulatuses, milles tema nõuet ei ole selles korras tähtaegselt rahuldatud. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on leidnud, et kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus ei riku kohtusse pöördumise garantiid, kui see menetlus ei kesta ülemäära kaua ning edasine kohtusse pöördumine on tagatud.⁷²

1.4 Vaidele esitatavad nõuded

HMS § 71 lg 1 kohaselt võib isik esitada vaide oma tegelikult või väidetavalt rikutud õiguste kaitseks. Isik saab vaide esitada ainult iseenda õiguste kaitseks. Sellest sättest tuleneb nn *vaideõiguse*

---

⁶⁹ T. Ligi. Kinnipeetavate kaebuste ja vaiete lahendamine. Olukorra analüüs ja ettepanekud muudatusteks. Justiitsministeerium, 20.03.2011, 3.

⁷⁰ Vastu võetud 15.06.2009, RT I 2009, 39, 261.

⁷¹ Vastu võetud 27.01.2011, RT I, 23.02.2011, 3...RT I, 19.03.2015, 1.

⁷² RKPKJm 3-4-1-5-04, p 22.

kriteerium – vaiet ei või esitada mitte igäiks, ka mitte iga menetlusosaline, vaid üksnes isik, kelle õigusi on rikutud või vabadusi piiratud, s.t isik, kellel on vaideõigus.⁷³

Vaide esitaja peab vaides märkima, millist tema subjektiivset õigust vaidlustatav haldusakt või toiming või selle andmata jätmine rikub, ka on ta kohustatud põhjendama, milles väidetak haldusorganipoolne rikkumine seisneb. Üldreegel on, et koormava haldusakti adressaadil on *alati* õigus koormavat haldusakti vaidlustada (nn “adressaaditeooria”).⁷⁴ Ka Riigikohus on rõhutanud, et õigusvastane kohustuste või keeldude kehtestamine haldusaktiga rikub alati haldusakti adressaadi õigusi.⁷⁵

Vaie peab vastama HMS § 76 nõuetele. Vaides tuleb esitada järgmised andmed:

- 1) haldusorgani nimetus, kellele vaie on adresseeritud. Distsiplinaarkaristuse käskkirja vaidlustamisel on adressaadiks selle vangla peaspetsialist-üksuse juht, millise haldusakti vaidlustatakse. Tihti kirjutavad kinnipeetavad vaide adressaadiks ministri, asekancleri jne, mis iseenesest ei ole nii suur puudus, et vaide sisu mõjutaks. Küll peab aga puuduste kõrvaldamisega hakkama tegelema siis, kui vaide adressaadiks on kirjutatud nt õiguskantsler või kohus. Nimetatud isikutele vaiet vangla tegevuse peale esitada ei saa. Kui kinnipeetava tegelik tahe on aga pöörduda õiguskantsleri või kohtu poole, tuleb tal seda teha vastavalt õiguskantsleri seadusele või halduskohtumenetluse seadustikule;
- 2) vaide esitaja nimi, postiaadress ja sidevahendite numbrid. Kinnipeetava puhul piisab nimest, sünniaastast ja viibimiskoha vanglas;
- 3) vaidlustatava haldusakti või toimingu sisu. Kinnipeetav peab välja tooma, mida ta vaidlustada soovib. Haldusakti puhul piisab käskkirja numbrist ja kuupäevast. Vaidlustatava haldusakti või toimingu sisu peab olema välja toodud võimalikult konkreetselt;
- 4) põhjused, miks vaide esitaja leiab, et haldusakt või toiming rikub tema õigusi. Seda punkti täidavad kinnipeetavad väga erinevalt. Mõni kirjutab mitu lehekülge, teine piirdub vaid sellega, et märgib „Ma ei ole nõus“. Kuigi pikk ja segane kirjeldus ei ole kõige parem, ei tohiks siin punktis kinnipeetav piirduda sellega, et „ei ole nõus“. Kinnipeetav peab siiski välja tooma kasvõi kõige olulisema, miks ta haldusakti või toiminguga nõus ei ole, miks ta seda vaidlustada soovib;
- 5) vaide esitaja selgelt väljendatud taotlus. Kinnipeetav peab välja tooma, mida ta vaides taotleb. HMS §-s 72 on väga täpselt paika pandud vaidemenetluse ese ehk mida vaidega nõuda võib. Kui kinnipeetav soovib vaidlustada haldusakti (distsiplinaarkaristuse käskkirja), siis saab olla taotluseks haldusakti kehtetuks tunnistamise – vaide esitaja soovib, et käskkiri tunnistataks kehtetuks;

---

⁷³ Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 393.

⁷⁴ Samas, lk 394.

⁷⁵ RKEKm 3-3-1-8-01; RKEKo 3-3-1-15-01.

6) vaide esitaja kinnitus selle kohta, et vaieldavas asjas ei ole jõustunud kohtuotsust ega toimu kohtumenetlust. Nimetatud kinnitus on oluline, kuna HMS § 79 lg 1 p-de 4 ja 5 kohaselt on jõustunud kohtuotsus ja toimuv kohtumenetlus vaide tagastamise alusteks;

7) vaidele lisatud dokumentide loetelu, kui kinnipeetav soovib vaidele midagi lisada;

8) vaide esitaja allkiri. Ilma allkirjata vaiet menetlusse võtta ei saa. Samuti peab kinnipeetav märkima vaide kuupäevaks selle kuupäeva, millal ta vaide üle annab.

Vaide koostamise lihtsustamiseks on vanglates välja töötatud spetsiaalne blankett (VSKE § 48 lg 6), kus väljad kõikide andmete jaoks, mida vaites esitada on vaja. Samas ei saa vangla nõuda, et kinnipeetav esitaks vaide igal juhul blanketil. Kui kinnipeetav on koostanud vaide vabas vormis ning see vastab vaide nõuetele, tuleb ka see vastu võtta.

Vaideõiguse väljaselgitamine peab toimuma vaide ettevalmistavas menetluses.⁷⁶ Haldusorgan on kohustatud talle esitatud taotluse vastu võtma, sõltumata selle puudustest, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti (HMS § 15 lg 1). Kui vaie ei vasta nõuetele, aitab haldusorgan puudused kõrvaldada või annab isikule 10-päevase tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

a) Puuduste kõrvaldamisel abistamine

Aitamine puuduste kõrvaldamisel tähendab sisuliselt seda, et kui vaiet vastuvõttev ametnik märkab vaites puuduseid, võib ta kinnipeetavale suuliselt selgitada, millised on puudused ja lasta kinnipeetaval need kohe vaide vastuvõtmisel kõrvaldada. Eelkõige võiks kasutada seda juhul, kui tegu on pigem vormiliste puudustega- näiteks on vaites märgitud vale adressaat, puudub kuupäev või allkiri, märgitud on vale taotlus, pole selgelt märgitud, mida vaidlustatakse jne. Samas on oluline, kui kinnipeetav ei taha suuliste selgituste põhjal vaiet parandada, ei saa jätta vaiet vastu võtmata. Sellisel juhul tuleb puudustega vaie vastu võtta ning puudustega tegeletakse kirjalikus menetluses.

b) Tähtaja andmine puuduste kõrvaldamiseks

Kui kinnipeetav suulist selgitust vaide puuduste kohta kuulda ei võta, siis tuleb vaie vastu võtta ja registreerida. Sellisel juhul antakse kinnipeetavale HMS § 78 alusel kirjalikult 10-päevane tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Puuduste kõrvaldamise nõudes selgitakse kinnipeetavale, millised on konkreetsed puudused, mida ta kõrvaldama peab. Kinnipeetaval tuleks seepeale esitada kas puuduste kõrvaldamise teates toodud juhiste kohaselt vaide parandused või uus vigadeta vaie. Samas ei ole kinnipeetav kohustatud vaites esinenud puuduseid kõrvaldama. Kui kinnipeetav vaide puuduseid ette antud tähtaja jooksul ei kõrvalda, siis esineb alus vaide tagastamiseks HMS § 79 lg 1 p 2 alusel ehk tema vaiet sisuliselt läbi ei vaadata.

---

⁷⁶ A. Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 411.

Riigikohus on leidnud, et HMS § 15 lg 3 sätestatud võimalus jätta taotlus läbi vaatamata on haldusorgani kaalutusõigus. Puudused taotluses peavad olema olulised ja takistama taotluse menetlemist. Kui vastustajal on võimalik täpsemad asjaolud välja selgitada haldusmenetluse kestel, ei ole tegemist oluliste puudustega taotluses.⁷⁷ Eelviidatud lahendis tõi Riigikohus välja, et vanglal puudus alus taotluse tagastamiseks – seda eriti olukorras, kus taotleja oli kinnipeetav, kellelt ei saanud oodata põhjaliku õigusliku argumentatsiooni esitamist.

Kui kinnipeetav rikub asja kohustusliku kohtueelse lahendamise korda viisil, mis toob kaasa kohtuvälise menetleja sisulise otsuse puudumise ja vaide õiguspärase tagastamise, ei saa kinnipeetaval tekkida kohtusse pöördumise õigust. Kui kaebaja ei käitu kohtueelses menetluses nõuetekohaselt (näiteks jätab kõrvaldamata vaides esinenud puudused, ei esita vaiet tähtaegselt) ja menetlus lõpetatakse seetõttu õiguspäraselt vaide tagastamisega, ei ole hilisem kaebus kohtule HKMS § 47 lg-st 1 tulenevalt lubatav. Vaide õigusvastase tagastamise korral saab aga kohtumenetluses jätkata asja sisulise arutamisega (Riigikohtu halduskolleegiumi 08.10.2012. a määrus asjas nr 3-3-1-30-12, p 18; 18.03.2013. a määrus nr 3-3-2-2-12, p 12 ning 20.06.2013. a määrus asjas nr 3-3-1-34-13, p 7).⁷⁸

Vaide esitamise tähtaeg on sätestatud HMS §-s 75. Selle kohaselt tuleb vaide esitada 30 päeva jooksul alates päevast, mil kinnipeetav haldusaktist või toimingust teada sai. Siinjuures on oluline, et 30 päeva pikkust vaidlustamistähtaega ei hakata arvutama mitte kuupäevast, millal haldusakt välja on antud, vaid sellest kuupäevast, mil seda kinnipeetavale tutvustati või kätte anti. Kui vaide esitaja on vaide esitamise tähtaja mööda lasknud, siis peab haldusorgan hindama, kas on alust tähtaja ennistamiseks. Menetlustähtaega ei ennistata, kui esialgsest menetlustoimingu teostamiseks ettenähtud tähtpäevast on möödunud rohkem kui üks aasta (HMS § 34 lg 3). Kui tähtpäevast on möödunud vähem kui üks aasta, siis tuleb hinnata, kas menetlustähtaeg on mööda lastud mõjuval põhjusel (HMS § 34 lg 1). Tähtaja võib ennistada haldusorgan omal algatusel või vaide esitaja taotlusel. Vaide esitaja peab esitama taotluse vaide esitamise tähtaja ennistamiseks kahe nädala jooksul pärast vaide esitamist või muu menetluse käigus tehtava toimingu sooritamist takistava asjaolu äralangemist ning esitama samaaegselt ka vaide või tegema muu toimingu (HMS § 34 lg 2).

HMS § 20 lg 1 kohaselt on haldusmenetluse keel eesti keel. Kuna vanglas on palju kinnipeetavaid, kes ei valda eesti keelt, on nende vaiete tõlkimiseks kehtestatud eriregulatsioon. Vastavalt VSKe § 49¹ saadab vangla võõrkeelsed vaided koos lisadega enne menetlusse võtmist tõlkijale, kellega on

---

⁷⁷ RKHKm 3-3-2-2-12, p 11.2.

⁷⁸ RKHKm 3-3-1-78-13, p 18-19.

sõlmitud leping. Enne võõrkeelse dokumendi vastuvõtmist võtab vangla kinnipeetavalt allkirja nõusoleku kohta, et võõrkeelse dokumendi tõlkimisele kulunud summa arvestatakse tema vanglasiseselt isikuarvelt maha. Kui kinnipeetav keeldub nõusoleku andmisest, kuid tal on vanglasisesel isikuarvel olemas vahendid teenuse eest tasumiseks, edastatakse kinnipeetava võõrkeelne dokument menetlejale. Menetleja põhjendab oma vastuses kinnipeetavale võõrkeelsete dokumentide menetlusse võtmata jätmist ning selgitab dokumentide tõlkimise protsessi. Kui kinnipeetaval puuduvad vanglasisesel isikuarvel rahalised vahendid, edastab vangla kinnipeetava võõrkeelse dokumendi tõlkijale ning tõlketeenuse eest tasub vangla. Kui kinnipeetav keeldub tõlketasu maksmisest ja vangla on veendunud, et kinnipeetav valdab eesti keelt tasemel, mis võimaldab tal oma õigusi kaitsta, jätab vangla võõrkeelse dokumendi tõlkijale edastamata. Sellisel juhul edastab vanglateenistuja kinnipeetava kirjutatud võõrkeelsed dokumendid otse menetlejale. Menetleja põhjendab oma vastuses kinnipeetavale võõrkeelsete dokumentide vaidemenetlusse või kahju hüvitamise taotluse menetlusse võtmata jätmist ning selgitab dokumentide tõlkimise protsessi. HMS § 72 lg 1 alusel ei ole vaites võimalik taotleda toimingu õigusvastaseks tunnistamist ning seadus ei näe ette ka muid menetlusreegleid tuvastamistaotluse lahendamiseks vaidemenetluses. Seega ei ole tuvastamiskaebuse lahendamiseks ette nähtud ka kohustuslikku kohtuvälist korda VangS § 1¹ lg 5 mõttes. Vaites esinenud väidetavad puudused ning vaide tagastamise põhjused ei oma seetõttu tuvastamiskaebuse menetlemise võimalikkuse osas tähtsust ning asjaolu, et kaebaja on ekslikult esitanud vaide ka toimingu õigusvastasuse tuvastamiseks, ei too kaasa kohustusliku kohtueelse menetluse läbimise kohustust⁷⁹.

1.5 Vaidemenetlus

HMS § 83 lg 1 kohaselt kontrollitakse vaitet läbi vaadates haldusakti andmise õiguspärasust ja otstarbekust. Nimetatud säte hõlmab endas kohustust teostada enesekontrolli, mille igakülgne realiseerimine on võimalik üksnes juhul, kui ei piirduta üksnes vaites välja toodud põhjendustega, vaid pööratakse tähelepanu ka ilmsetele puudustele, millele vaide esitaja osundanud ei ole. Vaidemenetluses on nii haldusakti andnud või toimingut sooritanud haldusorganil, kellele HMS § 73 lg 1 kohaselt vaide esitatakse (*lähteorgan*), kui ka vaitet lahendaval haldusorganil (*vaideorgan*) võimalus tehtud vigu parandada või ebaotstarbekaid lahendusi muuta.⁸⁰

---

⁷⁹ RKHKm 3-3-1-70-09, p 11.

⁸⁰ Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 392.

Vaide läbivaatamisel tuleb algset haldusakti või toimingut kontrollida igakülgset ja põhjalikult, andmaks hinnangut selle õiguspärasusele. Kontrollida tuleb nii asja formaalset (vormilist ja menetlusõiguslikku) kui ka materiaalõiguslikku ehk sisulist poolt.⁸¹

Vaiet sisuliselt lahendades on haldusorganil õigus vaideotsusega:

- a. rahuldada vaie ja tunnistada haldusakt kas täielikult või osaliselt kehtetuks ning kõrvaldada haldusakti faktilised tagajärjed;
- b. teha ettekirjutus haldusakti andmiseks, toimingu sooritamiseks või asja uueks otsustamiseks;
- c. teha ettekirjutus toimingu tagasitaitmiseks;
- d. jätta vaie rahuldamata.

Peaspetsialist-üksuse juht teeb vaidemenetluse tulemusena vaideotsuse, milles hindab, kas antud distsiplinaarkaristuse määramise käskkiri tunnistatakse kehtetuks või mitte. Vaideotsus on kirjalik haldusakt, millega lahendatakse vaide esitaja ja haldusorgani vaheline vaidlus haldusorgani antud haldusakti või toimingu õiguspärasuse ja kehtetuks tunnistamise või tagasitaitmise kohta. Vaideotsusesse tuleb märkida resolutsioon vaide lahendamise kohta. Vaide rahuldamata jätmisel peab vaideotsus olema põhjendatud ja sisaldama selgitust halduskohtule kaebuse esitamise kohta. Sisuliselt on vaideotsuse näol tegemist haldusaktiga, mistõttu see peab vastama lisaks HMS §-s 86 sätestatud nõuetele ka haldusaktile esitatavatele nõuetele. Oluline on resolutsiooni märkimine vaideotsuses – milline HMS §-s 85 sätestatud otsustus on vaide esitaja taotluse suhtes langetatud.

Kui haldusorgan vaatab läbi vaiet, millega soovitakse vaidlustada uurimispõhimõtte kasutamist, siis tuleb esmalt leida vastus küsimusele, kas tõendite ja muude asjaolude puudulik väljaselgitamine võis mõjutada menetluse lõpptulemust või mitte. Vähemoluliste vormilist laadi menetlusõiguse rikkumiste korral, mis ei mõjutanud lõppotsust (nt tõendi arvestamata jätmine), piisab üksnes otsuse põhjenduse muutmisest või menetlusosalise täiendavast informeerimisest. Tõsisemad on aga need uurimispõhimõtte rikkumised, millel on otsene mõju lõppotsusele – sellisel juhul võib haldusorgan haldusakti kehtetuks tunnistada.⁸²

Haldusakti puhul tuleb eristada kaht mõistet: õiguspärasus (HMS 4. peatüki 2. jagu), mis viitab haldusakti kvaliteedile ning kehtivus (HMS 4. peatüki 3. jagu), mis hõlmab akti jõustumise ja

---

⁸¹ Samas, lk 417.

⁸² A. Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsirraamat, lk 190.

kehtimise ning kehtivuse lõpetamise asjaolud. Kehtida saab ka õigusvastane haldusakt, kuni haldusorgan ei ole seda kehtetuks tunnistanud või kohus tühistanud.⁸³

Riigikohus on oma analüüsis välja toonud, et alates 24.07.2009 kehtib VangS § 1¹ lg 4¹, mille järgi on ainult vangla direktori haldusakti või toimingu peale esitatud vaiet läbivaatavaks haldusorganiks Justiitsministeerium; muid vanglateenistuja haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid vaatab läbi vangla direktor. Enne seda oli vaideorganiks üksnes Justiitsministeerium. 2009. a on täheldatav vaideotsuste kvaliteedi langus, mille põhjuseks võib olla vaiete arvu pidev kasv või vaideorgani muutmine. Nüüd on vangla direktori läbivaadatud vaideotsustes fakti- ja lohakusvead muutunud üldiseks.⁸⁴ Näiteks distsiplinaarkaristust puudutava vaideotsuste vormistamisel kopeeritakse tekst distsiplinaarmenetluse protokollist, mille tulemusel samad vead korduvad ja on põhjendatud kahtlus, et asja sisuliselt uuesti läbi ei vaadata. Vanglas läbiviidav vaidemenetlus on muutunud formaalseks.⁸⁵ VangS § 1¹ lg 7 kohaselt lahendatakse vaie 30 päeva jooksul, arvates vaide edastamisest vaiet läbivaatavale haldusorganile. Seega on peaspetsialist-üksuse juhil vaideotsuse tegemiseks aega 30 päeva.

Vaideotsuse näol on tegu haldusaktiga ning see tuleb kinnipeetavale kui haldusakti adressaadile kätte toimetada. Vangla jaoks on oluline vaideotsuse kättetoimetamine fikseerida, kuna vangla vastutab kättetoimetamise eest (põhimõtteliselt on kinnipeetaval õigus kättetoimetamist kui toimingut ka hiljem vaidlustada). Vanglareeglistikus on nimetatud eesmärgid, mida tuleks riigil kaebeõiguse puhul täita. Riigil lasub kohustus informeerida kinnipeetavaid kaebeõigusest, luua tingimused kaebeõiguse realiseerimiseks, kindlustada vajadusel õigusabiga ning teostada järelevalvet kinnipidamisasutuste üle.⁸⁶

Kui kinnipeetav üksuse juhi poolt tehtava vaideotsusega ei nõustu, tuleb tal pöörduda kaebusega halduskohtu poole. Õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse, on üks põhiseadusega kõrgemal tasemel kaitstud põhiõigusi. Üldine kohtusse pöördumise õigus on ühtaegu nii põhiõigus kui ka üks õigusriigi keskne põhimõte. Riiki ei muuda õigusriigiks veel tõsiasi, et on olemas seadused, mis määravad kindlaks avaliku võimu pädevuse ja volitused. Riiki, milles on olemas seadused, võib nimetada seadusriigiks. Seadusriigist saab õigusriik alles siis, kui on olemas

---

⁸³ N. Parrest, A. Aedmaa. Ülevaatic õppematerjal haldusõigusest. Avaliku teenistuse arendus- ja koolituskeskus, Eesti Vabariigi Riigikantselei. Tallinn 2003, lk 28.

⁸⁴ nt Tartu HK 15.11.2010 määrus haldusajjas nr 3-10-2880. Nimetatud määrusega võeti asi menetlusse ja kohtu määruse p-st 2 nähtub, et haldusakti motiivatsioon on lahendatud õige isiku vaiet, selle resolutsioon aga käsitleb hoopis kellegi teise vaiet.

⁸⁵ Riigikohtu analüüs. Kinnipeetavate vaiete ja kaebuste lahendamine, lk 7.

⁸⁶ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas, lk 236.

ka kohtud, mis otsustavad üksikjuhul õiguste ja vabaduste ulatuse ning avaliku võimu pädevuste ja volituste üle. Üldine kohtusse pöördumise õigus on niisiis see, mis riigist lõppastmes õigusriigi teeb ja ilma milleta õigusriik on mõeldamatu.⁸⁷

PS § 15 lg-st 1⁸⁸ tulenev põhiõigus peab tagama õiguste lünkadeta kohtuliku kaitse. Sellise seisukoha väljendas Riigikohtu üldkogu 22.12.2000. a määruses asjas nr 3-3-1- 38-00. Üldine põhiõigus tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele on isikuliselt kaitsealalt kõigi ja igäihe õigus. Põhiõigus tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele on kõigil inimestel sõltumata kodakondsusest või muudest tunnustest, kelle õigust on väidetavalt rikutud.⁸⁹ Eeltoodust tulenevalt laieneb õigus pöörduda kohtusse ka kinnipeetavatele.

1.6 Järeldus

Õiguskuuleka elu vältimatuks osaks on ühiskonnas kehtestatud õigusnormide järgimine. Korra kehtestamine ja selle järgimise vajadus vanglas on ette nähtud vangla julgeoleku tagamiseks, vangistust reguleerivate õigusaktidega on ette nähtud need käitumisreeglid, mis peavad tagama üldise julgeoleku ja korra vangla. Vanglas distsipliini säilitamise keskmeks on vajadus määrata distsiplinaarkaristusi vanglarežiimi rikkumise eest.

Kinnipeetavatele kohustusliku vaidemenetluse kord viidi vangistusseadusse sisse seetõttu, et kinnipeetavatele kui kaebajale edukate halduskohtumenetluste arv on väga väike, seega jõuab kohtusse jõuab suurel hulgal selliseid vaidlusi, mille edutuks lahendamiseks kulutatakse kallist kohtunikuressurssi ning Justiitsministeerium vaiete lahendajana on olnud tõhus filter, kuna vähesed vaidlused jõuavad edasi kohtusse, lisaks on halduskohtutel lihtsam lahendada eelneva vaidemenetluse läbinud vaidlust ja põhjendamatud vaidlused tagasi lükata, kuna asjaolud on eelnevast vaidemenetluse toimikust näha.

---

⁸⁷ Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012, § 15/1.2.

⁸⁸ PS § 15 lg 1 kohaselt on igäihel õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igäüks võib oma kohtuasja läbivaatamisel nõuda mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist.

⁸⁹ Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm. vlj. 3. tr. § 15/2.2.

2. Distsiplinaarmenetlus vanglas

Euroopa Vanglareeglistiku p 56.1 kohaselt võib distsiplinaarkaristust kasutada mõjutusvahendina äärmuslikel juhtudel, p 57.1 sätestab, et sisekorda, turvalisust või julgeolekut ohustavat käitumist võib käsitada distsipliinirikumisena. Teatud juhtudel on EIÕK artikkel 6, mis sätestab õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele kohaldatav distsiplinaarmenetlusele, kuid selleks peab distsiplinaarmede sarnanema kriminaalmeetmega ja vastama EIK-i poolt välja töötatud testiga, mis öeldi välja asjas Engel ja teised vs Holland.⁹⁰ See kohtuasi puudutas küll sõjaväelaste suhtes korraldatud distsiplinaarmenetlust, kuid see on kohaldatav üldiselt ka vanglate kontekstile.⁹¹ Test tähendab teatud küsimuste esitamist⁹². Eesti distsiplinaarmenetlus ei täida Engeli jt kaasusest tulenevaid kriteeriume, mis seavad artikli 6 kohaldamise tingimused, kuna distsiplinaarmenetlus on määratletud kui haldusõiguslik meede, distsiplinaarrikkumised on määratletud kui rühma, s.t kinnipeetavate režiimi- ja korrarikkumistena, võimalikud karistused ei pikenda realselt isiku vangistust ega ole neil kriminaalkaristuse iseloomu. Sellest olenemata on kinnipeetaval õigus õiglasele distsiplinaarmenetlusele tulenevalt haldusõiguslikust regulatsioonist.⁹³

2.1 Kinnipeetava distsipliinirikumise fikseerimine

VangS § 133 kohaselt on vanglaametnik kohustatud vangla direktorile või kõrgemale kohalviibivale vanglaametnikule viivitamatult teatama kõikidest karistuse täideviimisel esile kerkivatest tähtsatest juhtudest, mis puudutavad vangla sisekorraeeskirjade täitmist ja vangla julgeolekut, samuti tähelepanekutest kinnipeetava kohta, mis aitavad kaasa karistuse täideviimise eesmärkide saavutamisele. Kinnipeetava või vahistatu haigestumisest, vigastusest või mürgistusest on vanglaametnik kohustatud viivitamata informeerima arsti või õde.

Vanglaametniku teavitamiskohustus kajastub lisaks ka ametijuhendites.

- a) Näiteks Tallinna Vangla direktori 15.01.2015 käskkirjaga nr 7 kinnitatud „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse valvuri (päevane toimikond) ametijuhendi“⁹⁴ p 1 kohaselt rakendab

---

⁹⁰ EIKo 08.06.1976, Engel jt vs Holland.

⁹¹ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas, lk 103-104.

⁹² 1) Milline on rikkumise määratlus siseriiklikus õiguses, s.t kas see on distsiplinaarrikkumine, kriminaalrikkumine või hõlmatud mõlemaga? Asjaolu, et siseriiklik õigus määratleb rikkumist distsiplinaarrikkumisena ei välista iseenesest artikli 6 kohaldamist, kui alljärgnevad tingimused seda nõuavad. 2) Milline on rikkumise iseloom, s.t kas tegemist on konkreetsele isikute grupile kehtestatud distsipliiniõuete rikkumisega või tõsisema rikkumisega, mida saab käsitada kui kriminaalrikkumist? 3) Milline on karistuse iseloom ja tõsidus, s.t kas see on võrdväärne kriminaalõiguslike meetmetega. Kriminaalõiguslike meetmetega on see sarnane, kui isikult võidakse võtta vabadus.

⁹³ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas, lk 105.

⁹⁴ Tallinna Vangla direktori 15.01.2015 käskkirjaga nr 7 kinnitatud „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse valvuri (päevane toimikond) ametijuhend“ (käesoleva töö autori valduses)

ametnik abinõusid vangla sisekorraeeskirjades, Tallinna Vangla kodukorras ja muudes õigusaktides sätestatud nõuete täitmiseks, rikkumiste ennetamiseks, tõkestamiseks ja likvideerimiseks. Märkates distsipliinirikumist või muud erakorralist sündmust võtab tarvitusele kõik meetmed selle lõpetamiseks ning koostab rikkumise ja tähelepanekute kohta ettekande.

- b) Tallinna Vangla direktori 22.11.2013 käskkirjaga nr 171 kinnitatud „Järelevalveosakonna valvuri (kartser) ametijuhendi“⁹⁵ p 11 kohaselt märkates kinnipeetava poolt distsipliinirikumist, võtab tarvitusele meetmed distsipliinirikumise lõpetamiseks ning kannab rikkumisest ette peaspetsialist-korrapidajale või tema puudumisel inspektor-korrapidaja abile ja koostab ettekande.
- c) Tallinna Vangla direktori 14.10.2014 käskkirjaga nr 163 kinnitatud „Järelevalveosakonna vanemvalvuri (saatmine) ametijuhendi“⁹⁶ p 6 kohaselt veendub ametnik enne saatmisele asumist kinnipeetava riituse korrektsuses, puuduste ilmnemisel annab korralduse puudused kõrvaldada, allumatuse korral koostab ettekande.

Tartu Halduskohus leidis 24.11.2011 otsuses haldusasjas 3-11-1032, et tulenevalt vangivalvuri ametikohustustest, on viimasel vanglas korrarikumise kahtluse korral kohustus teatada sellest asjaomastele ametnikele, olenemata sellest, kas valvur on kindel ettekandes esitatavates andmetes (rikumise asjaolud) või ei ole. Vastasel juhul tuleks valvuril eelnevalt tõsikindlalt ja üheselt veenduda rikkumise toimepanemises kinnipeetava poolt, mis pole enamasti võimalik ning ei kuulu ka vangivalvuri ametikohustuste hulka. Olukorda, kus vangivalvuril on kahtlused rikkumise toimepanemises, kuid ta ei ole selles kindel, ei saa käsitada selliselt, et ettekandes eeldatava rikkumise toimepanemise kohta andmete avaldamisel ei ole seaduslikku õigustust ja andmed on arvestatud kahjustama kinnipeetava reputatsiooni, tekitades teistes kinnipeetavates tema suhtes viha, põlastust või naeruvääristades teda. Järelikult on ettekandes andmete avaldamine kinnipeetava väidetava rikkumise kohta, mis küll hiljem osutuvad ekslikuks, õiguspärane. Ettekannetes esitatud andmete õigsuse kontroll viiakse läbi distsiplinaarmenetluses ning vanglaametnik ei tea, kas tema poolt avaldatavad andmed on ebaõiged, s.t kas kinnipeetav on rikkumise toime pannud, või mitte. Vanglaametniku poolt ettekandes esitatu näol on tegemist faktiväidetega, mis on põhimõtteliselt kontrollitavad ja nende tõesus või väärus on tõendatav.

Eeltoodust tulenevalt on ettekanne informatiivne alusmaterjal menetluse (distsiplinaarmenetlus, täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamine, tugevdatud järelevalve) algatamiseks (eeldatakse, et

---

⁹⁵ Tallinna Vangla direktori 22.11.2013 käskkirjaga nr 171 kinnitatud „Järelevalveosakonna valvuri (kartser) ametijuhend“ (käesoleva töö autori valduses)

⁹⁶ Tallinna Vangla direktori 14.10.2014 käskkirjaga nr 163 kinnitatud „Järelevalveosakonna vanemvalvuri (saatmine) ametijuhend“ (käesoleva töö autori valduses)

ettekandes märgitu on tõene) ja dokumentaalne tõend – sellel peab olema koostamise kuupäev, selle koostanud isiku nimi ja tema allkiri. Ettekande koostamine eeldab, et ametnikul/vanglateenistujal oleks üldine ettekujutus, mis on lubatud ja mis on keelatud, mis on tavapärane ja mis on tavapärasest hälbiv. Igale kinnipeetava võimaliku rikkumise kohta koostatud ettekandele ei järgne ega peagi järgnema distsiplinaarmenetlus.

VangS § 63 lg 1 kohaselt käesoleva seaduse, vangla sisekorraeeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest võib kinnipeetavale kohaldada distsiplinaarkaristusi. Seega eeldab distsiplinaarkaristuse määramine, et kinnipeetavale on õigusakte tutvustatud ja et ta oli või pidi olema teadlik oma kohustustest ja tema kehtivatest keeldudest, samuti et ei esine süüd välistavaid asjaolusid. Sellele lisandub haldusorgani kaalutusõigus, kas konkreetset isikut eripreventiivsetest (mõju rikkujale) ja üldpreventiivsetest (mõju teistele kinnipeetavatele) kaalutlustest lähtuvalt karistada.

2.2 Distsiplinaarkaristuse määramise alus

VangS § 14 lg 2 kohaselt hiljemalt vanglasse saabumisele järgneval päeval kohtub kinnipeetav vanglateenistuse ametnikuga, kes selgitab kinnipeetavale tema õigusi ja kohustusi. Kinnipeetavale antakse kirjalik teave vangistuse täideviimist reguleerivate seaduste, vangla sisekorraeeskirjade ja kaebuste esitamise kohta. Õiguslikust seisundist informeerimine teenib eelkõige kinnipeetava kiire kohanemise ja vangistuse täideviimisel sotsiaalse kompetentsuse saavutamise eesmärki. Selgitavate õiguste ja kohustustena tuleb siinkohal mõista neid subjektiivseid õigusi ja nõudeid, mis tulenevad isiku seisundist kinnipeetavana. Õigusliku seisundi selgitamine lg 2 mõttes peab sisult ja ulatuselt olema selline, et kinnipeetav mitte ainult ei oma ülevaadet enda õigustest ja kohustustest vangistuse täideviimisprotsessis, vaid suudab neid konkreetsel juhtumil ka rakendada.⁹⁷

Riigikohtu halduskollegium kogukoosseisus selgitas haldusasjas nr 3-3-1-8-14 *obiter dictum*'i korras vangla kohustust tutvustada kinnipeetavale vangistusõigust puudutavaid õigusakte kinnipeetava ümberpaigutamisel ühest vanglast teise. Riigikohtu hinnangul ei piirdu vangla kohustused tutvustada kinnipeetavale vangistusõigust puudutavaid õigusakte VangS § 14 lõikes 2 sätestatud viisiga ainult kinnipeetava esmakordsel saabumisel vanglasse, vaid see säte kohaldub ka kinnipeetava ümberpaigutamisel ühest vanglast teise. Tulenevalt haldusmenetluses valitsevast hea halduse põhimõttest tuleb vanglal pärast kinnipeetava vanglatevahelist ümberpaigutamist anda

---

⁹⁷ Calliess, R-P., Müller-Diez, H. Strafvollzugsgesetz, § 5 kom 3, 5.

kinnipeetavale vähemalt kirjalik teave nende vangla õigusaktide kohta, mille on kehtestanud iga vangla ise, kuna kinnipeetavate õigused ja kohustused võivad vanglates erineda.⁹⁸

Distsiplinaarmenetluse algatamiseks ja distsiplinaarkaristuse määramiseks on vaja esmalt tuvastada, kas kinnipeetav on toime pannud distsiplinaarsüüteo, kas on täidetud vastav teokoosseis.⁹⁹ Tuleb tuvastada distsiplinaarsüüteo toimepanemine kinnipeetava poolt. See seisneb distsiplinaarsüüteo koosseisuliste asjaolude kindlakstegemises – õigusakt ja selle säte, mida kinnipeetava tegevus (tegu või tegevusetus) rikkus, milles see tegevus seisnes ning kinnipeetava süü rikkumise toimepanemisel. Kuna VangS § 63 lg 1 ei täpsusta süü vormi, ei muuda karistuse määramise käskkirja õigusvastaseks selles süü vormi – tahtlus või hooletus – märkimata jätmine (RKHKo 3-3-1-44-12, p 16).¹⁰⁰

Riigikohus on rõhutanud, et distsipliinirikumise koosseisuvälised asjaolud ei saa mõjutada otsustust, kas isik on karistatava distsipliinirikumise toime pannud ning kuidas see tegu tuleks kvalifitseerida, küll võib selliseid asjaolusid arvesse võtta karistuse liigi ja määra otsustamisel (RKHKo 3-3-1-91-11, p 12, 3-3-1-44-12, p 17). Selliseks koosseisuväliseks asjaoluks on muu hulgas kinnipeetava poolt täitmata jäetud vanglaametniku korralduse õigusvastasus.¹⁰¹

VangS § 63 lg 1 eeldab kinnipeetava distsiplinaarkorras vastutusele võtmiseks, et kinnipeetavale on õigusakte tutvustatud ja et ta oli või pidi olema teadlik oma kohustustest ja tema kehtivatest keeldudest, samuti et ei esine süüd välistavaid asjaolusid. Sellele lisandub haldusorgani kaalutusõigus, kas konkreetset isikut eripreventiivsetest (mõju rikkujale) ja üldpreventiivsetest (mõju teistele kinnipeetavatele) kaalutlustest lähtuvalt karistada.

Kohtupraktikas on viitega Vanglareeglistiku p-le 60.5 rõhutatud, et kartserisse paigutamise kui raskeima ja intensiivsemalt põhiõigusi riivava ning kinnipeetava seisundit märgatavalt halvendava distsiplinaarkaristuse kohaldamine on põhjendatud siiski üksnes erandlikel juhtudel.¹⁰² Distsiplinaarsüüteo toimepanemise tuvastamise järel tuleb seega kaalutusõiguse alusel otsustada, kas ja milline distsiplinaarkaristus kinnipeetavale määrata.¹⁰³ Samas on EIK märkinud, et kui isiku eraldamine kaaskinnipeetavatest on vajalik teatud põhjustel, näiteks distsiplinaarkaristuse

⁹⁸ RKHKo 28.05.2014, 3-3-1-8-14, p 14-15.

⁹⁹ RKHKo 3-3-1-51-11, p 10.

¹⁰⁰ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 150/3.1.

¹⁰¹ RKHKo 3-3-1-44-12, p 17

¹⁰² RKHKo 3-3-1-2-06, p 11.

¹⁰³ RKHKm 3-3-1-8-12, p 9.

kandmiseks, on tegu demokraatlikus ühiskonnas kuritegevuse vältimiseks ja korra tagamiseks vajaliku meetmega.¹⁰⁴

2.3 Distsiplinaarkaristuse määramise tähtaeg

VangS § 64 lg 4¹ kohaselt võib distsiplinaarkaristuse määrata kuue kuu jooksul arvates rikkumise toimepanemise päevast, kuid mitte hiljem kui ühe kuu jooksul rikkumise teadasaamise päevast arvates. Tähtaja hulka ei arvata aega, kui kinnipeetav viibib arestimajas või haiglas. Seega on distsiplinaarkaristuse määramisel oluline kuupäev, millal vanglateenistus sai rikkumisest teada või pidi teada saama.

Vangistusseaduse kommenteeritud väljaande¹⁰⁵ § 64 lg 4¹ kommentaaride kohaselt sätestab lõike 4¹ esimene lause distsiplinaarkaristuse määramise aegumistähtjad. Nende tähtaegade rikkumine toob kaasa distsiplinaarkaristuse määramise otsuse õigusvastasuse muudest asjaoludest sõltumata. Viidatud säte kehtib alates 01.02.2007. Varem ei sätestanud seadus kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise tähtaega; kohtupraktika kohaselt oli karistuse määramine piiratud „mõistliku aja“ möödumisega.¹⁰⁶

Kuna seadus seob kuuekuulise aegumistähtaja kulgemahakkamise rikkumise toimepanemise päevaga, on see päev distsiplinaarmentluses tuvastamisele kuuluvaks oluliseks rikkumise faktiliseks asjaoluks. Aegumistähtaja kulgemahakkamiseks piisab, kui rikkumisest saab teada vanglaametnik, kellel VangS §-st 133 tulenevalt lasub kohustus selles sättes nimetatud ametiisikuid rikkumisest informeerida. Lõike 4¹ teisest lausest tulenevalt pikeneb aegumistähtaeg ajavahemiku võrra, mil kinnipeetav viibib haiglas või arestimajas. Tegemist on aegumistähtaja peatumisega.¹⁰⁷

Kuna VangS § 64 lg 4¹ sätestatud tähtaja näol on tegemist kuudes arvestatava tähtajaga, saabub tähtpäev ja lõpeb tähtaeg TsÜS § 136 lg 2 kohaselt viimase kuu vastaval päeval, tähtpäeva sattumisel riigipühale või muule puhkepäevale loetakse tähtpäev TsÜS § 136 lg 8 alusel saabunuks puhkepäevale järgneval esimesel tööpäeval.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ EIKo 15.05.1980, Mc Feeley ja teised vs Ühendkuningriik.

¹⁰⁵ Madise jt, lk 155.

¹⁰⁶ RKHKo 3-3-1-89-07, p 8.

¹⁰⁷ Madise jt, lk 155.0

¹⁰⁸ RKHKo 3-3-1-44-12, p 22.

2.4 Distsiplinaarmenetluse algatamine

Kuna distsiplinaarõiguses ei kehti üks karistusõiguse fundamentaalsemaid põhimõtteid *nullum crimen sine lege* ehk printsip, mille kohaselt saab süüteoks olla vaid seaduses süüteona sätestatud tegu, siis on distsiplinaarrikkumisena vaadeldav kinnipeetava poolt igasugune talle õigusaktidega pandud kohustuse täitmata jätmine.¹⁰⁹

Distsiplinaarkaristust võib kasutada mõjutusvahendina äärmuslikel juhtudel (Vanglareeglistik p 56.1); sisekorda, turvalisust või julgeolekut ohustavat käitumist võib käsitada distsipliinirikkumisena (p 57.1). Siseriiklik õigus määrab kindlaks: a) millised vangide teod ja tegemata jätmised on distsipliinirikkumised; b) distsiplinaarmenetluse korra; c) määratava karistuse liigid ja kestuse; d) karistusi määrava pädeva isiku ning e) apellatsioonimenetluse juurdepääsu ja õiguse (Vanglareeglistik p 57.2). Vanglareeglistiku seletuskiri¹¹⁰ lisab, et distsiplinaarsüüteod peaksid olema täpselt määratletud ning menetlustes tuleks kinni pidada õigluse põhimõttest. See tähendab, et kõigil vanglatel peaksid olema välja töötatud eeskirjad, milles on selgesti loetletud teod või tegemata jätmised, mis sisaldavad vangladistsipliini rikkumist ning võivad lõppeda ametliku distsiplinaarvastutusele võtmisega. Seega peaksid kõik vangid olema juba ette teadlikud vanglareeglitest ja eeskirjadest. Eeskirjade õiguslik seisund peaks olema selge.¹¹¹

Distsiplinaarmenetluse alustamise osas kehtib oportuuniteediprintsiip, kuna kinnipeetava poolt toimepandud distsipliinirikkumine ei pea alati kaasa tooma distsiplinaarkaristuse kohaldamist.¹¹² Kui menetleja leiab, et koostatud ettekandes kajastub kinnipeetava poolt toime pandud distsipliinirikkumine, tuleb kinnipeetavat teavitada distsiplinaarmenetluse algatamisest. VangS § 64 lg 2 kohaselt informeeritakse kinnipeetavat koheselt distsipliinirikkumisest, milles teda süüdistatakse. Kinnipeetavale antakse distsiplinaarmenetluse algatamise teatis, millest kinnipeetav saab täpselt teada, millise õigusakti sätte rikkumist talle ette heidetakse ning kuidas ta saab oma õigusi distsiplinaarmenetluses kaitsta, s.h õigusest anda omapoolseid selgitusi. Menetleja annab kinnipeetavale seletuskirja blanketi.

¹⁰⁹ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus, lk 123-124/301.

¹¹⁰ Commentary to Recommendation REC(2006) 2 on the Committee of Ministers to Member states of the European prison rules. Arvutivõrgus: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/E%20commentary%20to%20the%20EPR.pdf> (20.04.2015)

¹¹¹ M. Olesk, Inim- ja põhiõigused vanglas, lk 105.

¹¹² J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus, lk 124/303.

VangS § 64 lg 2¹¹³ kommentaaride kohaselt seondub VangS § 64 lõikes 2 toodud nõue menetlusosalisele isikule HMS § 40 lg-s 1 tuleneva õiguse tagamisega esitada kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis asja kohta oma arvamus ja vastuväited. Ära kuulamisõiguse tõhus realiseerimine eeldab, et menetlusosalisele on piisavalt teada, mille kohta ta võib arvamus ja vastuväited esitada. Samuti peab tal olema võimalus esitada haldusorganile küsimuse õigeaks otsustamiseks vajalikke andmeid. Menetlusosalisele peab olema selge, millise sisuga tema õigusi puudutav haldusakt võidakse välja anda ning millised on akti andmise peamised põhjused (RKHK 3-3-1-82-03 p 17, 3-3-1-72-10 p 17, 3-3-1-46-12 p 24). Riigikohus on rõhutanud, et ära kuulamise õiguse tagamine distsiplinaarmenetluses eeldab, et isikule antakse teada, kui tema suhtes on alustatud või kavatsetakse alustada distsiplinaarmenetlust, vastasel korral ei ole tal ajendit taotleda täiendavate tõendite kogumist ega võimalust vaielda vastu vastustaja kogutud tõenditele, süüks arvatava teo kvalifikatsioonile ja kavandatavale karistusele.¹¹⁴

Vanglareeglistik p 59 sätestab, et distsipliinirikumises süüdistatavat vangi tuleb: a) kohe ja üksikasjalikult teavitada tema vastu esitatud süüdistuse laadist temale arusaadavas keeles; b) võimaldada piisavalt aega ja vahendeid enda kaitse ettevalmistamiseks; c) võimaldada ennast kaitsta isiklikult või kaitsja abiga seaduses sätestatud juhtudel; d) võimaldada tunnistajaid kaasata ning küsitleda neid ise või lasta küsitleda vangi nimel ning e) taotleda tasuta tõlgi abi juhul, kui nad ei saa aru menetluses kasutatavast keelest või ei kõnele seda. Karistatava isiku ära kuulamata jätmist on kohtupraktikas peetud asja otsustamist oluliselt mõjutada võivaks menetlusveaks, sest see võib takistada süütegude toimepanemise ja toimepanija isikuga seonduvate asjaolude igakülgsel väljaselgitamist ning nende asjakohast kaalumist karistuse mõistmisel (nt RKHKO 3-3-1-74-03, p 24, 3-3-1-70-03 p 19).

Riigikohus on rõhutanud, et ära kuulamisõiguse rikkumisel distsiplinaarasjas võib kohus HMS § 58 alusel jätta haldusakti tühistamata üksnes juhul, kui kohus on veendunud, et isiku nõuetekohane ära kuulamine ei oleks toonud kaasa kaebaja jaoks soodsama haldusakti andmist. Isiku ära kuulamata jätmisel saab see distsiplinaarasjades praktiliselt tähendada vaid olukordi, kui kaalutlusõigus on kohtu arvates juhtumi erandlike asjaolude tõttu kahanenud ühe valikuni.¹¹⁵

---

¹¹³ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 152 – 153/3.1.

¹¹⁴ RKHKO 3-3-1-46-12, p 24.

¹¹⁵ RKHKO 3-3-1-76-12, p 14.

2.5 Uurimispõhimõtte distsiplinaarmenetluses

HMS § 6 sätestab uurimispõhimõtte, mille kohaselt on haldusorgan kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid oma algatusel. Uurimispõhimõtte kohaselt ei või asutus piirduda menetlusosaliste endi algatusel esitatud tõenditega, vaid ta peab asjaoludest ülevaate saama ning faktid tuvastama tõendeid ise kogudes või selgitades menetlusosalistele vajadust esitada tähtsate asjaolude kohta lisatõendeid nende valdkonda kuuluvates asjades. Seega on seadus andnud haldusorgani käsutusse piisavalt laia valiku vahendeid, mille abil selgitada asja lahendamise seisukohast tähtsaid asjaolusid. Kuid uurimispõhimõtte rakendamise tõhusus sõltub esmajoones siiski haldusorgani enda aktiivsusest nende tõendite kogumisel.¹¹⁶ Vanglareeglistiku p 58 kohaselt vangiga väidetavast distsipliinirikumisest tuleb kohe teada anda pädevale isikule, kes viivitamata hakkab seda uurima.

Uurimispõhimõttest tulenevalt on iga haldusorgan pädev ja kohustatud kontrollima, kas haldusakti andmise faktilised ja õiguslikud alused on täidetud.¹¹⁷ Uurimispõhimõtte on haldusmenetluses otsustava tähtsusega, sest sellest, kas otsuse tegemise eelduseks olevad asjaolud on välja selgitatud nõuetele vastavalt ja korrektselt, sõltub tehtava otsuse seaduslikkus.¹¹⁸ Seega on uurimispõhimõtte sisuks haldusorgani kohustus välja selgitada kõik haldusmenetluses tähtsust omavad avalik-õiguslikud ja tsiviilõiguslikud asjaolud, võttes arvesse isikule soodsad ja ka ebasoodsad asjaolud ning koguda nende kohta tõendeid eesmärgiga teha õiguspärane otsus.¹¹⁹

Uurimispõhimõtte haldusmenetluses tugineb eeldusele, et lisaks menetlusosalise enda huvile võimalikult täieliku tõendite kogumi alusel õige ning õiglase haldusakti andmise vastu, peaks sellise haldusakti andmisest olema huvitatud ka avalik võim ise, sest haldusorgan, olles küll menetluse läbiviija ja asja otsustaja, esindab menetluses samaaegselt ka avalikku huvi.¹²⁰

HMS § 5 lg 1 kohaselt määrab haldusorgan menetlustoimingu vormi ning muud haldusmenetluse üksikasjad kaalutusõiguse alusel, kui seaduse või määrusega ei ole sätestatud teisiti. Uurimispõhimõtte kontekstis tähendab see seda, et tõendite kogumise viisi ning ulatuse määrab haldusorgan omal algatusel, arvestades haldusorganile antud volituste ulatuse ning tõendite kogumise eesmärgiga.¹²¹

¹¹⁶ N. Parrest, A. Aedmaa. Ülevaatlisk õppematerjal haldusõigusest, lk 13.

¹¹⁷ I. Pilving. Riigikohtu 2001. aasta praktika haldusmenetluse valdkonnas. – Juridica 2002, nr 2, lk 113.

¹¹⁸ H. Maurer. Haldusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2004, lk 255.

¹¹⁹ R. Annus. Uurimispõhimõtte haldusmenetluses. – Juridica 2008, nr 7, lk 499-500.

¹²⁰ A. Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 181.

¹²¹ Samas, lk 182.

Millises ulatuses peab vangla uurimispõhimõtet distsiplinaarmenetluses rakendama, õigusaktidega kindlaks määratud ei ole. Mõningaid järeldusi saab HMS-i põhimõtetele tuginedes siiski teha. Tõendite kogumine peab olema eesmärgipärane ja efektiivne (HMS § 5 lg 2), kasutades ära võimalikult lihtsaid ning kiireid kogumismeetodeid. Andmete kogumise viis peab olema “kohane, vajalik ning proportsionaalne seatud eesmärgi suhtes” (HMS § 3 lg 2). Tõendite kogumisel ning toimikute koostamisel tuleb arvestada avalikkuse ning andmekaitse põhimõtetega (HMS § 7).¹²² Riigikohus on sedastanud, et kui asjaoludest tulenevalt pidi ametnikel tekkima põhjendatud kahtlus tähtsust omava asjaolu esinemise suhtes, siis oleks haldusorgan pidanud haldusülesannete täitmisel nõutavat hoolsuskohustust järgides astuma viivitamata samme selleks, et selgitada välja, kas nimetatud asjaolu esineb või mitte.¹²³

Asjaolude uurimise käigus kogutud tõendite võrdlemist HMS ei reguleeri ning seetõttu tuleb vastus sellele küsimusele leida analoogia korras, HKMSi alusel. HKMSi § 16 lg 3 väljendab kohtumenetluse – ka tsiviilkohtuliku võistleva menetluse – üldpõhimõtet, mille kohaselt ei ole ühelgi tõendil ette kindlaks määratud jõudu: tõendeid hinnatakse nende kogumis ja vastastikusel seoses. Sama järelduse võib teha ka haldusmenetluse puhul. Haldusorgan hindab kogutud tõendeid iseseisvalt ning teeb nende põhjal lõpliku otsuse, kasutades selleks talle antud kaalutusõigust¹²⁴

Uurimispõhimõtte eesmärk ei ole kogu tõendamiskoormuse asetamine üksnes haldusorganile – kuna haldusmenetluses osalevad erinevad osapooled, kelle käsutuses on õige otsuse tegemiseks vajalik teave, siis on täieliku ning objektiivse lõpptulemuse saavutamise seisukohalt lisaks haldusorgani poolt asjaolude väljaselgitamisele vajalik ka menetlusosalise enda aktiivne osalus. Uurimispõhimõtte puhul väljendub selline aktiivne osalus ennekõike HMS § 38 lg-s 3 väljendatud kohustuses esitada haldusorganile talle teada olevad, menetluses tähtsust omavad asjaolud ja tõendid. Taoline kohustus tugineb üldisemale, HMS § 38 lg-s 1 sisalduvale haldusorgani õigusele nõuda asja lahendamiseks vajalike tõendite ja andmete esitamist.¹²⁵

Mõningates olukordades võib uurimismenetluse ebakorrektnel läbiviimine endaga kaasa tuua ka otsuse sisulise õigusvastasuse, mis omakorda võib viia otsuse kehtetuks tunnistamiseni. Taoline olukord võib tekkida näiteks siis, kui haldusorganile on seadusest tulenevalt antud iseseisvaks otsustamiseks kaalutusõigus.¹²⁶

---

¹²² A. Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 182.

¹²³ RKHKo 3-3-1-91-06, p 23.

¹²⁴ N. Parrest, A. Aedmaa. Ülevaatlisk õppematerjal haldusmenetlusest, lk 13.

¹²⁵ A. Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 186-187.

¹²⁶ Samas, lk 189.

CPT on selgitanud, et nii kinnipeetavate kui ka vanglaametnike huvides on formaalselt määratletud selgete distsiplinaarmenetluse reeglite olemasolu, mida ka rakendatakse. Hallid tsoonid ses osas tekitavad riski mitteametlike (ja kontrollimatute) süsteemide arenguks.¹²⁷ Käesoleval ajal kindlaid menetlusreegleid distsiplinaarmenetluse läbiviimiseks VangS-is sätestatud ei ole. Kontaktisik lähtub asjaolude väljaselgitamisel enda varasemast kogemusest distsiplinaarmenetluse asjaasjaolude väljaselgitamisel ning täiendavaid tõendeid kogutakse nii palju, kui menetleja seda vajalikuks ja põhjendatuks peab.

2.6 Distsiplinaarmenetluse protokollimine

VangS § 64 lg 3 kohaselt distsiplinaarmenetluse käik protokollitakse. Protokollile kirjutab alla distsiplinaarmenetluse läbi viinud vanglaametnik. Protokollile vorm ja selles esitatavad andmed sätestatakse vangla sisekorraeeskirjades. Lõige 3 näeb ette distsiplinaarmenetluse käigu kohta kokkuvõtliku protokollile koostamist, milles kajastuvad kõik läbiviidud menetlustoimingud. Seega ei ole nimetatud protokollile näol tegemist HMS §-s 18 sätestatud üksiku menetlustoimingu (tunnistajalt ütluste võtmine vms) protokolliga, mille koostamise vajadust käesolev säte ei välista.¹²⁸

VSkE § 97 lg 1 sätestab, et kui kinnipeetavat süüdistatakse distsipliinirikumises, koostatakse distsiplinaarmenetluse protokoll. Sama paragrahvi lõige 2 näeb ette protokollis kajastatavad andmed. Protokollile märgitakse: distsipliinirikkuja ees- ja perekonnanimi ja isikukood või selle puudumise korral sünnikuupäev; distsipliinirikumise aeg ja koht; distsipliinirikumise asjaolude detailne kirjeldus; viide õigusakti sättele, mida on rikutud; viide kinnipeetavalt võetud seletusele, sealhulgas sellele, kas isik tunnistab oma süüd või mitte; viide tunnistajatelt võetud seletustele, sealhulgas asjaolude kirjeldus, mis tõendavad distsiplinaarsüütegu; viide muudele tõenditele ja nende asukohale; loetelu asjaoludest, millest peab selguma, milliste faktide ning tõendite alusel luges menetluse läbiviija süü tõendatuks; põhjendatud ettepanek distsiplinaarkaristuse kohta; protokollile koostamise aeg; protokollile lisatud materjalide loetelu; protokollile koostanud vanglateenistuse ametniku nimi ja ametinimetus; kinnipeetava allkiri protokollile tutvumise kohta; distsiplinaarmenetluse protokollile tutvustanud vanglateenistuse ametniku nimi ja ametinimetus. Tulenevalt VSkE §-st 98 lisatakse protokollile: 1) tunnistajate seletused; 2) distsipliinirikumise avastanud teenistuja ettekanne; 3) kinnipeetava seletus ja kirjalikud märkused protokollile kohta.

---

¹²⁷ CPT Standards. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, lk 17, p 55. Arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>. (20.02.2015).

¹²⁸ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommentaarid väljaanne, lk 153/4.1.

Menetluse läbiviija poolt distsiplinaarmenetluse käigu kokkuvõtlik kajastamine teenib asja otsuse langetaja jaoks (kes ei pruugi olla menetlust isiklikult läbi viinud, vt VangS § 64 lg 4) ettevalmistamise eesmärki, andes menetlustoimingutest ja tuvastatud asjaoludest tervikliku pildi. Kinnipeetaval on õigus protokolliga enne karistuse määramist tutvuda ja selle kohta märkusi esitada VSkE §-dega 97 ja 98, mis määravad kindlaks protokolliga kohustuslikud andmed ja lisad, sh kinnipeetava allkiri protokolliga tutvumise kohta ning kinnipeetava seletus ja kirjalikud märkused.¹²⁹

2.7 Distsiplinaarkaristuse valik vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamiseks

VangS § 63 lg 3 kohaselt võetakse distsiplinaarkaristuse valikul arvesse vangistuse täideviimise eesmärki. Distsiplinaarkaristuse valikul määratakse kohaldamisele kuuluv distsiplinaarkaristuse liik ja määr. Vangistuse täideviimise eesmärgi (VangS § 6 lg 1) arvestamisel hinnatakse karistuse mõju kinnipeetava õiguskuulekale käitumisele suunamisele ja õiguskorra kaitsmisele. Vangistuse täideviimise eesmärgi arvestamine on kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramisel VangS § 63 lg 3 kohaselt kohustuslik spetsiifiline kaalutus, mille kõrval hinnatakse ka muid olulisi asjaolusid (nt karistuse vastavus süüteo raskusele ja toimepanemise asjaoludele, vastutust raskendavad ja kergendavad asjaolud – kinnipeetava eelnev käitumine, temal kehtivate distsiplinaarkaristuste olemasolu jms).¹³⁰ Õiguskorra kaitsmine on küll karistuse täideviimise eesmärk, kuid põhieesmärgiga võrreldes selles mõttes teisejärguline, et tuleneb otseselt vangistuse olemusest ning on realiseerunud juba karistuse mõistmisel. Vangistuse täideviimise eesmärgina tähendab õiguskorra kaitsmine pigem hoolitsemist selle eest, et süüdimõistetud ei paneks karistuse kandmise ajal toime uut kuritegu ning on selles mõttes vaadeldav karistuse täitmise miinimumülesandena. Vangistuse täideviimise kahe eesmärgi vahel valitseb siiski ka sisemine seos, sest resotsialiseerimiseesmärgi saavutanud täideviimine kindlustab ühtlasi ka õiguskorda.¹³¹

Vanglareeglistiku p 60.2 kohaselt distsipliinirikumises süüdi mõistmisel määratakse seaduses ette nähtud karistus. Karistuse raskus peab olema proportsionaalne süüteoga (p 60.2). VangS § 63 lg 3 teine lause sätestab ühe distsiplinaarsüüteo eest mitme distsiplinaarkaristuse määramise keelu. Pärast distsiplinaarkaristuse määramist jätkuvat rikkumist ei loeta samaks süüteoks ning selle eest võib määrata uue distsiplinaarkaristuse. Lõige 3 ei piira distsiplinaarkorras karistatud isiku karistamist sama teo eest muus õigusvaldkonnas sätestatud vastutuse alusel. Kirjanduses domineeriva arusaama kohaselt ei takista *ne bis in idem* põhimõtte sama teo eest karistusõiguslike ja distsiplinaarõiguslike

---

¹²⁹ Samas, lk 153/4.2.

¹³⁰ Samas, lk 150-151/6.

¹³¹ Calliess, R-P., Müller-Diez, H. Strafvollzugsgesetz, § 2.

meetmete rakendamist, küll on aga rõhutatud, et kui isiku suhtes on juba kohaldatud karistusõiguslikke meetmeid, tuleks põhjalikult kaaluda distsiplinaarkaristuse otstarbekust ja vastupidi.¹³²

Karistus on õiglane, kui see vastab teo raskusele ja õigusrikkuja süü suurusele ning selle määramisel on arvestatud kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid ning süüdistatava isikut. Distsiplinaarkaristus ei tohi olla ilmses vastuolus distsiplinaarsüüteo raskuse ja selle toimepanemise asjaoludega. Karistuse määramisel tuleb arvesse võtta nii karistust raskendavad kui kergendavad asjaolud (sh kinnipeetava eelnev käitumine). Distsiplinaarkaristus peab olema eesmärgipärane ja suunama kinnipeetavat õiguspärasele käitumisele. Distsiplinaarkaristuse määramine on diskretsiooniline otsustus, st karistuse määramise õigust omav ametiisik peab igal üksikjuhtumil arvestama rikkumisega seonduvaid asjaolusid ja neid vajalikul määral kaaluma.

Nagu igasugustel karistustel, on ka distsiplinaarkaristustel repressiivne iseloom, mille kohaldamine peab avaldama üheaegselt nii eripreventiivset mõju konkreetsele rikkujale kui ka üldpreventiivset mõju kõigile teistele kinnipeetavatele. Üldpreventiivsest aspektist peab distsiplinaarkaristuse kohaldamine näitama sunnivahendite kasutamise võimalust korra kindlustamiseks vanglas ning muutma selle karistusahvarduse kõigile kinnipeetavatele tajutavaks. Eripreventiivsest küljest peab distsiplinaarkaristus mõjutama õigusaktide rikkujat, et vältida tema poolt uute distsipliinirikumiste toimepanemist.¹³³

2.8 Käskkirja põhjendamine ja vorminõue

VangS § 64 lg 4 teise lause kohaselt vormistatakse distsiplinaarkaristuse määramine käskkirjana ja seda tuleb põhjendada. Kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise otsuse vormistamine käskkirjaga on vorminõue. Käskkirja näol on tegemist haldusaktiga. HMS § 56 lg 2 kohaselt tuleb haldusakti põhjenduses märkida haldusakti andmise faktiline ja õiguslik alus.

Distsiplinaarkaristuse määramise otsuse puhul tähendab selle nõude täitmine esiteks seda, et viidatake karistuse määramise aluseks olevale õigusnormile (milleks on VangS §-s 63 sätestatud alus konkreetse karistuse kohaldamiseks). Teiseks tuleb esitada distsiplinaarsüüteo asjaolude õiguslik

---

¹³² L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 151/7; Ü. Madise. Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, § 23/17.

¹³³ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevoigus, lk 123/300.

(viide õigusaktile ja selle sättele, mille rikkumises distsiplinaarsüütegu seisnes) ja faktiline (tegevus, milles rikkumine väljendus) kirjeldus.¹³⁴

Distsiplinaarkaristuse määramise käskkiri antakse kirjalikus vormis. Kirjaliku nõude kehtestamine on vajalik eelkõige isikute õiguste kaitseks ning võimalike vaidluste vältimiseks. Isikul, kellele haldusakt on suunatud, peab olema võimalus üheselt aru saada, millised on tema haldusaktist tulenevad õigused ja kohustused. Samuti peab isik olema teadlik sellest, miks just selline otsustus tema suhtes tehti – see peab selguma haldusaktis sisalduvast põhjendusest.¹³⁵ Eelkõige on kirjaliku vormistamise eesmärk vältida hilisemaid vaidlusi selle üle, milline oli haldusakti sisu selle andmise hetkel.¹³⁶

HMS § 56 lg 3 kohaselt tuleb kaalutusõiguse alusel antud haldusakti põhjenduses märkida kaalutlused, millest haldusorgan on haldusakti andmisel lähtunud. Riigikohtu halduskolleegiumi praktikas on korduvalt väljendatud seisukohta, et haldusakti motiveerimine on abinõu selleks, et isik, kellele haldusakt on adresseeritud, saaks aru, kas tema õigusi on kitsendatud seaduslikult, ja vajadusel oma õigusi kaitsta. Samuti võimaldab haldusakti motiveerimine akti seaduslikkust kontrollival asutusel, sh kohtul, otsustada, kas haldusakt on seaduslik, sundides samas haldusorganit oma kaalutusotsust põhjalikumalt läbi mõtlema.¹³⁷ Haldusorgan on kohustatud kaalutusõigust seadusega ettenähtud olukordades kasutama ja ta vastutab selle õiguse seaduspärase teostamise eest. Diskretsiooni korral tuleb arvestada ka proportsionaalsuse, võrdse kohtlemise ja õiguskindluse põhimõttega ning õiguse muude üldpõhimõtetega.¹³⁸

Haldusorgan kannab haldusmenetluses ka tõendamiskoormust: koormava haldusakti andmisel peab asutus suutma tõendada, et esinevad haldusakti andmiseks vajalikud faktilised eeldused.¹³⁹ Distsiplinaarkaristuse määramise otsuse puhul tähendab see karistuse valiku põhjendamist, sealhulgas peab ilmnenema, kuidas on arvestatud asjas tuvastatud vastutust raskendavate ja kergendavate asjaoludega. Karistuse määramise kaalutluste väljatoomise vajadus ei välista võimalikest kergeima karistusega (noomitus) piirdumine. Kaalutusõiguse alusel otsustatakse ka küsimus, kas süüteo eest üldse karistus määrata. Vähetähtsa või tühise rikkumise puhul ei seisa karistamise põhjendatus sugugi väljaspool kahtlust. Ka kerge distsiplinaarkaristus toob karistatule

---

¹³⁴L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 153/6.1.

¹³⁵ RKHKm 3-3-1-4-96.

¹³⁶ Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 295.

¹³⁷ RKHKo 3-3-1-14-00, 3-3-1-66-03.

¹³⁸ RKHKo 3-3-1-49-02, p 13.

¹³⁹ Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 181.

kaasa karistuse kehtivusest tulenevad negatiivsed tagajärjed.¹⁴⁰ Distiplinaarkaristuse määramise otsuse põhjendustest peab ka ilmnema, miks ei nõustata karistatava distiplinaarmenetluses esitatud selgituste ja vastuväidetega.¹⁴¹

2.9 Käskkirja kinnipeetavale teatavaks tegemine

VangS § 64 lg 4 kolmanda lause kohaselt antakse distiplinaarkaristuse määramise käskkiri kinnipeetavale allkirja vastu. Nimetatu sätestab distiplinaarkaristuse määramise otsuse kinnipeetavale kui selle haldusakti adressaadile teatavastegemise korra, mis seisneb selle kätte toimetamises haldusorgani poolt allkirja vastu. Dokumendi kätte toimetamise viisi üldine regulatsioon sisaldub HMS §-des 28 ja 29. Kirjanduses on rõhutatud, et dokumendi vahetu kätte toimetamise viis täidab kõige paremini kätte toimetamise kaht funktsiooni – õiguste tagamise funktsiooni (dokumendi kirjalikul kujul vahetu kättesaamise tõttu on kõige kindlamini tagatud adressaadi võimalus dokumendi sisuga tutvuda) ning tõendamiskontrollifunktsioon (haldusorganile jääb adressaadi allkirjaga dokumentaalne tõend kättesaamise fakti kohta). Seetõttu on seadusandja valinud sellise vormi ka distiplinaarkaristuse määramise otsuste kui isiku õigusi intensiivselt riivavate haldusaktide teatavastegemiseks.¹⁴²

Riigikohus on asunud seisukohale, et haldusakti teatavaks tegemine peab toimuma viisil, mis võimaldab isikul anda igakülgse hinnangu haldusakti kohta ja seeläbi otsustada, kas haldusaktiga rikutakse tema õigusi või mitte.¹⁴³ HMS § 61 lg 1 kohaselt on haldusakti teatavastegemine selle adressaadile haldusakti kehtivuse eelduseks. Järelikult võib kinnipeetavale distiplinaarkaristust pidada määratuks siis, kui sellekohane otsus on temale teatavaks tehtud. Seega on distiplinaarkaristuse määramise otsuse teatavastegemise ajal oluline tähtsus ka distiplinaarkaristuse määramise tähtajast (VangS § 64 lg 4¹) kinnipidamise seisukohast.¹⁴⁴

Kui kinnipeetav keeldub otsust vastu võtmast või vastuvõtmise kohta allkirja andmast, tuleb toimida HMS § 30 kohaselt. HMS § 30 sätestab, et kui menetlusosaline keeldub dokumenti vastu võtmast, teeb dokumendi kättetoimetaja kindlaks keelduja isiku ning teeb dokumendile märke, mille kinnitab oma allkirjaga. Märkega dokumendi tagastab ta haldusorganile. Sel juhul loetakse dokument

---

¹⁴⁰ L. Madise jt. Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 154/6.2.

¹⁴¹ Samas, lk 154/6.3.

¹⁴² Samas, lk 154/7.1.

¹⁴³ RKHKm 3-3-1-60-01; 3-3-1-52-00.

¹⁴⁴ L. Madise. Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 154/7.2.

menetlusosalisele kätte toimetatuks, välja arvatud juhul, kui dokumendi vastuvõtmisest keelduti käesoleva seaduse § 29 lõigete 1–3 rikkumise tõttu.

Seega peaks otsust üleandev vanglaametnik tegema otsusele keeldumise kohta märke ja kinnitama oma allkirjaga, jättes otsuse märke ja allkirjaga teksti enda kätte. VangS ei nõua karistuse määramise lugemiseks tunnistajate allkirjade andmist karistuse määramise dokumendile. Eeltoodu ei välista teatud juhul haldusakti teatavakstegemise vajadust tunnistajate juuresolekul, sest HMS §-s 30 sätestatud kättetoimetamise eeldus ei ole ümberlukkamatu ega välista vaidlust kättetoimetamise tegeliku toimumise üle.¹⁴⁵

2.10 Distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramine

Karistuse täitmisele pööramine tähendab karistust määrava haldusakti täitmist. Üldjuhul pööratakse distsiplinaarkaristus täitmisele kohe (VangS § 65 lg 1). Karistuse kohene täitmisele pööramine tähendab põhjendamatu viivituse vältimist täitmisele pööramisel. VangS § 65 lg-s 1 toodud nõue põhineb seisukohal, et karistuse mõju on suurim siis, kui karistus järgneb rikkumise toimepanemisele võimalikult kiiresti. Karistuse täitmise põhjendamatu edasilükkamine on seega õigusvastane. Sellise viivituse esinemine aga ei kõrvalda õigust ja kohustust karistus VangS § 65 lg-s 6¹⁴⁶ sätestatud tähtaja raames täitmisele pöörata.

Distsiplinaarkaristuse täideviimise poolt kõneleb oluline avalik huvi, milleks on distsipliini tagamine vanglas ning õigustrikkuva kinnipeetava mõjutamine.¹⁴⁷ Riigikohtu halduskolleegium on kohtupraktika kujundamise ja hilisemate vaidluste vältimise eesmärgil pidanud vajalikuks selgitada, et arvestades vangistusseaduse § 65 lg-s 6 sätestatud karistuse täideviimise tähtaega (täitmine on võimalik maksimaalselt kaheksa kuu jooksul arvates distsiplinaarkaristuse määramisest), raskendaks automaatne haldusakti peatumine oluliselt vangla julgeoleku tagamist ja võimaldaks haldusakti adressaadil üksnes selle vaidlustamise kaudu teatud juhtudel saavutada haldusakti hilisema täideviimise võimatuse. Ka haldusmenetluse seadus ei näe automaatset haldusakti täitmise peatamist ette. Haldusakti adressaadile on tagatud õigus taotleda nii vaide- kui halduskohtumenetluses enda õiguste kaitseks ja kahjulike tagajärgede vältimiseks esialgse õiguskaitse korras haldusakti täitmise peatamist. Kolleegiumi hinnangul ei tulene EIK praktikast üldist järeldust, et konventsiooni kohaselt peaks distsiplinaarkaristuse vaidlustamisel haldusakti täitmine automaatselt peatuma. Eesti

---

¹⁴⁵ Samas, lk 155/7.4.

¹⁴⁶ VangS § 65 lg 6 kohaselt distsiplinaarkaristust ei täideta, kui seda ei ole pööratud täitmisele kaheksa kuu jooksul arvates distsiplinaarkaristuse määramisest.

¹⁴⁷ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 156/2.

õigusaktid võimaldavad kinnipeetaval ka enne karistuse täitmisele pööramist taotleda vaidmenetluses haldusakti täitmise peatamist ning samas vaidlustada ka distsiplinaarkaristuse sisulist õiguspärasust.¹⁴⁸

VangS § 65 lg 2 annab vanglateenistuse ametnikule võimaluse distsiplinaarkaristus või selle osa täitmisele pööramine edasi lükata tingimusel, et kinnipeetav ei pane katseajal toime uut distsipliinirikumist. Katseaeg määratakse ühest kuni kuue kuuni. Kui kinnipeetav paneb katseajal toime uue distsipliinirikumise, pööratakse mõlemad distsipliinirikumised kohe täitmisele (VangS § 67 lg 3). Kui kinnipeetav ei pane katseajal toime uut distsipliinirikumist, jäetakse distsiplinaarkaristus täitmisele pööramata (VangS § 67 lg 4).

Otsus karistuse täitmisele pööramise edasilükkamise kohta on karistuse määramise haldusakti kõrvaltingimus. Sisuliselt kujutab see otsus endast karistuse määramist tingimusega, mille kohaselt karistust ei pöörata täitmisele, kui karistatav ei pane määratud aja jooksul toime uut rikkumist.¹⁴⁹ Ka Riigikohus on leidnud, et distsiplinaarkaristuse täitmisele pööramist saab üldjuhul edasi lükata vaid siis, kui karistatule on määratud katseaeg.¹⁵⁰

2.11 Järeldus

Vangistuse täideviimise eesmärk on kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmine. Kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele tähendab karistuse niisugust täideviimist, mis peab andma kinnipeetavale oskuse tulla sotsiaalselt vastutavana edaspidises elus toime ilma õiguskorda rikkumata. Õiguskuuleka elu vältimatuks osaks on aga ühiskonnas kehtestatud õigusnormide järgimine. Distsiplinaarkaristuse eesmärk on kinnipeetava karistamine toimepandud rikkumise eest ja uute distsiplinaarrikkumiste ärahoidmine.

Kui kinnipeetav leiab, et talle inspektor-kontaktisiku poolt määratud distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjaga on rikutud tema õigusi või piiratud vabadusi, tuleb tal esitada vaie vangla üksuse juhile. Vanglas läbiviidav vaidmenetlus hõlmab endas kohustust teostada enesekontrolli, vaide läbivaatamisel tuleb algset haldusakti kontrollida igakülgset ja põhjalikult, andmaks hinnangut selle õiguspärasusele. Kui kinnipeetav üksuse juhi poolt tehtava vaideotsusega ei nõustu, tuleb tal pöörduda kaebusega halduskohtu poole.

---

¹⁴⁸ RKHKo 14.11.2012, 3-3-1-44-12, p 25.

¹⁴⁹ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 156/3.

¹⁵⁰ RKHKo 3-3-1-79-12, p 9.

Distsiplinaarmenetluse algatamiseks ja distsiplinaarkaristuse määramiseks on vaja esmalt tuvastada distsiplinaarsüüteo toimepanemine kinnipeetava poolt. See seisneb distsiplinaarsüüteo koosseisuliste asjaolude kindlakstegemises – õigusakt ja selle säte, mida kinnipeetava tegevus rikkus, milles see tegevus seisnes ning kinnipeetava süü rikkumise toimepanemisel. Kinnipeetaval on distsiplinaarmenetluse raames õigus anda selgitusi. Distsiplinaarmenetluse läbiviimisel on vangla kohustatud järgima uurimispõhimõtet. Määratav distsiplinaarkaristus on õiglane, kui see vastab teo raskusele ja õigusrikkuja süü suurusele ning selle määramisel on arvestatud kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid ning süüdistatava isikut.

Kui kinnipeetav leiab, et distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjaga on rikutud tema õigusi, nt ei nõustu ta määratud karistuse või distsiplinaarmenetluse käigus kogutud tõenditega, on tal õigus esitada vaie. Kui vaie ei vasta nõuetele, aitab haldusorgan kinnipeetaval selles esinevad puudused kõrvaldada või määrab tähtaja puuduste kõrvaldamiseks selgitades, millised puudused vaides esinevad. Kui kinnipeetav vangla poolt tehtud vaideotsusega ei nõustu, on tal õigus seda vaidlustada halduskohtus.

3. Tallinna Vanglas määratud distsiplinaarkaristused aastatel 2013 – 2014 ja nende vaidlustamine

---

3.1 Tallinna Vanglas aastal 2013 määratud distsiplinaarkaristused

2013. a karistati kinnipeetavaid distsiplinaarkorras kokku 1811-l korral. Määrati järgnevaid distsiplinaarkaristusi:

- a. noomitus 386 korda;
- b. kartserikaristus – kokku 1293 korda, neist
  - 1-2 päeva – 64 korda;
  - 1-2 päeva katseaja kohaldamisega – 9 korda;
  - 3-5 päeva - 634 päeva;
  - 3-5 päeva katseaja kohaldamisega – 182 korda;
  - 6-10 päeva – 293 korda;
  - 6-10 päeva katseaja kohaldamisega – 34 korda;
  - 11-15 päeva – 54 korda;
  - 11-15 päeva katseaja kohaldamisega – 3 korda;
  - 16-20 päeva – 14 korda;
  - 21-26 päeva – 6 korda;
- c. isiklike vahendite arvel lisatoitlustamise õiguse keelamine 2-8 nädalaks - 77 korda;
- d. isikliku televiisori kasutamise keelamine 10-14 päevaks 4 korda;
- e. töölt eemaldamine 3-30 päevaks – 7 korda;
- f. töölt eemaldamine katseajaga – 5 korda;
- g. ühe lühiajalise kokkusaamise keelamine – 25 korda;
- h. ühe lühiajalise kokkusaamise keelamine katseajaga – 4 korda;
- i. ühe pikaajalise kokkusaamise keelamine – 10 korda.

Distsiplinaarkaristuse käskkirja tunnistati HMS § 64 lg 2 alusel Tallinna Vangla poolt enne distsiplinaarkaristuse määramise käskkirja täitmisele pööramist 13-l korral. Peamiseks haldusakti kehtetuks tunnistamise põhjuseks oli, et kinnipeetavat karistas käskkirjaga inspektor-kontaktisik, kuid distsiplinaarkorras karistamise pädevus oli õigusaktide kohaselt peaspetsialist-üksusejuhil. Inspektor-kontaktisikutele anti distsiplinaarkaristuse määramise pädevus VSke § 1⁷ p-ga 1, milline muudatus võeti vastu 12.03.2013 ning see jõustus 18.03.2013¹⁵¹. Kehtetuks tunnistatud käskkirjade

---

¹⁵¹ RT I, 15.03.2013, 23

andmine selleks pädevust mitteomava isiku poolt oli tingitud käskkirja andnud vanglaametnike teadmatusel, millal VSKE § 1⁷ p 1 muudatus jõustuma pidi. Nimetatud eksimust saab pidada oluliseks, sest inspektor-kontaktisikud, kes distsiplinaarmenetlustega igapäevaselt kokku puutuvad, vastavad II klassi vanglainspektori ametiastmele.¹⁵²

II klassi vanglainspektor peab olema läbinud: 1) kõrgharidusõppe või ametiastmele vastava ettevalmistusteenistuse, välja arvatud juhul, kui ta vastab VangS § 113 lõikes 4¹⁵³ nimetatud tingimustele; 2) ametialase täiendusõppe.¹⁵⁴ Inspektor-kontaktisikud on omandanud rakendusliku kõrghariduse Sisekaitseakadeemias korrektsiooni erialal. Korrektsiooni eriala annab tänapäevased teadmised töötamiseks Eesti vanglasüsteemis keskastme ja kõrgema vanglaametnikuna. Õppe kestus korrektsiooni erialal on 3 aastat, õppeaineid on 180 Euroopa ainepunkti (EAP) mahus. Õpe toimub päevaõppe vormis ja eesti keeles. Korrektsiooni eriala lõpetaja saab soovi korral jätkata õpinguid magistriõppes.¹⁵⁵

Lisaks peab II klassi vanglainspektor tundma põhjalikult vangistust ja vanglateenistust reguleerivaid õigusakte, omama teadmisi kinnipeetavate õigustest ja kohustustest ning oskab tagada nende järgimise; järgib ametniku kutse-eeskirja ning tunneb vormiriietuse kandmise nõudeid ja täidab neid; tunneb riigi põhikorda, sealhulgas põhiseadust ja põhiseaduslikke seadusi ning inimõigusi, avaliku halduse korraldust ja avalikku teenistust reguleerivaid õigusakte; tal on põhjalikke teadmisi vanglaid puudutavast Euroopa Liidu õigusest jne.¹⁵⁶

Õppeainetena läbitakse korrektsiooni erialal hulgaliselt erinevaid distsiplinaarmenetlust kui ka õiguskaitsemenetlusi puudutavaid õppeaineid.¹⁵⁷ Eeltoodu pinnalt saab väita, et inspektor-kontaktisikud saavad korrektsiooni erialal piisavalt põhjaliku ettevalmistuse ka oma ametiülesandeid

---

¹⁵² Justiitsministri 20.11.2000 määrus nr 46 „Vanglaametniku ametiastmetele vastavad ametikohad“ § 3 p 1. – RTL 2000, 121, 1892... RT I, 29.12.2013, 36.

¹⁵³ VangS § 113 lg 4 kohaselt vanglaametniku ettevalmistusteenistuse läbimise kohustust ei või panna isikule, kellel on teadus- või magistriraad või sellele vastav kvalifikatsioon või kes on vähemalt kaks aastat töötanud kohtuniku, prokuröri, kõrgema politsei-, piirivalve-, pääste- või vanglaametnikuna või Justiitsministeeriumi vanglateenistusse kuuluva ametniku ametikohal.

¹⁵⁴ Justiitsministri 23.07.2013. a määrus nr 26 „Vanglateenistuse ametnikule esitatavad nõuded, nõuetele vastavuse hindamine ning vangla direktori värbamine ja valik“ § 11. - RT I, 29.07.2013, 1... RT I, 29.12.2014, 62.

¹⁵⁵ Korrektsiooni eriala. Sisekaitseakadeemia Justiitskolledž. – Arvutivõrgus: <http://www.sisekaitse.ee/justiitskolledz/sisseastujale/erialad-3/korrektsiooni-eriala-4/> (23.03.2015).

¹⁵⁶ Vanglateenistuse ametnikule esitatavad nõuded, nõuetele vastavuse hindamine ning vangla direktori värbamine ja valik“ § 12 lg 1 sätestab II klassi vanglainspektorile esitatavad nõuded.

¹⁵⁷ Sisekaitseakadeemia Justiitskolledži nõukogu 22.04.2014 otsusega 1.1-6/7 kinnitatud Korrektsiooni eriala õppekava. Arvutivõrgus: <http://www.sisekaitse.ee/justiitskolledz/sisseastujale/erialad-3/korrektsiooni-eriala-4/> (24.03.2015). Nt Sissejuhatus õigusesse (8 EAP), Avalik õigus (8 EAP), Vangistusõiguse üldkursus (3 EAP), Vangistusõiguse erikursus (2 EAP), Haldusmenetlus vanglas (3 EAP), Distsiplinaarmenetlus vanglas (5 EAP), Õiguskaitsemenetlus vanglas (5 EAP), Avalik- ja vanglateenistusõigus (2 EAP), Inim- ja põhiõigused vanglas (3 EAP), Karistus- ja menetlusõigus vanglas (5 EAP), Haldusmenetluse erikursus (vene keeles) (2 EAP). Õppepraktikad viiakse läbi nt distsiplinaarmenetluse ala (4 EAP) ja õiguskaitsemenetluses (4 EAP).

puudutavate õigusaktide kasutamiseks. Seega ei saa olla kuidagi õigustatud, et vanglaametnikud eksisid õigusakti muudatuse kehtima hakkamise kuupäevas ja hakkasid enne volitusnormi kehtivuse algust andma käskkirju, mille andmine nende pädevuses ei olnud.

3.2 Tallinna Vanglas aastal 2013 läbi viidud vaidemenetluses

Kinnipeetavad esitasid Tallinna Vanglale 2013. a kokku 502 vaiet, neist 77 distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjale. Distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadele esitatud vaietest jäeti rahuldamata 64, rahuldati 3 ja jäeti läbi vaatamata 10 vaiet. Vaiete läbi vaatamata jätmise põhjused olid järgmised: 4 tagastati vaide esitajale põhjusel, et kinnipeetav ei kõrvaldanud tähtaegselt vaides esinevaid puudusi; 1 seetõttu, et vaie oli esitatud peale vaide esitamise tähtaega ja seda ei ennistatud, 5 võttis kinnipeetav tagasi, ühe põhjusel, et distsiplinaarkaristuse määramise käskkiri tunnistati kehtetuks. Vaideid rahuldati allpooltoodud põhjustel.

3.2.1 Kinnipeetav S. S.-i¹⁵⁸ vaie Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juhi 03.01.2013 käskkirja nr 3-d kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 3-d karistati kinnipeetav S. S.-i Tallinna Vangla kodukorra p 14.3.7 rikkumise eest kartserisse paigutamiseks 5 ööpäevaks. Käskkirja kohaselt seisnes kinnipeetava rikkumine selles, et ta kasutas vanglaametnikuga suheldes kahemõttelist ähvardavat väljendit „jumal karistab ning see on fakt“. Vaides tõi kinnipeetav välja, et tema lausunud sõnad ei ole ähvardava sisuga. Vaidlustatud käskkirja kohaselt oli tegemist ähvardava sisuga väljendiga või vähemalt kahemõttelise väljendiga, sest selle taga võib peituda reaalne ähvardus isiku elule ja tervisele. Käskkirja kohaselt ei pruugi kõik isikud uskuda jumalasse ning seetõttu võtta isiku poolt lausunud sõnu tõsiselt.

Vaideotsuses leiti, et vaidlustatud käskkirjas ei ole põhjendatud ähvarduse tõsidust, sest on üldteada, et ühiskonnas kasutatakse väljendit „jumal karistab meid kõiki“ ning sellega ei mõelda reaalset ähvardust kellegi elule või tervisele. Vanglaametnik ei tohiks eeltoodud sõnadest tunda ennast puudutatuna, sest kinnipeetava lausunud sõnade põhjal ei ole alust arvata, et midagi realselt juhtuma hakkaks sõnade ebakonkreetsuse tõttu. Vanglaametnik peab arvestama, et tal tuleb enda töökohustuste täitmisel kokku puutuda isikutega, kes võivad ähvardada ja ebaviisakalt käituda, kuid olukorra tõsidus sõltub alati ähvardajast ja ähvarduse adressaadist. Vangla pooldab selliste rikkumiste

---

¹⁵⁸ Isikuandmete kaitse seaduse (IKS). - RT I 2007, 24, 127... RT I, 29.06.2014, 109. IKS §-de 4 lg 1, 5, 10 lg 1 ja 14 lg 1 alusel on andmed isiku viibimise kohta kinnipidamisasutuses isikuandmed, mille töötlemiseks on vajalik andmesubjekti nõusolek. Kuna töö autoril puudub andmesubjektide kirjalik nõusolek nende isikuandmete avaldamiseks, on töös kinnipeetavate nimed tähistatud initsiaalidega.

fikseerimist ning nende tõsiduse põhjal ka kohaste meetmete kasutamist, kuid antud juhul oli alust arvata, et ametnik tõlgendas intsidenti valesti ning distsiplinaarkaristus on määratud alusetult, sest puudub teokoosseis. Vaideotsuse projekti koostaja ning distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja isik ei langenud kokku.

3.2.2 Vahistatu R. M.-i vaie Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 03.05.2013 käskkirja nr 666-d kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 666-d karistati vahistatu R. M.-i VangS § 67 p 1 rikkumise eest noomitusega. Käskkirja kohaselt seisnes vahistatu rikkumine selles, et ta ei allunud vanglaametniku seaduslikule korraldusele loenduse ajaks voodist püsti tõusta. Vaides leidis vahistatu, et teda on alusetult karistatud.

Vaide lahendaja leidis, et ettekandes väljatoodud ja distsiplinaarmenetluses kogutud materjalide põhjal ei ole võimalik tõsikindlalt asuda seisukohale, et vahistatu R. M. rikkumise toime pani. Asjas ei kogutud piisavalt tõendeid, mis lükkaksid ümber R. M.-i väited selle kohta nagu ei oleks ka distsipliinirikkumist toime pannud. Distsiplinaarmenetluse läbiviija oli lähtunud üksnes valvuri ettekandest, kuid jättis tähelepanuta vahistatu poolt väljatoodud asjaolud. Seega rikuti distsiplinaarmenetluse läbiviimisel uurimispõhimõtet ning on jäetud välja selgitamata karistamise eelduseks olevad asjaolud. Karistamise käskkirjas ei tõendatud, et vahistatu oleks distsipliinirikkumise toime pannud. Distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja ning vaideotsuse projekti koostaja langesid kokku.

3.2.3 Vahistatu A. M.-i vaie Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 13.08.2013 käskkirja nr 1216-d kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 1216-d karistati vahistatu A. M.-i kartserisse paigutamiseiga 3 ööpäeva VangS § 67 p 1 ja VSKE § 8² rikkumise eest. Käskkirja kohaselt omas vahistatu sigarete ajal ja kohas, kus see talle lubatud ei olnud. Ettekande kohaselt andis valvur kinnipeetavatele võimaluse üleliigsed sigaretid sigaretilaekasse tagasi panna. A. M. seda võimalust ei kasutanud ning tema läbiotsimisel kambri ukse juures leiti vahistatu vöö vahelt seitse sigaretti. Vaides märkis A. M., et ettekanne ja valvuri hilisemad ütlused on vastuolus ning valvur on andnud valeütlusi, sest temalt ei ole valvur midagi ära võtnud. Sigaretid, mille valvur hilisemate ütluste kohaselt maast üles võttis, võisid kuuluda mõnele kambrikaaslasele või muule isikule.

Vaide lahendaja märkis, et distsiplinaarmenetluse käigus ei pidanud menetleja vajalikuks võtta täiendavaid ütlusi vahistatu A. M.-i kambrikaaslastelt põhjusel, et kinnipeetavate ütlusi ei saa arvestada usaldusväärsete tõenditena (Tartu RK 29.12.2011 otsus haldusasjas nr 3-11-86). Kuna distsiplinaarmenetluse läbiviimisel ei arvestanud menetleja kõiki olulisi asjaolusid, mis oleksid võinud mõjutada asja otsustamist, oli tegemist puudulikult läbiviidud menetlusega. Nimelt esitas samas kambris viibinud vahistatu K. K. 19.08.2013 omapoolse seletuse, mille kohaselt sigaretid, mille valvur A. N. maast üles võttis ja mille omamist A. M.-ile süüks pannakse, kuulusid hoopis temale ja need kukkusid tema vöö vahelt välja. K. K. esitas oma seletused peale seda, kui A. M.-ile oli distsiplinaarkaristuse määramise käskkirja juba tutvustatud ning seetõttu ei saanud menetleja nimetatud seletusega enam arvestada. Vaidemenetluse raames jõuti järeldusele, et distsiplinaarmenetluse materjalide pinnalt ei saa asuda ühesele seisukohale, et vahistatu A. M.-i süü distsipliinirikumise toimepanemisel on kinnitust leidnud. Eeltoodud põhjustel puudus vaide lahendajal veendumus, et distsiplinaarmenetluse käigus selgitati välja kõik olulised asjas tähtsust omavad seisukohad, mis võinuksid mõjutada asjas teistsuguse otsuse tegemist. Distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja ning vaideotsuse projekti koostaja langesid kokku.

3.3 Tallinna Vangla vastu halduskohtutesse 2013. a esitatud kaebused seoses distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadega

2013. a algutati Tallinna Vangla vastu 104 kohtuasja, millest distsiplinaarkaristuse määramise käskkirju vaidlustati 17-l korral, s.o 16,3% kõigist kohtuasjadest.

Tallinna Halduskohus menetles haldusasja nr 3-13-8, milles kinnipeetav vaidlustas talle Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juhi 23.12.2012 käskkirjaga määratud 4 ööpäevast kartserikaristust. Kinnipeetavat karistati selle eest, et ta ei allunud vanglaametniku seaduslikule korraldusele võtta radiaatorile asetatud saunalina sealt ära. Haldusasjas nr 3-13-304 vaidlustas kinnipeetav talle Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juhi 31.12.2012 käskkirjaga määratud noomitust. Distsiplinaarkaristus määrati kaebajale selle eest, et ta ei allunud õhtuse loenduse ajal valvuri seaduslikule korraldusele minna tagasi talle määratud kambrisse. Tulenevalt asjaolust, et 2012. a Tallinna Vanglas välja antud käskkirjad kinnipeetavate distsiplinaarkorras karistamise kohta käesoleva töö valimisse ei kuulu, siis eelnevalt märgitud kohtuasju edaspidi ei käsitleta.

2013. a kinnipeetavate poolt Tallinna Vangla vastu esitatud kaebustes seoses distsiplinaarkorras karistamise käskkirjade vaidlustamisega, on 04.04.2015. a seisuga jõustunud 13 lahendit. Neist

vangla kasuks tehti üheksa otsust, vangla kahjuks kaks otsust, haldusajal nr 3-13-610 loobus kaebaja kaebusest ning haldusajal nr 3-13-2032 jättis halduskohus kaebuse läbi vaatamata, sest kaebaja ei ilmunud kohtuistungile.

Jõustumata on 2013. a menetluses olnud kohtuasjadest kaks kohtuotsust, sest 04.04.2015 seisuga ei ole möödunud kohtuotsuste vaidlustamiseks ette nähtud tähtajad.

- a. Haldusajal nr 3-13-2134 menetleb kohus kinnipeetava kaebust Tallinna Vangla vastu Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 19.08.2013 käskkirja nr 1273-d tühistamise nõudes. Vaidlustatud käskkirjaga määrati kaebajale VSKE § 8² lg 3 rikkumise eest (sigarettide omamine selleks mitte ettenähtud ajal ja kohas) kartserikaristuse 5 ööpäeva. Tln HK jättis 04.03.2014 otsusega nr 3-13-2134 kinnipeetava kaebuse rahuldamata. Kinnipeetav esitas halduskohtu otsusele apellatsioonkaebuse. Tln RK jättis 12.03.2015 otsusega kinnipeetava apellatsioonkaebuse rahuldamata ja Tln HK 04.03.2014 otsuse muutmata.
- b. Haldusajal nr 3-13-1616 menetleb kohus kinnipeetava kaebust Tallinna Vangla vastu Tallinna Vangla 05.06.2013 käskkirja nr 833-d ning 27.06.2013 vaideotsuse tühistamise nõudes. Vaidlustatud käskkirjaga karistati kaebajat Tallinna Vangla kodukorra punkt 1.11.1 nõuete (järgida vanglaametnikuga suhtlemisel üldtunnustatud viisakusreegleid) rikkumise eest kartserisse paigutamise 10 ööpäevaks. Tln HK rahuldab 19.05.2014 otsusega kaebuse ja tühistas Tallinna Vangla 05.06.2013 käskkirja nr 833-d ja 27.06.2013 vaideotsuse. Tallinna Vangla esitas halduskohtu otsusele apellatsioonkaebuse, mille Tln RK 02.04.2015 otsusega rahuldab, tühistas Tln HK 19.05.2014 otsuse haldusajal nr 3-13-1616 ning jättis kinnipeetava kaebuse rahuldamata. Nimetatud kohtuotsuseid kajastab käesolev magistriraport punktis 3.8.3.

3.4 Tallinna Vanglas aastal 2014 määratud distsiplinaarkaristused

2014. a karistati kinnipeetavaid distsiplinaarkorras kokku 1780-l korral. Määrati järgnevaid distsiplinaarkaristusi:

- a. noomitus 371 korda;
- b. kartserikaristus – kokku 1321 korda, neist
  - 1-2 päeva – 56 korda;
  - 1-2 päeva katseaja kohaldamisega – 10 korda;
  - 3-5 päeva - 614 päeva;
  - 3-5 päeva katseaja kohaldamisega – 231 korda;
  - 6-10 päeva – 267 korda;

- 6-10 päeva katseaja kohaldamisega – 32 korda;
- 11-15 päeva – 63 korda;
- 11-15 päeva katseaja kohaldamisega – 11 korda;
- 16-20 päeva – 22 korda;
- 21-30 päeva – 12 korda;
- 21-30 päeva katseaja kohaldamisega – 2 korda;
- 40 päeva – 1 kord;
- c. isiklike vahendite arvel lisatoitlustamise õiguse keelamine 2-12 nädalaks - 45 korda;
- d. olmeelektroonika kasutamise keeld 45 päevaks – 2 korda;
- e. isikliku televiisori kasutamise keelamine 5-30 päevaks 3 korda;
- f. isikliku raadio kasutamise keelamine 45 päevaks – 1 kord;
- g. töölt eemaldamine 8-30 päevaks – 8 korda;
- h. töölt eemaldamine katseajaga – 1 kord;
- i. ühe lühiajalise kokkusaamise keelamine – 20 korda;
- j. ühe lühiajalise kokkusaamise keelamine katseajaga – 1 korda;
- k. ühe pikaajalise kokkusaamise keelamine – 7 korda.

Distsiplinaarkaristuse käskkirju tunnistati vangla poolt kehtetuks neljal korral. Kõigi nimetatud käskkirjade kehtetuks tunnistamise põhjuseks oli puudulik distsiplinaarmenetluse läbiviimine, kuid käskkirja andja avastas puudujäägid haldusaktides enne, kui nende adressaat jõudis vanglale vaide esitada.

- a) Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 28.10.2014 käskkiri nr 1346-d ja 28.10.2014 käskkiri nr 1351-d tunnistati kehtetuks seetõttu, et peale distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjade kinnipeetavale tutvustamist selgus, et isik, keda distsiplinaarkorras karistati, ei viibinudki rikkumise toimepanemise ajal kohas, kus rikkumine toime pandi. Nimelt karistati kinnipeetavat kahel korral Tallinna Vangla Maardu avavangla osakonna Kodukorra p 1.12.1 rikkumise eest, mille kohaselt ei tohi kinnipeetav kasutada esemeid nii, et need takistavad visuaalset järelevalve teostamist. Kinnipeetav oli distsiplinaarmenetluse käskkirjade kohaselt riputanud magamiskoha ette voodilina. Peale distsiplinaarkorras karistamise käskkirja kinnipeetavale tutvustamist, selgus karistuse määrajale, et magamiskohta ei kasutanudki see kinnipeetav, kes karistada sai.
- b) Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 13.02.2014 käskkiri nr 176-d tunnistati vangla algatusel kehtetuks põhjusel, et kinnipeetava poolt väidetavalt toime pandud rikkumist (aknaklaasi lõhkumist kambris, kus viibis rohkem kui üks kinnipeetav) ei kinnitanud ükski muu tõend peale kinnipeetava enda sõnade. Seega juhul, kui kinnipeetav vaide- või

kohtumenetluse käigus oleks välja toonud, et tegelikult ta aknaklaasi ei lõhkunud ning kambrikaaslased näiteks survestasid teda süüd enda peale võtma, ei oleks vanglal esitada ühtegi tõendit selle kohta, et distsiplinaarkorras karistatud kinnipeetav tõepoolest rikkumise toime pani.

- c) Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 09.04.2014 käskkirjaga nr 487-d karistati kinnipeetavat VangS § 37 lg 1 ning § 38 lg 1 ja lg 2¹ rikkumise eest, sest kinnipeetav ei allunud korraldusele asuda talle määratud tööle. Nimetatud käskkiri tunnistati samuti vangla poolt enne vaidemenetlust kehtetuks, sest peale käskkirja andmist selgus, et kinnipeetaval esines terviseprobleem, mis välistas tema tööle asumise¹⁵⁹.

3.5 Tallinna Vanglas aastal 2014 läbi viidud vaidemenetlused

2014. a esitasid kinnipeetavad Tallinna Vanglale 371 vaiet, milledest 104 esitati distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjale. Esitatud vaietest jäeti rahuldamata 82, rahuldati 4 ja jäeti läbi vaatamata 17 vaiet (neist 8-l korral loobus kinnipeetav esitatud vaideist, 9-l juhul ei kõrvaldanud kinnipeetav vaides esinevaid puudusi). Vaideid rahuldati allpooltoodud põhjustel.

3.5.1 Kinnipeetav M. K. vaie Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 21.03.2014 käskkirja nr 403 kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 403 karistati kinnipeetava M. K.-d vanglaametnikuga ebaviisakate väljendite kasutamise eest kartserisse paigutamise ja 12 ööpäevaks. Vaide esitamise põhjuseks märkis M. K., et tema ei ole süüdi ning ei ole ebaviisakaid väljendeid kasutanud, ametnik sai temast valesti aru, kuna tekkisid keelelised möödarääkimised. Ka pidas vaide esitaja määratud karistust liiga karmiks.

Vaidemenetluses leiti, et vanglaametnikuga ebaviisakalt suhtlemine on raske distsipliinirikumine, kuna näitab sügavat lugupidamatust nii vanglateenistujate kui ka vanglas kehtiva korra vastu, sellist käitumist peeti vaieldamatult tegevuseks, mis seadis ohtu vangla sisekorra ja julgeoleku. Kinnipeetava süü oli tõendatud kontaktisiku poolt koostatud ettekandega ning 03.03.2014 lisaselgitustega. Eeltoodud arvestades oli vanglateenistus kogutud tõendeid objektiivselt hinnanud ning vaide esitaja distsiplinaarsüütegu oli piisavalt tõendatud.

---

¹⁵⁹ VangS § 37 lg 1 sätestab, et kui käesolev seadus ei sätesta teisiti, on kinnipeetav kohustatud töötama. VangS § 37 lg 2 p 3 kohaselt ei ole töötama kohustatud kinnipeetav, kes ei ole tervislikel põhjustel võimeline töötama.

Vaidemenetluse raames leidis aga menetleja, et distsiplinaarkaristuse määramisel ei arvestatud asjaolu, et vaide esitajal puudusid kehtivad distsiplinaarkaristused; samuti, et vanglaametnikuga suheldes ebaviisakate väljendite kasutamine ning ebaviisakas hääletoon on kahtlemata taunitav tegevus, kuid antud juhul ei olnud vaide esitaja suhtlemisel ametnikuga kasutanud ühtegi ebatsensuurset ega kahemõttelist väljendit, mis oleks olulisel määral ametnikule ebamugavustunnet põhjustanud. Lähtuvalt eeltoodust tuvastati vaidemenetluses, et vaide esitajale määratud distsiplinaarkaristus 12 ööpäevaks kartserisse paigutamise oli liialt koormav ning karistus oli toimepandud rikkumisega võrreldes ebaproportsionaalselt raske. Lähtuvalt eeltoodust leiti vaidemenetluses, et vangla oli distsiplinaarkaristuse määramisel rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet. Distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja ning vaideotsuse projekti koostaja langesid kokku.

3.5.2 Vahistatu J. T. vaide Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 30.04.2014 käskkirja nr 591 kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 591 karistati vahistatu J. T.-d kartserisse paigutamise 12 ööpäevaks selle eest, et vahistatu ei allunud korraldusele öelda loenduse ajal oma nime. Vaides toob J. T. välja, teda on karistatud mitte millegi eest ning talle *määritakse* juba teistkordselt täpselt samade ütlustega rikkumine *pähe*, ainult et välja on jäetud ebatsensuurset väljendit, mida teistkordsel rikkumisel ei olnud, kuna olin üldse vait ega arutanud teemat kambrikaaslastega isegi peale ametnike lahkumist kambri.

Vaidemenetluses leiti, et distsiplinaarmenetluse käigus arvestati raskendavate asjaoludega kehtivate distsiplinaarkaristuste näol ning kuna vaide esitaja pani toime korduva samalaadse distsipliinirikumise, siis noomitus või isiklike vahendite arvel lisatoitlustamise õiguse keelamine on antud juhul liiga leebed karistused. Kuna vaide esitaja süü oli tõendatud, oli karistuse määramine sobiv. Jättes distsipliinirikumiste toimepanemistele reageerimata, ei ole vanglas võimalik efektiivselt tagada kinnipeetavate üle järelevalvet ning täita vangistuse ja eelvangistuse eesmärgid (isiku õiguskuulekamale käitumisele suunamine), seega oli vaide esitaja karistamine vajalik. Samuti leidis menetleja, et kuna vaide esitaja pani toime kolmanda samalaadse rikkumise, siis on käskkirjas leitud, et suunamiseks vahistatut õiguskuulekamale käitumisele ning vanglas kehtestatud korra järgimisele, on vajalik vahistatut karistada.

Kuna käskkirjast aga ei nähtunud, millised olid eelnevad samalaadsed rikkumised ja nende eest määratud karistused, siis proportsionaalsuse hindamiseks pidanuks kaalutlustes eelnimetatud

asjaolude arvesse võtmise nähtuma, mida aga käskkirjas ei olnud. Vaidemenetluses kontrolliti kinnipeeturegistrist, millest selgus, et vaide esitajal oli kaks eelnevalt kehtivat distsiplinaarkaristust, millest üks oli noomitus allumatuse ja ebatsensuursete väljendite kasutamise eest ning teine allumatuse ja ebatsensuursete väljendite kasutamise eest määratud 8 ööpäevane kartserikaristus. Samas nähtus vaidlustatava käskkirja kaalutlustest, et menetleja oli arvestanud kartserikaristuse pikkuse määramisel, et vaide esitaja oli pannud toime korduva samalaadse rikkumise. Vaidlustava käskkirjaga karistati vaide esitajat aga kohustuse eest öelda ametniku korraldusel loenduse ajal oma nimi. Seega olid vaidlustavas käskkirjas menetleja kaalutlused samalaadsete rikkumiste arvestamisel karistuse määra otsustamisel valed, kuna tegemist ei olnud samalaadse rikkumisega, mistõttu vaide esitaja poolt loenduse ajal oma nime mitte ütlemine ning valitud karistuse määr 12 ööpäeva kartserit ei olnud käesoleval juhul mõõdukas. Seega ole vaidlustatud haldusaktiga määratud vaide esitajale ebaproportsionaalne karistus. Vaideotsuse projekti koostaja ning distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja isik ei langenud kokku.

3.5.3 Vahistatu T. K. vaie Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 29.01.2014 käskkirja nr 119 kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 119 karistati vahistatu T. K.-d isiklike vahendite arvel lisatoitlustamise keelamisega neljaks nädalaks seoses kodukorra punktide 4.3 ning 4.1¹⁶⁰ rikkumiste eest. Vahistatu süü oli tõendatud valvuri poolt koostatud ettekandega, mille kohaselt ei allunud vahistatu T. K. ametniku korduvatele seaduslikele korraldustele saatmise ajal käed selja taha panna ning vaatas läbi kambri ukse silma kambri sisse 312. Vaides taotles vahistatu karistuse muutmist leides, et talle määratu on liiga karm ja tuleks määrata leebem karistus.

Vaidemenetluses leiti, et vahistatut karistati Kodukorra punktide 4.1 ja 4.3 rikkumise eest kogumis ühe karistusega. VangS § 100 lg 3 sätestatakse, et ühe ja sama distsipliinirikumise eest võib kohaldada ainult üht distsiplinaarkaristust. 20.01.2014 koostatud ettekandest nähtub, et vahistatu oli pannud toime mitu eraldi rikkumisena käsitletavat tegu, mis seisnesid kodukorra punktide 4.1 ning 4.3 rikkumistes. Seega oleks käskkirjas pidanud rikkumisi eraldi iseseisvalt analüüsima, mida menetleja aga ei teinud. Distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjas oli menetleja asunud seisukohale, et vanglaametniku poolt fikseeritud vahistatu poolne rikkumine ettekandega ning selle

---

¹⁶⁰ Kodukorra p 4.1 sätestab, et kinnipeetavad liiguvad vangla territooriumil saatmiskava, korrapidaja või korrapidaja abi korralduse alusel koos vanglateenistujast saatjaga, hoides käed julgeoleku tagamiseks selja taga. Kodukorra p 4.3 kohaselt on kinnipeetaval saatmise ajal keelatud vestelda teiste kinnipeetavate ning kõrvaliste isikutega (v.a saatva vanglateenistujaga), tegeleda saatmise ajal kõrvaliste tegevustega, mis tahes esemete mahaviskamine või maast ülesvõtmine, ukse silmade avamine, ükskõik millisele nupule või lülile vajutamine, ettenähtud marsruudilt kõrvale astumine jne.

koostamine tõendab seda, et ametnik tuvastas distsipliinirikumise. Antud hinnangu põhjal jäi vaide menetlejale selgusetuks, millise konkreetse normi rikkumine on ettekandega tõendamist leidnud. Sisuliselt ei olnud distsiplinaarmenetluse materjalide ega käskkirjaga tuvastatud, milles seisnes ja millistel asjaoludel toimus vaide esitaja poolt toimepandud rikkumine ning süü. Lisaks nähtus vaidlustatud käskkirjast, et vaide esitaja oli oma 24.01.2014 seletuskirjas välja toonud, et meditsiinilisest seisukorrast tingituna ei saanud ta käsi selja taga hoida, mistõttu oleks menetleja pidanud koguma täiendavaid tõendeid asjaolude väljaselgitamiseks, mida aga ei tehtud. Vaideotsuse projekti koostaja ning distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja isik ei langenud kokku.

3.5.4 Vahistatu A. K. vaie Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 17.10.2014 käskkirja nr 1310 kehtetuks tunnistamise nõudes

Käskkirjaga nr 1310 karistati vahistatu A. K.-d distsiplinaarkorras 7 ööpäevaks kartserisse paigutamise ja Kodukorra p 1.11.1¹⁶¹ ja VangS § 67 p 1 alusel. Vahistatu distsipliinirikumine seisnes selles, et ta ei allunud vanglaametniku seaduslikule korraldusele korrektselt riietuda, panna nimesilt rinnale nähtavale kohale ning kasutas ebaviisaka ja ähvardava sisuga väljendeid. Vaide kohaselt rikuti käskkirja andmisel uurimispõhimõtet ja põhjendamiskohustust. Vaide esitaja toob välja, et ei nõustu valvuri väidetega nende ähvardamise ja solvamise osas.

Vaidemenetluses leiti, et HMS § 6 sätestatud uurimiskohustust on rikutud siis, kui haldusorgan on jätnud kogumata olulise tõendi ja ka siis, kui tõendid on kogutud, aga neid on valesti, puudulikult või kallutatult hinnatud. Distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjast tulenevalt kasutas vaide esitaja ebaviisakat väljendit : „*Sina, aktivist, võta endale vaba päev!*“ ning ähvardavat väljendit: „*Vaata, et me vabaduses kunagi kokku ei puutuks!*“. Antud väljendeid kuulis valvur E. L.-ga kaasas olnud valvur R. M., kes kinnitas väljendite kasutamist. Vaidlustatud käskkirjas oli välja toodud selle andmise faktiline alus, samuti õiguslik alus, s.t milline Kodukorra punkt reguleerib toime pandud rikkumist. Põhjendamiskohustus eeldab, et faktilised asjaolud ning õiguslik alus on põhjendatud ulatuses lahti kirjutatud ning omavahel seostatud. Vaidlustatud käskkirja kontrollides ei nähtunud aga, et vaide esitaja poolt ettekandes ja lisaütlustes väljatoodud ütluseid oleks seostatud Kodukorra punktiga 1.11.1. Distsiplinaarmenetluse läbiviija ei tuvastanud, mis oli vahistatu poolt öeldu tähenduseks ning kas see vastas antud juhul Kodukorras välja toodud rikkumise tunnustele. Antud juhul ei olnud

---

¹⁶¹ Tallinna Vangla kodukorra p 1.11.1 kohaselt on kinnipeetavad kohustatud vanglateenistujatega, vangla külastajatega ning kaaskinnipeetavatega suhtlemisel järgima kõiki üldtunnustatud viisakusreegleid. Vanglateenistuse ametniku poole pöördumisel peab kinnipeetav kasutama Teie-vormi. Kohtumisel teenistujatega ning Vanglat külastavate ametiisikutega peab kinnipeetav neid tervitama püsti seistes. Üheski vestluses ega pöördumises ei tohi kasutada ebatsensuurseid, kahemõttelisi, ähvardava sisuga ning väarikust riivavaid väljendeid. Kinnipeetava hääletoon ja kehakeel ei tohi olla agressiivsed.

käskkirjas seostatud õiguslikku ja faktilist alust ning ei nähtunud põhjendusi selles osas, kas või miks oli vaide esitaja poolt öeldu näol tegemist ebaviisaka või ähvardava väljendiga, mistõttu oli tegemist põhjendamiskohustuse rikkumisega. Vaidemenetluse käigus tuvastati, et vaide esitajale määrati erinevate rikkumiste eest üks karistus, mistõttu ei saanud haldusakti osaliselt kehtetuks tunnistada ning vaide tuleb rahuldada täies ulatuses ning 17.10.2014 kehtetuks tunnistada. Vaideotsuse projekti koostaja ning distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja isik ei langenud kokku.

3.6 Järeldus

Eeltoodust tulenevalt saab asuda seisukohale, et vanglas läbiviidava vaidemenetluse raames suudavad ja oskavad vaiet lahendavad vanglaametnikud tuvastada distsiplinaarmenetluse käigus tehtud vigu ning tunnistada puudulikke käskkirju kehtetuteks enne, kui kinnipeetavad need kohtus vaidlustavad. Samas tuleb tõdeda, et rahuldatud vaiete osakaal võrreldes rahuldamata jäetud vaietega on võrdlemisi väike. Nimetatud põhjuseks võib olla asjaolu, et enamus distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadest on nõuetekohaselt kaalutud ja põhjendatud ning ei esine aluseid nende kehtetuks tunnistamiseks – s.t haldusmenetlus on suuremas osas õiguspärane ja nõuetekohane.

Samas koostab Tallinna Vangla praktika kohaselt vaideotsuse projekti sama inspektor-kontaktisik, kes viis läbi ka distsiplinaarmenetluse ja määras karistuse. Vaideotsuse allkirjastab sama inspektor-kontaktisiku vahetu juht, kelleks on üksuse juht. Sellest tulenevalt võiks väikese vaiete rahuldamise protsendi põhjuseks olla asjaolu, et ametnikud ei suuda tuvastada eksimusi enda poolt läbiviidud menetlustes ja koostatud käskkirjades. Eelpool väljatoodud seitsmest rahuldatud vaidest ei langenud distsiplinaarmenetluse läbiviija isik ja vaideotsuse projekti koostanud vanglaametniku isik kokku neljal juhul. Samas kolmel juhul tuvastas distsiplinaarmenetluse läbiviija ise vaidemenetluses, et käskkiri tuleb mingil põhjusel kehtetuks tunnistada. Seega piisava kriitikameele ja õigusaktide tundmisega suudab ka distsiplinaarmenetluse läbiviija ise enda poolt läbiviidud menetlust ja selle võimalikke puudujääke analüüsida ning vaidemenetluses käigus oma eksimusi käskkirjade tühistamisega likvideerida.

Vaiete väikese rahuldamise võib tingida ka asjaolu, et üksuse juht vaideotsuse allkirjastajana ei jõua kõiki distsiplinaarkäskkirjadele esitatud vaideid piisava põhjalikkusega üle kontrollida. Arvesse tuleb võtta, et Tallinna Vanglas on kokku viis erinevat üksust, mille juhiks on üksuse juht. Esimeses üksuses on inspektor-kontaktisikuid 7, teises 8, kolmandas 4, neljandas 5 ja Maardu avavangla osakonnas 4. Kõik need 28 inspektor-kontaktisikut tegelevad aga kokku 934 kinnipeetavaga, mis teeb ca 33 kinnipeetavat ühe kontaktisiku kohta.

3.7 Tallinna Vangla vastu halduskohtutesse 2014. a esitatud kaebused seoses distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadega

2014. a algatati Tallinna Vangla vastu 04.04.2015. a (võimalik, et kõiki 2014. a kohtutele esitatud asju ei ole kohtute suure töökoormuse tõttu jõutud veel vanglale edastada) seisuga 311 kohtuasja, millest distsiplinaarkaristuse määramise käskkirju vaidlustati 25-l korral, s.o 8% kõigist kohtuasjadest.

2013. aastaga võrreldes ligi kolmekordse Tallinna Vangla vastu esitatud kohtuasjade arvu tõusu tingis EIK-i 19.12.2013 lahendi Tunis vs Eesti¹⁶², milles Tallinna Vanglas viibinud kinnipeetavale mõisteti välja mittevaralise kahju hüvitis summas 10 000 eurot. EIK leidis, et kinnipeetava hoidmine kinnipidamistingimustes, kus tema kasutada on põrandapinda vähem kui 3 m², on EIÕK artikli 3, mis keelab mis tahes tingimusel piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse olenemata asjaoludest ja kannatanu käitumisest, rikkumine. Tulenevalt eelnimetatud kohtulahendist on 04.04.2014 seisuga 207 endist ja praegust Tallinna Vangla kinnipeetavat peale kohustusliku kohtueelse menetluse läbimist kohtutele Tallinna Vangla vastu hüvitamiskaebused mittevaralise kahju nõudes sarnastel asjaoludel nagu seda oli oma kaebuses teinud T. Tunis Euroopa Inimõiguste kohtule.

Võttes aga arvesse, et enam kui 200 Tallinna Vangla vastu 2014. a esitatud kaebuse tingis eelpool kirjeldatud 19.12.2013. a EIK-i lahend ja sellest kaebajatele tulenev võimalik rahaline kasu, saab asuda seisukohale, et eelneva aastaga võrreldes distsiplinaarkaristuste määramise käskkirjade vaidlustamise hulk oluliselt ei kasvanud. Jättes kõrvale hüppelise kohtuasjade arvu tõusu 2014. a tingituna eelviidatud EIK-i lahendist, esitati distsiplinaarasjadega seotud vaidlusi 2014. a ca 24% juhtudest Kui 2013. a moodustasid distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjade tühistamise vaidlused 16,3% vangla vastu esitatud kohtuasjadest, siis 2014. a tõusis distsiplinaarvaidluste hulk 7,7% võrra.

---

¹⁶² EIKo 19.12.2013, Tunis vs Eesti.

3.8 Vangla kahjuks lahendatud kohtuasjad 2013. a seoses distsiplinaarkaristuste vaidlustamistega

3.8.1 Haldusasi nr 3-13-70172

Asjaolud

1. Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juhi 27.06.2013 käskkirjaga nr 407 „Kinnipeetav G. B. rakendamine abitöölisena majandustöödele“ rakendati kinnipeetav G. B. täiskoormusega majandustöödele alates 07.07.2013 kuni 06.01.2014.
2. Tallinna Vanglas läbi viidud distsiplinaarmenetluse tulemusena karistati kinnipeetav G. B.-d Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 31.10.2013 käskkirjaga nr 1591-d VangS § 37 lg 1 rikkumise eest kartserisse paigutamiseks 5 ööpäevaks. Käskkirja kohaselt seisnes kinnipeetava distsipliinirikumine selles, et ta 04.10.2013 kella 09:40 paiku rikkus VangS § 37 lg-st 1 tulenevat kohustust töötada. Kinnipeetava distsipliinirikumine oli tõendatud neljanda üksuse valvuri R. P. 04.10.2013 ettekandega, mille kohaselt 04.10.2013 kella 08:30 paiku andis valvur 4-2 sektsioonis kellaga kinnipeetavatele märku tööle minna. Kinnipeetav G. B. tööle ei läinud. Kui kinnipeetav 09:40 sektsiooni lokaalvärava juurde läks, ütles ta valvurile, et tema seda tööd teha ei taha ja edaspidi tööle ei lähe.
3. G. B. esitas 06.11.2013 Tallinna Vanglale vaide, mille kohaselt ohustab vanglas töötamine G. B. julgeolekut, millest kinnipeetav ka koheselt vanglaametnikele rääkis. Vaide esitaja märgib, et tööle ei vasta julgeolekuosakonna spetsialisti S. K. väide selle kohta nagu puuduks viimasel info selle kohta, et kinnipeetav keeldub töötamast koristajana, kuna sellel tööl kannavad kõik kinnipeetavad eluosakondadesse keelatud esemeid ja G. B. ei saa keelduda, kuna on samasugune nagu ka kõik teised. Kinnipeetav ei keeldu tööst, vaid üksnes sellisest tööst, mille tulemusel ta hakkab toime panema distsipliinirikumisi. Tallinna Vangla neljanda üksuse juht 27.11.2013 vaideotsusega jättis vaide rahuldamata.
4. 04.12.2013 esitas G. B. Tln HK-le kaebuse Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 31.10.2013 käskkirja nr 1591-d tühistamiseks. Tln HK 20.12.2013 määrusega haldusasjas nr 3-13-70172 võttis G. B. kaebuse menetlusse ja kohustas Tallinna Vanglat kui vastustajat sellele vastama. Tallinna Vangla 27.01.2014 vastusega võttis kaebuse õigeks.

Analüüs

Selgituseks märgib magistr töö autor, et kinnipeetavat karistab distsiplinaarkorras inspektor-kontaktisik, vaide karistamise käskkirjale lahendab viimase vahetu juht, kelleks on üksuse juht. Kohtus esindab vanglat jurist, kes enne kohtust kaebuse ja muude menetlusmaterjalide saamist

varasemalt läbiviidud haldusmenetlusega kokku ei puutu. Seetõttu on vanglas tekkinud olukordi, kus peale asja materjalidega tutvumist on juristi hinnangul põhjendatud kaebus koheselt õigeks võtta, selle asemel, et vaielda kohtus käskkirja üle, milles esinevad ilmselged puudused.

VangS § 37 lg 1 kohaselt on kinnipeetav kohustatud töötama, kui käesolev seadus ei sätesta teisiti. Sama paragrahvi lg 2 kohaselt ei ole kohustatud töötama üle kuuekümne kolme aasta vanune kinnipeetav; üldharidust või kutseharidust omandav või tööalasel koolitusel osalev kinnipeetav; kinnipeetav, kes ei ole tervislikel põhjustel võimeline töötama; kuni kolmeaastast last kasvatav kinnipeetav. Antud juhul ei tuvastatud, et meditsiinilistel põhjustel oleks kinnipeetaval olnud õigus tööst keelduda, ka ei esinenud kinnipeetava puhul VangS § 37 lg-s 2 toodud erandeid, mis oleksid välistanud tema tööle määramise. Tallinna Vangla kodukorra lisa 1.4 kohaselt toimub neljanda üksuse päevakava alusel kell 08:15 – 11:15 kinnipeetavate tööle saatmine, töötamine, töölt tagasisaatmine (vastavalt saateülesannete kavale). Päevakavas ettenähtud tegevustest antakse märku kellahelinaga.

Vangla majandustöödele kaasatakse vange vangla igapäevase toimimise toetamiseks. Peamiselt hõivatakse vange koristustöödel, köögi abitöödel ja toidujagamisel, remonditöödel, jäätmekäitluses, pesu pesemisel ja juuksuriteenuse osutamisel ning raamatukogu abitöödel. Iga päev on majandustöödega hõivatud keskmiselt 440 vangi: Tartu Vanglas 160, Viru Vanglas 150, Tallinna Vanglas 100, Harku ja Murru Vanglas 30.¹⁶³

Kinnipeetav G. B. oli tööle rakendatud Tallinna Vangla üksuse juhi kehtiva käskkirja alusel, nimetatud käskkirja kinnipeetav ei vaidlustanud. Kinnipeetava kohustus töötada ei tulene mitte ainult VangS § 37 lg-st 1, vaid ka PS § 29 lg-st 2, mille kohaselt ei tohi kedagi sundida tema vaba tahte vastaselt tööle, v.a süüdimõistetud töö. Seega piirab VangS § 37 lg 1 kooskõlas PS § 29 lg-ga 2 kinnipeetava õigust valida endale meelepärast tööd, tööle asumise aega või seda, kuidas tööle rakendamine vormistatakse. Kui vanglal on kinnipeetavale pakkuda tema võimetele ja oskustele vastavat tööd, on kinnipeetav kohustatud töötama, vaatamata sellele, kas see langeb kokku tema vaba valikuga või mitte.

Riigikohus on 14.11.2012 lahendi nr 3-3-1-44-12 punktis 20 leidnud, et „*kuna tööle määramise käskkirjades ei märgita kohustuslikku tööaega, siis eeldabki tööle asumine iga kord vastavasisulist vanglaametniku korraldust*“. G. B. majandustöödele rakendamise käskkirjas kohustuslikku tööaega märgitud ei olnud. Tartu RK leidis 20.09.2013 haldusajlas nr 3-12-288 tehtud otsuses, et majandustööde tegemine on vanglaametniku korraldusel sooritatav tegevus.

---

¹⁶³ Tööhõive. – Justiitsministeerium. Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/karistuse-kandmine/toohoive> (11.03.2015).

Haldusasjas nr 3-13-70172 olemasolevate materjalide pinnalt ei antud vanglaametnike poolt kinnipeetav G. B.-le 04.10.2013 korraldust tööle asuda. Kuna majandustööde teostamine eeldab eelnevat vanglaametniku poolt antud vastavasisulist korraldust, mida aga antud juhul ei olnud, ei saanud G. B. 04.10.2013 rikkuda VangS § 37 lg-s 1 sätestatud kohustust. Eeltoodust tulenevalt karistati kinnipeetav G. B.-d ebaõigesti VangS § 37 lg-s 1 sätestatud töökohustuse rikkumise eest, mistõttu Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 31.10.2013 käskkiri nr 1591-d ei olnud õiguspärase ja kuulus tühistamisele.

Kinnipeetav G. B. esitas distsiplinaarmenetluse raames 14.10.2013 seletuskirja, milles ta muuhulgas märkis, et *tööle teda välja ei kutsutud*. Distsiplinaarkaristuse määramise otsuse põhjendustest peab ka ilmema, miks ei nõustata karistatava distsiplinaarmenetluses esitatud selgituste ja vastuväidetega.¹⁶⁴ Kinnipeetava sellekohase väite osas aga distsiplinaarmenetluse protokollis ega ka karistuse määramise käskkirjas seisukohta ei võetud. Seega ei lükanud menetluse läbiviija distsiplinaarmenetluse raames ümber kõiki asjas olulist tähtsust omavaid seisukohti, mis tähendab, et menetleja ei ole järginud HMS § 6 sätestatud uurimiskohustust.

Avaliku halduse kvaliteet, ka rahva rahulolu avaliku haldusega, sõltub seaduste kvaliteedist, seaduste rakendamise oskustest ja võimalustest.¹⁶⁵ Töö autori hinnangul oli distsiplinaarmenetlus läbi viidud puudulikult, sest menetleja ei lükanud ümber kõiki kinnipeetava poolt menetluse raames välja toodud vastuväiteid. Kinnipeetava poolt seletuskirjas väljatoodu eiramise võis tingida nii menetleja tähelepanematus ja hooletus või ka teadlik vastuväite ignoreerimine.

Kontaktisiku töö ei piirdu ainult kinnipeetavate distsiplinaarmenetluste läbiviimisega. Tallinna Vangla direktori 12.08.2011 käskkirjaga nr 139 kinnitatud „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse inspektor-kontaktisiku ametijuhendi“¹⁶⁶ kohaselt on inspektor-kontaktisikul väga palju erinevaid tööülesandeid,¹⁶⁷ mida kõiki tuleb korrektselt ja piiratud ajaressursi juures täita ning

---

¹⁶⁴ L. Madise, jt. Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 154/6.3.

¹⁶⁵ Ü. Madise. Eesti haldusõiguse reformi kandvatest ideedest. – Juridica, 2003, nr 1, lk 39.

¹⁶⁶ „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse inspektor-kontaktisiku ametijuhend“ – Arvutivõrgus: http://www2.just.ee/ametijuhendid/TallinnaVangla/ametijuhend_nr_51076012.pdf (13.04.2015)

¹⁶⁷ informeerib kinnipeetavat tema õigustest ja kohustustest ning vangla erinevate struktuuriüksuste tegevusvaldkondadest. Tutvustab kinnipeetavale vangistuse täideviimist reguleerivaid õigusakte ning nendes tehtavaid muudatusi; viib läbi kinnipeetavate distsiplinaarmenetlust, esitab põhjendatud ettepanekuid menetluse lõpetamiseks või distsiplinaarkaristuse määramiseks; tutvustab kinnipeetavatele distsiplinaarmenetluse protokolli ja distsiplinaarkaristuse määramise käskkirju; koostab kinnipeetava individuaalse täitmiskava, vaatab seda regulaarselt läbi ning vajadusel uuendab. Kontrollib individuaalse täitmiskava täitmist; koostab kinnipeetavatele riskihindamisi ja korduvaid riskihindamisi; koostab taotlusi kinnipeetavate paigutamiseks avavanglasse või avavanglaosakonnaga vanglasse; koostab teavituse Eesti Vabariigi kohalike omavalitsustele vabanevate kinnipeetavate sotsiaalteenuste vajadustest; koostab ennetähtaegse vabastamise iseloomustusi, vajadusel kutsub kokku nende koostamiseks hindamismeeskonna ning esindab vajadusel vanglat kinnipeetava enne tähtaega vabastamise otsustamisel kohtus; jälgib kinnipeetavate poolt päevakava täitmist. Päevakava mitte täitmise korral annab kinnipeetavatele korralduse päevakava täitmiseks; võtab vastu

nimetatud võibki olla põhjusteks, miks vanglaametnikud oma ülesandeid täites eksivad. Arvesse tuleb võtta, et kontaktisikul on keskmiselt 25-35 kinnipeetavat, kelle probleemidega peab igapäevaselt tegeleda.

Kinnipeetava poolt välja toodud väide ei leidnud kajastamist ka vaidemenetluse käigus. Käesoleval juhul võib oluliseks osutada asjaolu, et vaideotsuse projekti koostas sama kontaktisik, kes viis läbi distsiplinaarmenetluse ja määras kinnipeetavale karistuse. Kuigi vaites kinnipeetav väidet enese tööle mitte kutsumise kohta uuesti välja ei toonud ning haldusorgan peab vaide läbivaatamisel lähtuma eelkõige esitatud nõude ja väidete ulatuses, ei ole haldusorgan rangelt seotud vaide põhjendusega ning peab pöörama tähelepanu ka teistele otsustuses esinevatele ilmsetele vigadele. HMS § 83 lg 1 kohaselt peab haldusorgan vaidemenetluses hindama vaidlustatud haldusakti õiguspärasust. HMS § 54 kohaselt on õiguspärane haldusakt, mis on muuhulgas kaalutusvigadeta. Õigusaktide nõuete süülise rikkumise tuvastamine peab toimuma distsiplinaarmenetluses ning vaidemenetlus on kontrollimenetlus, mille raames hinnatakse esialgse menetluse õiguspärasust ja otstarbekust. Distsiplinaarmenetluse puudujääkide kõrvaldamine vaidemenetluse käigus väljub vaidemenetluse HMS § 83 lg-s 1 sätestatud õiguspärasuse ja otstarbekuse kontrolli raamidest. Samas oleks efektiivse vaidemenetlusega olnud tagatud haldusorgani tegevuse õiguspärasus, kui hiljemalt vaidemenetluse käigus oleks tuvastamist leidnud, et kinnipeetavale ei antud 04.10.2013 korraldust asuda tööle vangla majandustöödel, mistõttu oli kinnipeetava karistamine VangS § 37 lg 1 alusel põhjendamatu. Kuigi vaideotsuse projekti koostas sama inspektor-kontaktisik, kes kinnipeetavat antud juhul ka distsiplinaarkorras karistas, pidanuks üksuse juht enne vaideotsuse allkirjastamist sellega põhjalikumalt tutvuma ja tuvastama ilmselge eksimuse haldusmenetluse läbiviimise käigus. Haldusõiguse eesmärgiks peab olema otstarbekas ja vastutav haldustegevus.¹⁶⁸ Kui vaidemenetluse käigus oleks käskkirja andmisel tehtud eksimus tuvastatud, oleks see ära hoidnud põhjendamatu kohtumenetluse ja sellega oleks säästetud kohtu ressursi. Eriti arvestades tendentsi, et kui tsiviil- ja

---

kinnipeetavaid, vestleb nendega individuaalselt eesmärgiga lahendada vanglas viibimisega seonduvaid küsimusi ja tekkinud probleeme; nõustab kinnipeetavaid vaietele esitatavate nõuete osas; jälgib kambrite tehnilist seisukorda, teavitab puudustest peaspetsialist-üksuse juhti ja finants- ja majandusosakonna teenistujat; osaleb kambrite ja ruumide läbiotsimistel ja tehnilistel ülevaatusel; viib läbi kinnipeetavate lühiajaliste väljasõitude taotluste eelmenetluse ning koostab käskkirja eelnõu väljasõidule lubamise/mittelubamise kohta; kogub infot kinnipeetavate tööoskuste kohta; esitab õigeaegselt nõutavad aruanded, informatsiooni ja kirjade vastused. Lahendab kinnipeetava suulisi ja kirjalikke pöördumisi oma pädevuse piires. Koostab vajadusel pöördumistele kirjalikud vastused; lahendab kinnipeetavate olmeprobleeme. Edastab olmeprobleemi lahendamiseks või ennetamiseks õigeaegselt vajalikku infot vastava valdkonna ametnikule; kontrollib kinnipeetavate isiklike asjade vastavust kinnipeeturegistris märgitule; kontrollib kinnipeetavate poolt olmeelektroonika kasutamist vastavalt õigusaktides sätestatud olmeelektroonika kasutamise korrale; täidab vahetu juhi suulisi ja kirjalikke korraldusi ning ühekordseid korraldusi, mis on antud osakonna põhitegevuse raames; võtab osa treeningutest, õppe- ja teabepäevadest.

¹⁶⁸ K. Merusk. Riigihalduse õiguslik regulatsioon. – *Juridica*, 1998, nr 4, lk 170-172.

kriminaalmenetluses on viimase kahe aasta jooksul menetlusajad lühenenud, siis vaid halduskohtutes on näha menetlusaja väikest pikenemist.¹⁶⁹

3.8.2 Haldusasi nr 3-13-70142

Asjaolud

1. Kinnipeetav G. B.-l on riigikeele tase „0“ ning 25.09.2012 kinnitas G. B. omakäeliselt ja allkirjaga, et ta soovib riigikeelt õppima hakata. Samuti nähti G. B.-le riigikeele kursustel osalemine ette individuaalses täitmiskavas¹⁷⁰. Kuna G. B. kinnitas individuaalse täitmiskavaga tutvumist 15.11.2012 allkirjaga, oli ta teadlik sellest, et vangla on tema vangistuse täideviimise eesmärgi saavutamiseks ühe kohtlemisabinõuna näinud ette osalemise riigikeele kursustel. Pärast individuaalse täitmiskava kinnitamist asus G. B. kontaktisikuga toimunud vestlustel väljendama riigikeele kursustel osalemise osas ebakindlust, väites kord, et soovib õppida ning seejärel jälle, et ei soovi seda teha. Kuna kinnipeetav ei esitanud riigikeele kursustele suunamise, sh individuaalse täitmiskava vastava osa peale vaiet ega jäänud lõpuni kindlaks, et ta riigikeele kursustel käia ei soovi, siis lülitati ta isikute nimekirja, keda tuli eesti keele kursustele viia.
2. Kinnipeetav G. B.-d karistati Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 16.10.2013 käskkirjaga nr 1525-d Tallinna Vangla kodukorra punkti 17.2¹⁷¹ rikkumise eest noomitusega. Käskkirja kohaselt keeldus G. B. 16.09.2013 kella 09:00 paiku minemast eesti keele kursustele. Kinnipeetav märgib 14.10.2013 seletuskirjas, et talle ei ole vaja eesti keele õpet peale suruda.
3. 18.10.2013 esitas kinnipeetav G. B. Tallinna Vanglale vaide, milles vaidlustas Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 16.10.2013 käskkirja ning taotles selle kehtetuks tunnistamist. Vaide esitaja leidis, et distsiplinaarkaristus määrati talle ebaseaduslikult, sest kinnipeetav määrati eesti keele kursustele ilma tema nõusolekuta. *Mitte kellelgi pole õigust teda vägisi eesti keelt õppima sundida ja teda selliselt survestada.*
4. Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juht jättis VangS § 1¹ lg 4¹, Kodukorra p 17.2 ning HMS § 85 p 4 alusel 27.11.2013 vaideotsusega G. B. vaide rahuldamata. Vaideotsuse kohaselt oli G. B.

---

¹⁶⁹ Rask, M. Ülevaade kohtukorralduse, õigusmõistmise ja seaduse ühetaolise kohaldamise kohta. Riigikohtu esimehe ettekanne Riigikogu 2013. a kevadistungjärgul, 06.06.2013. – Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1507/Riigikohtu%20esimehe%20ettekanne%20Riigikogus_2013.pdf (30.03.2015).

¹⁷⁰ Justiitsministri 14.05.2008 määruse nr 21 „Kinnipeetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhend“. - RTL 2008, 43, 586...RT I, 07.01.2014, 5; § 1 lg-te 1 ja 2 kohaselt on kinnipeetava individuaalne täitmiskava kinnipeetava karistuse ja karistusjärgse kinnipidamise täideviimise programm, milles esitatakse kinnipeetava kriminogeensete riskide vähendamise abinõud ning nende rakendamise ajagraafik. Täitmiskava koostamise ja rakendamise eesmärk on: 1) suunata kinnipeetavat õiguskuleleale käitumisele läbi kriminogeensete riskide maandamise; 2) toetada kinnipeetava arengut haridustaseme tõstmise ning kutse-, töö- ja sotsiaalsete oskuste täiendamise kaudu; 3) tõsta kinnipeetava iseseisvat õiguskulelekat toimetulekuvõimet vabaduses.

¹⁷¹ Kodukorra punkti 17.2 kohaselt on kinnipeetav kohustatud kohusetundlikult töötama, õppima ja osalema muudes taasühiskonnastavates tegevustes.

vastavalt vanglasisesele saatmiskavale 16.09.2013 üldhariduskooli eesti keele kursusele saadetavate isikute nimekirjas. Individuaalses täitmiskavas oli G. B.-le ette nähtud riigikeele õpe 2013-2014 a. Seega pani ta toime distsipliinirikumise, mille eest võis teda distsiplinaarkorras karistada. Kinnipeetav G. B.-le anti korraldus, mida ta oli kohustatud täitma vastavalt VangS § 67 p-le 1. Samuti lasus tal vastavalt Kodukorra p-le 17.2 kohustus kohusetundlikult töötada, õppida ja osaleda muudes taasühiskonnastavates tegevuses, milleks antud juhul oli riigikeele õpe. Seega juhul, kui isik ei lähe ilma mõjuva põhjuseta keeleõppesse, näitab ta sellega üles mittekohusetundlikku suhtumist taasühiskonnastavasse tegevusse. Kokkuvõtvalt leiti, et Tallinna Vangla 16.10.2013 käskkiri oli antud kehtiva õiguse alusel ja sellega kooskõlas, vastas vorminõuetele ja sellel ei esinenud tühise haldusakti tunnuseid. Distsiplinaarmenetlus oli läbi viidud nõuetekohaselt ning selle käigus oli tõendatud vaide esitaja teo õigusvastasus ja süü rikkumise toimepanemises.

5. Kinnipeetav G. B. esitas 03.12.2013 Tln HK kaebuse Tallinna Vangla 16.10.2013 käskkirja tühistamise nõudes. Tln HK 30.04.2014 otsusega haldusasjas nr 3-13-70142 rahuldab G. B. kaebuse ja tühistas Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 16.10.2013 käskkirja.

Analüüs

Kohtumenetluses vaidlesid pooled sisuliselt selle üle, kas kinnipeetav G.B.-l oli kohustus eesti keelt õppima minna, kui see oli tema individuaalses täitmiskavas ette nähtud ning kas tema keeldumine õppesse minemast oli distsiplinaarkorras karistatav. Distsiplinaarmenetluse algatamiseks ja distsiplinaarkaristuse määramiseks on vaja esmalt tuvastada, kas kinnipeetav on toime pannud distsiplinaarsüüteo, kas on täidetud vastav teokoosseis (RKHKo nr 3-3-1-51-11, p 10).

Riigikeele oskus vähendab vabaduses sotsiaalset tõrjutust ja soodustab seaduskuulekat elu. Riigikeele õppimiseks on Eesti vanglates süüdimõistetutele ja vahistatutele loodud 793 õppekohta. 2013. a osales riigikeele kursustel 715 süüdimõistetut ja 48 vahistatut. Eesti keelt on võimalik õppida kuni C1 tasemeni. Soovi korral saavad vangid sooritada eesti keele riikliku tasemeeksami.¹⁷² Kodukorra p 17.3.1 kohaselt suunab vangla kinnipeetavad haridust omandama ja riigikeelt õppima vastavalt individuaalsele täitmiskavale ja tagab koolikohustuslastele võimalused põhihariduse omandamiseks. Justiitsministri 14.05.2008 määruse nr 21 „Kinnipeetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhend“¹⁷³ § 1 lg 1 kohaselt on individuaalne täitmiskava kinnipeetava karistuse ja karistusjärgse kinnipidamise täideviimise programm, milles esitatakse kinnipeetava kriminogeensete

---

¹⁷² Haridus vanglas. – Justiitsministeerium. Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/karistuse-kandmine/haridus-vanglas> (15.03.2015).

¹⁷³ Kinnipeetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhend. - RTL 2008, 43, 586... RT I, 07.01.2014, 5.

riskide vähendamise abinõud ning nende rakendamise ajagraafik. VangS § 34 lg 4 järgi antakse kinnipeetavale, kes ei valda eesti keelt, tema soovil võimalus eesti keele õppimiseks. Vangistusseaduse kohaselt on riigikeele õpe vabatahtlik.

Kohus leidis, et kuna eesti keele õpe on vabatahtlik, ei saa ka individuaalse täitmiskava alusel kinnipeetavale panna kohustust eesti keelt õppida. Kuivõrd eesti keele õpe oli kinnipeetav G.B.-le vabatahtlik ja eesti keele õppe vabatahtlikkuse tagab ka seadus, siis isegi juhul, kui kinnipeetav avaldas enne individuaalse täitmiskava kinnitamist nõusoleku riigikeelt õppida, ei ole kinnipeetaval kohustust täita individuaalse täitmiskava regulatiivset mõju mitteomavaid osi. Seega ei saa eesti keele õppe vabatahtlikkust muuta kohustuslikuks läbi individuaalse täitmiskava, vastupidiselt kaotaks seadusega tagatud eesti keele õppe vabatahtlikkus oma mõtte.

Distsiplinaarkorras saab isikut karistada konkreetse teo eest ja üksnes süülise rikkumise eest (VangS § 63 lg 1). Arvestades, et keeleõpe ei ole kohustuslik, ei saa pidada kinnipeetav G.B. poolt süüliseks tegevuseks keeldumist keeleõppesse minemast ning tema suhtes oli võimalik individuaalses täitmiskavas näha ette muid taasühiskonnastavaid tegevusi vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamiseks. Kinnipeetavale süüks arvatavat tegu ei saanud käsitleda kinnipeetava kohustusena, sest tegevus ise eeldas kinnipeetava nõusolekut. Kuna puudus kohustus, mida kinnipeetav oleks rikkunud, siis oli distsiplinaarkaristus määratud õigusvastaselt.

Magistritöö autori hinnangul oli eelpool käsitletud kohtuasja puhul tegemist pigem õigusliku vaidlusega, sest ühelt poolt on kinnipeetav kohustatud alluma vanglaametnike korraldustele ja täitma Kodukorda; teiselt poolt oli kinnipeetavale individuaalses täitmiskavas ette nähtud riigikeele õpe, millega ta ise ka esialgu nõus oli. Kuna asjas vastandus mitu erinevat õigusaktidest tulenevat kohustust, siis ei oma käesoleval juhul tähtsust asjaolu, et distsiplinaarmenetluse läbiviinud kontaktisik ka vaideotsuse projekti koostas, sest tegemist oli pigem õigusliku vaidlusega.

Magistritöö autor märgib, et vanglasiseselt on probleemiks tõusetunud asjaolu, et kohtute poolt tehtavad lahendid ja neis toodud seisukohad ei jõua nende vanglaametnikeni, kes igapäevaselt kinnipeetavatega tegelevad. Tallinna Vangla suunab ametnikke Sisekaitseakadeemia poolt korraldatavatele iga-aastastele täiendkoolitustele, mis korraldatakse Justiitsministeeriumi ja Sisekaitseakadeemia vahel sõlmitud täienduskoolituskokkuleppe alusel. Koolitused plaanitakse vajaduspõhiselt, pöörates suuremat rõhku problemaatilistele valdkondadele ning praktikas tõusetunud kitsaskohtadele. See tagab ametnike teadmiste ja oskuste järjepideva täiendamise ning paremale tasemele viimise. Lõppastmes vähendab see ametnike poolt tehtud vigu, mis potentsiaalselt

võiks viia kohtumenetluseni. Ka hr M. Rask on avaldanud, et kohtulahenditele tuginedes saaks muuta vanglate halduspraktikat ning seega ära hoida kaebused, kus kohus peab lahendama olmetasandil tekkinud konflikte.¹⁷⁴

Seoses Tln HK 30.04.2014 otsusega haldusasjas nr 3-13-70142 on Tallinna Vangla muutnud oma praktikat selliselt, et kinnipeetavate poolt riigikeele õppimisest loobumine fikseeritakse kirjalikult, et vältida õigusvastaseid korraldusi ja distsiplinaarkorras karistamisi.

3.8.3 Haldusasi nr 3-13-1616

Kuigi Tln RK rahuldab 02.04.2015 otsusega haldusasjas 3-13-1616 Tallinna Vangla apellatsioonkaebuse ja tühistas Tln HK 19.05.2014 otsuse, millega kinnipeetav D.M.-i kaebus rahuldati, onringkonnakohtu otsus 14.04.2015 seisuga jõustumata. Samas on vanglate haldusmenetluse seisukohalt tegemist olulist rolli omava kohtuotsusega, kuna käsitleb distsiplinaarmenetluse läbiviija tegevust ning distsiplinaarkaristuse määramise pädevust vanglas, samuti vanglaametniku erapooletust läbiviidavas distsiplinaar- ja haldusmenetluses. Arvestades käesoleval ajal vanglas kasutatavat praktikat, võib kõnealuses kohtuasjas toodud olukordi ka edaspidi ette tulla.

Vaidlus tõusetus selle pinnalt, et inspektor-kontaktisik M. K. kirjutas kinnipeetav D.M.-i distsipliinirikumise kohta ettekande, viis läbi distsiplinaarmenetluse, tegi ettepaneku karistuse määramiseks, määras ise kinnipeetavale karistuse ning võttis osa vaidmenetlusest koostades vaideotsuse projekti.

Asjaolud

1. Inspektor-kontaktisik M. K. 09.05.2013 ettekande kohaselt kasutas kinnipeetav D.M. 09.05.2013 kella 11:00 paiku neljanda üksuse teise korruse kambri 27 kontrolli teostamise ajal ebatsensuurseid venekeelseid väljendeid „*suka*“ ja „*bljad*“. Nimetatud ettekande on allkirjastanud tunnistajana neljanda üksuse valvur A. H.
2. Tallinna Vangla kodukord p 1.11.1 kohaselt ei tohi kinnipeetav üheski vestluses ega pöördumises kasutada ebatsensuurseid, kahemõttelisi, ähvardava sisuga ning väärikut riivavaid väljendeid. Tallinna Vanglas läbiviidud distsiplinaarmenetluse tulemusel karistati kinnipeetav D. M.-i Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 05.06.2013 käskkirjaga nr 833-d Tallinna Vangla kodukorra p 1.11.1 rikkumise eest kartserisse paigutamiseks 10 päevaks.

---

¹⁷⁴ K. Kangro. Rask: Vangide kaebustele kuulub liiga palju kohturessurssi. Postimees, 07.06.2012. (30.03.2015)

3. Kinnipeetav D. M. esitas 25.06.2013 Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juhile vaide, milles vaidlustas Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 05.06.2013 käskkirja ning taotles selle kehtetuks tunnistamist. Tallinna Vangla peaspetsialist-üksuse juht 26.07.2013 vaideotsusega jättis D. M.-i vaide rahuldamata.
4. D. M. esitas 29.07.2013 Tln HK-le kaebuse Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 05.06.2013 käskkirja nr 833-d ja 27.06.2013 vaideotsuse tühistamiseks. Kaebuse esitaja leidis, et distsiplinaarmenetlus ja karistuse määramine ei toimunud erapooletult. Ilmselgelt puudub isikul, kes määrab karistuse, huvi jätta välja andmata enda ettekande ja ettepaneku alusel käskkirja või vaidemenetluses koostada käskkirja kehtetuks tunnistamise eelnõud. Vaidlustatava käskkirja andmisel ei olnud lahutatud halduse enesekontrolli teostavad isikud ja ei olnud välistatud ühe ja sama isiku kokkulangemine.
5. Tln HK 19.05.2014 otsusega rahuldab D. M.-i kaebuse, tühistas Tallinna Vangla 05.06.2013 käskkirja nr 833-d ja 27.06.2013 vaideotsuse.
6. Tallinna Vangla esitas halduskohtu otsusele apellatsioonkaebuse, mille Tln RK 02.04.2015 otsusega rahuldab, tühistas Tln HK 19.05.2014 otsuse haldusasjas nr 3-13-1616 ning jättis kinnipeetava kaebuse rahuldamata.

Analüüs

Tln HK leidis, et kohtuvaidluses oli tõusetunud distsiplinaarmenetluse läbiviimise erapooletuse probleem. Kohus nõustus kaebajaga, et vastustaja poolt oli rikutud haldusmenetluse erapooletuse põhimõtet - distsiplinaarmenetluse viis algusest lõpuni läbi üks ja seesama vanglaametnik, kontaktisik M. K., kes määras isikule ka distsiplinaarkaristuse ning lisaks osales veel vaidemenetluses, koostades ühtlasi ka vaideotsuse, mille allkirjastas teine vanglaametnik. Kohus pidas vajalikuks rõhutada haldusmenetluse olulist põhimõtet, mille kohaselt distsiplinaarmenetlus ei pea mitte üksnes olema erapooletu, vaid ka näima sellisena. Distsiplinaarmenetlust, kus üks vanglaametnik viib läbi distsiplinaarmenetluse ja määrab distsiplinaarkaristuse ning lisaks osaleb veel vaidemenetluses ja koostab vaideotsuse, ei saa pidada erapooletuks menetluseks ning sellisena see ka ei näi. Kohus leidis, et distsiplinaarmenetluse läbi viinud ametnik on pädev tegema üksnes ettepaneku karistuse määramise/mittemääramise kohta, millest ei saa kuidagi järeldada, et tal oleks ühtlasi ka karistuse määramise õigus. Haldusmenetluses tuleb eristada menetluse läbiviijat ja karistuse määramise otsustajat, kes on erinevad isikud. Distsiplinaarmenetluse läbiviimine ja distsiplinaarkaristuse määramine on erinevad menetlustoimingud. Eelnevast oli selgelt järeldatav, et distsiplinaarmenetluse läbiviija ja distsiplinaarkaristuse määraja on kaks erinevat isikut, mis tagab menetluse erapooletuse ja ka erapooletuse näivuse.

Magistritöö autor märgib, et VangS § 65 lg 1 kohaselt viib distsiplinaarmenetluse läbi ning selgitab distsipliinirikkumise asjaolud välja vanglateenistus. Tallinna Vangla direktori 12.08.2011 käskkirjaga nr 139 kinnitatud „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse inspektor-kontaktisiku ametijuhend“¹⁷⁵ kohaselt kuulub kinnipeetavate distsiplinaarmenetluste läbiviimine inspektor-kontaktisikute pädevusse. VSKE § 1⁷ tulenevalt on inspektor-kontaktisikul kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramise õigus. Ükski õigusakt ei sätesta, et sama isik ei võiks läbi viia distsiplinaarmenetlust ning määrata distsiplinaarkaristust. Eelkirjeldatud distsiplinaarmenetluse läbiviimisega tagatakse menetluse efektiivsus, lihtsus ja kiirus, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikule, mis on aga üks haldusmenetluse aluspõhimõtteid.

VangS § 64 lg 4 kohaselt määrab distsiplinaarkaristuse vanglateenistus. VangS ei sätesta vanglateenistuse ametnike pädevuse jaotust. Selgesõnaliselt on VangS-is sätestatud otsustused, mille andmine on vangla direktori pädevuses. Ülejäänud otsustuste puhul on pädevus antud abstraktselt vanglateenistusele. Vanglateenistusse kuuluvad VangS § 105¹ lg 2 kohaselt vanglad ja Justiitsministeeriumi koosseisus vanglateenistuse ülesannete täitmiseks ettenähtud ametikohad. Vanglad moodustab ning vangla põhimääruse, koosseisud ja vangla sisekorraeskirjad kehtestab justiitsminister määrusega (VangS § 105 lg 2). Vanglateenistuse ametnike koosseisud ja ülesanded määratakse kindlaks iga vangla põhimääruses ja justiitsminister võib vanglateenistuse (vanglaametnike) ülesannete jaotust reguleerida ka vangla sisekorraeskirjades. VSKE §-des 1^{1–5} reguleeritakse vanglateenistusse kuuluvate ametikohtade otsustuspädevust ehk sisuliselt on tegemist sisepädevuse jagamisega (vt HMS § 8 lg 2). Sisepädevus määrab kindlaks, kes haldusorganist töötavatest või sinna nimetatud ametiisikutest on *volitatud* organi nimel ametlikke toiminguid tegema. Sisepädevus sarnaneb seega mõneti tsiviilõigusliku esindusega, kuigi tsiviilõigust ametnike volituste väljaselgitamisel kohaldada ei saa.¹⁷⁶ Justiitsminister ei saa määrusega muuta seadusega sätestatud pädevust, küll aga reguleerida pädeva haldusorgani ametnike otsustuspädevust. Ringkonnakohus on seega õigesti märkinud, et vangla sisekorraeskirjades vanglaametnike otsustuspädevuse reguleerimine on VangS § 105 lg 2 alusel seaduslik.¹⁷⁷

Magistritöö autor on seisukohal, et ametnikul, kes viib läbi distsiplinaarmenetlust ei ole keelatud karistust määrata ning käesoleval juhul vaidlustatud käskkirja allkirjastanud ametnik oli pädev antud käskkirja andma (VangS § 64 lg 4, VSKE § 1⁷ lg 1). Üksnes distsiplinaarmenetluse läbiviimise faktist ei tulene ametniku erapooletuse puudumine distsiplinaarkaristuse määramisel. Erapooletust ei saa

¹⁷⁵ „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse inspektor-kontaktisiku ametijuhend“ – Arvutivõrgus: http://www2.just.ee/ametijuhendid/TallinnaVangla/ametijuhend_nr_51076012.pdf (13.04.2015)

¹⁷⁶ I. Pilving, Riigikohtu 2001. aasta praktika haldusmenetluse valdkonnas, *Juridica* 2002, nr 2, lk 106-108.

¹⁷⁷ RHKKo 3-3-1-44-12.

kahtluse alla seada üksnes seetõttu, et asja otsustab sama ametnik, kes haldusmenetluse algatas ja kogus menetluses tõendeid. Ka ametikohustuste täitmise pinnalt tekkinud suhtlemiskonflikt ei pruugi veel tähendada, et ametnik on isiklikult häälestatud menetlusosalise vastu.¹⁷⁸

HMS § 10 lõike 1 punkti 1 kohaselt ei või haldusorgani nimel tegutsev isik menetlusest osa võtta, kui ta on asjas menetlusosaline. Nimetatud säte annab aluse aga isiku vastu taanduse esitamiseks, mitte ei sätesta absoluutset alust otsuse tühistamiseks. Vaidlusaluses asjas kinnipeetav haldusmenetluses taandust ametniku vastu ei esitanud. Kinnipeetav oli teadlik ettekande koostamisest ning selle koostajast, samuti tutvustati talle distsiplinaarmenetluse protokoll. Haldusmenetluses on üks olulisem erapooletuse tagamise viis võimalik menetleja taandamine. Menetluses osalemise keelu rikkumine ei tähenda seda, et tehtud otsus tuleks ainuüksi sel põhjusel tühistada. Nagu teiste menetlusvigade korral, toob erapooletusreegli rikkumine kaasa haldusakti tühistamise üksnes siis, kui leiab tõendamist, et rikkumine on mõjutanud sisuliselt asja otsustamist. Magistritöö autori hinnangul ei olnud käesoleval juhul tõendatud, et menetlusnormi rikkumine oleks mõjutanud asja otsustamist, seega tuli HMS §-st 58 tulenevalt vaidlusalune haldusakt ka sel alusel jätta kehtetuks tunnistamata.

VangS § 64 lg 4 esimene lause kehtis kuni 24.07.2009 sõnastuses „Distsiplinaarkaristuse määrab vangla direktor distsiplinaarmenetluse läbi viinud vanglaametniku ettepanekul“. Säte nägi seega ette, et distsiplinaarkaristuse määramise pädevus on üksnes vangla direktoril. Samas ei välistanud säte distsiplinaarmenetluse läbiviija ja karistuse määraja kattumist ühes isikus, kuna ka vangla direktor on vanglaametnik. Seda kinnitab VangS § 64 lg 1 kuni 24.07.2009 kehtinud sõnastus „Distsiplinaarmenetluse viib läbi ning distsipliinirikumise asjaolud selgitab välja vangla direktor või tema poolt selleks volitatud vanglaametnik“. Seega ei olnud sätte põhimõtteliseks eesmärgiks lahutada menetluse läbiviija ja otsuse tegija.

Alates 24.07.2009 kehtib VangS § 64 lg 1 sõnastuses „Distsiplinaarmenetluse viib läbi ning distsipliinirikumise asjaolud selgitab välja vanglateenistus“ ning lg 4 esimene lause sõnastuses „Distsiplinaarkaristuse määrab vanglateenistus distsiplinaarmenetluse läbi viinud ametniku ettepanekul“. Muudatused seisnesid vastava seaduseelnõu (karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku ja vangistusseaduse muutmise seadus, 382 SE) seletuskirja kohaselt VangS erinevates paragrahvides sätestatud terminite asendamises ning puudutasid justiitsministrile antavat võimalust jagada ümber ülesandeid vangla ja Justiitsministeeriumi vanglate osakonna vahel. Seega oli muudatuse sisuks pädevuse ümberjaotamise võimalus, sh distsiplinaarkaristuse määramise osas.

---

¹⁷⁸ A. Aedmaa jt (toim). Haldusmenetluse käsiraamat, lk 57.

VSKE §-ga 1⁷ täiendamise näol ongi justiitsminister andnud alates 18.03.2013 inspektor-kontaktisiku ametikohale pädevuse otsuste tegemiseks VangS § 64 lg 4 alusel.

Vanglas võib kinnipeetaval olla varasemast ajast erinevaid konflikte ja vahejuhtumeid valvurite ja teiste vanglateenistuse ametnikega, kuid igasugune varasem konflikt ei anna alust ametniku taandamiseks. Taandamise kohustust on rikutud, kui ametiisik on ka tegelikult kinnipeetava suhtes kallutatud või kui varasemat kokkupuudet arvestades on kinnipeetaval küllaldane põhjus pidada ametnikku erapoolikuks. Käesoleval juhul ei esitanud kinnipeetav aga ühtegi tõsiseltvõetavat argumenti, mis annaksid aluse inspektor-kontaktisik M. K. erapooletuses kahelda. Kinnipeetava üldsõnalised väited ei ole asjakohased ega tõenda vanglaametniku erapoolikust. Seda eriti veel olukorras, kus ta distsiplinaarmenetluse käigus ise ametniku osalemist vaidlustanud ja tema taandamist nõudnud ei ole.

Tõendite hindamisel tuleb arvestada seda, milline võib olla kellegi motiveeritus vääraid faktiväiteid esitada. Kinnipeetav on ilmselgelt huvitatud distsiplinaarkaristusest pääsemisest, samas kui inspektor-kontaktisik M. K.-l puudus teadaolevalt igasugune motivatsioon vaidlusaluste sündmuste kohta valeandmeid esitada. M. K. on staažikas vanglaametnik, kellel on laitmatu teenistuskäik. Lisaks ei toonud kinnipeetav asja arutamisel esile ühtki konkreetset asjaolu, mis seaks kahtluse alla vanglaametniku koostatud ettekande tõele vastavuse. Kinnipeetav oli teadlik temale süüks pandava rikkumise asjaoludest ja tal oli reaalselt võimalik distsiplinaarmenetluse käigus nimetada tunnistajate nimesid, mida ta aga ei teinud. Kinnipeetava väitis, et tal oli 11 tunnistajat, kellest ta aga ühtegi nimetada ei suutnud.

Vanglateenistujaga suhtlemisel ebatsensuursete väljendite kasutamine on ilmselgelt ebaviisakas ja üldtunnustatud reegleid mittejärgiv käitumine, mis on vastuolus Tallinna Vangla kodukorra punktiga 1.11.1 ja oma iseloomult on see raske rikkumine. Kinnipeetava poolt üldtunnustatud viisakusreeglite mitte järgimine on lubamatu, kuna ohustab vangla sisekorra. Sisekorra tagamine vanglas on aga vältimatult vajalik selleks, et kindlustada vangistuse eesmärkide saavutamine. Üldtunnustatud viisakusreeglite järgimine ei ole vajalik üksnes vanglaametnike väärkuse tagamiseks, vaid nende autoriteedi säilitamiseks ning laiemalt vangla sisekorra ja julgeoleku parema tagamise eesmärgil.

Tallinna Halduskohus leidis, et sõnade („*suka*“, „*bljad*“) kasutamine on vene rahvusest isikute kõnes küllaltki levinud, mille abil väljendatakse oma negatiivset emotsiooni, kuid mis ei pea olema tingimata suunatud konkreetsele isikule.

Magistritöö autor kohtu eeltoodud seisukohaga ei nõustu. Väljendi „*suka*“ sisu arvestades ei ole tegemist mitte positiivse või neutraalse väljendusega, vaid ilmselge ebaviisakusega. Üldlevinud arusaama kohaselt kasutatakse nimetatud väljendit halvustavalt lõbutüdrukute ja liiderlike naiste puhul ning tegemist on väärikust riivava väljendusega. „*Bljad*“ on ebatsensuurne ning isikut, kellele see suunatud on, solvava iseloomuga. Tegemist on üldteadaolevate ning isegi vene keelt hästi mitte mõistva isiku jaoks tuntud vande- või sõimusõnadega, mille kasutamist saab objektiivses mõttes isiku suhtes solvavaks lugeda, sõltumata sellest, kuidas konkreetne isik, kelle poole nende väljenditega pöördutakse, sellesse suhtub. Asjaolu, et venekeelset ebaviisakat kõnepruuki normiks pidavate isikute hulgas väljendite „*suka*“ ja „*bljad*“ kasutamine tavaks on, ei võta neilt ebatsensuurset ega solvavat iseloomu.

Sõnavabadus ei tähenda, et igasugune keelekasutus on aktsepteeritav. EIK on 21.01.1999 otsuses *Janowski vs Poola*¹⁷⁹ leidnud, et solvav keelekasutus oma ametiülesandeid korrektselt täitvate isikute suhtes, kes toimisid seaduse alusel ega olnud ise ründajad või provotseerijad, polnud antud situatsioonis õigustatud. Seega ei saa kuidagi pidada aktsepteeritavaks teenistusülesandeid täitva vanglaametniku suhtes ebatsensuursete väljendite kasutamist. Teenistusülesannete täitmine olukorras, kui kinnipeetavad võivad avaldada oma rahulolematust ning emotsioone ükskõik milliste ebasüüdsate väljenditega, ei ole mõeldav, sest sel juhul ei saa vanglaametnikud keskenduda teenistusülesannete täitmisele. EIK on leidnud vajalikuks kaitsta riigiametnikke jämedate, solvavate ja laimavate verbaalsete rünnakute eest ametikohustuste täitmisel, mis on mõeldud nende riivamiseks ja avalikkuse usalduse kahjustamiseks ametnike ja teenistuskoha suhtes (EIK 31.03.2011 otsus asjas *Siryk vs Ukraina*, nr. 6428/07 p 41, EIK 08.04.2010 otsus asjas *Bezymyanny vs Venemaa*, nr. 10941/03 p 38 ja EIK 21.12.2004 otsus asjas *Busuioc vs Moldova*, nr. 61513/00 p 64). Täiendavalt võib välja tuua, et vanglateenistus alustas 2014. aastal 389 kriminaalmenetlust, millest ligi poole (174) moodustasid ametnikuvastased ründed (53 kriminaalmenetlust) ja ametnike solvamise juhtumid (121 kriminaalmenetlust).¹⁸⁰

Tallinna Halduskohus leidis, et vaidemenetluse mõte seisneb selles, et erapooletuse põhimõttest lähtuvalt viib selle läbi kõrgemalseisev asutus või ametnik, vastasel juhul kaotaks vaidemenetlus oma mõtte. Seda põhimõtet kinnitab kohtu hinnangul ka VSKE § 1² lg 2¹, mille kohaselt vaatab vaide läbi üksuse juht ning sellest tuleneb, et vaide vaatab läbi, mitte üksnes ei allkirjasta üksuse juht.

---

¹⁷⁹ EIKo 21.01.1999, nr 25716/94, *Janowski vs Poola*.

¹⁸⁰ Vanglateenistuse 2014. a ülevaade. Justiitsministeerium. – Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vanglateenistuse-2014-aasta-ulevaade> (10.03.2015)

Magistritöö autor ka selle halduskohtu seisukohaga ei nõustu. Kõnealune säte lisati VSKE-i alates 18.03.2013. Nimetatud justiitsministri määruse muutmise seletuskirja kohaselt vaatas käesoleva ajani vangla direktor läbi kõik need vaided, mis olid esitatud muu vanglas töötava isiku haldusakti või toiminguga peale. VangS-i muudatus, mis annab sellise vaide läbivaatamise õiguse vanglateenistusele, võimaldab justiitsministril tulenevalt VangS § 105 lõigetest 1¹ ja 2 jagada vaide vanglateenistuses läbivaatamise pädevust. Tulenevalt vanglates tulemusüksuste-põhisele töökorraldusele üleminekust on otstarbekas anda üksustele pädevus vaadata ise läbi teatud küsimustes esitatud vaided. Täna vaatavad esmalt üksused läbi need vaided, mille kinnipeetav on esitanud temale määratud distsiplinaarkaristuse määramise käskkirja peale, kuid üksuse juhil puudub pädevus vaidemenetluse lahendit allkirjastada. Seega saab üksus koostada vaid vaideotsuse projekti. Vaide, milles on vaidlustatud üksuse tegevust, läbivaatamise ja allkirjastamise õigus antakse üksusele.¹⁸¹

Kuna üksuse juht hakkab ise läbi vaatama vaided, mis on esitatud üksuses töötava ametniku tegevuse peale, siis antakse osa tänaseid üksuse juhi pädevusi inspektorile-kontaktisikule. Näiteks antakse kontaktisikule pädevus määrata kinnipeetavale distsiplinaarkaristus. Selle otsuse peale esitatud vaide vaatab aga läbi ja vaideotsuse allkirjastab üksuse juht. Seeläbi on lahutatud halduse enesekontrolli teostavad isikud ja välistatud on isikute kokkulangemine. Vanglasiseses vaide läbivaatamise pädevuse muutmisega läks osade vaidemenetluse lahendite koostamise kohustus vangla juristilt inspektorile-kontaktisikule ning vaide allkirjastamise pädevus vangla direktorilt üksuse juhile. Kinnipeetava suhtes üksuse ametnike poolt tehtud igapäevaste tegevuste ja haldusaktide peale esitatud vaiete läbivaatamine liigub lähemale algsele otsustajale. Kokkuvõttes ei vähene vangla halduskoormus vaiete läbivaatamisel, kuid see loob paremad võimalused kinnipeetaval tekkinud probleemiga tegelemiseks, sest sageli esitab kinnipeetav vaide millegi tegemata jäämise tõttu. Kaugemas perspektiivis võib see aidata kaasa tarbetute vaiete vähenemisele, sest ametnik on kinnipeetavale lähemal ja saab probleemiga kiiremini ja vahetumalt tegeleda. Vangla juristidelt koormuse ümberjagamine võimaldab juristil tegeleda rohkem muude õigusküsimustega ja ennetada vangla regulatsioonidest tõusetuda võivaid õigusprobleeme. Väheneb vangla direktori poolt allkirjastatavate vaideotsuste arv, samas samavõrra suureneb üksuse juhi poolt allkirjastatavate vaideotsuste arv.¹⁸²

---

¹⁸¹ Justiitsministri määruste (1) 30. novembri 2000. a määrust nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 12.10.2012, 11; 2) 6. detsembri 2001. a määrust nr 87 „Tartu Vangla põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 26.10.2012, 4; 3) 6. detsembri 2001. a määrust nr 92 „Tallinna Vangla põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 26.10.2012, 3; 4) 13. juuni 2006. a määrust nr 20 „Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 26.10.2012, 5; 5) 12. augusti 2010. a määrust nr 28 „Kinnipeetava tingimisi enne tähtaega vabastamise materjalide ettevalmistamise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 29.03.2011, 19) muutmise määruse seletuskiri, arvutivõrgus riigikogu.ee (20.02.20015).

¹⁸² Justiitsministri määruste muutmise määruse seletuskiri, arvutivõrgus riigikogu.ee (20.02.20015).

Halduskohtu poolt antud seisukohast lähtuvalt tuleks ka VSKE § 1¹ lg-t 2 tõlgendada selliselt, et vangla direktor peakski sisuliselt vaidemenetlusi läbi viima. Nimetatud tõlgendus oleks aga ilmselgelt haldusorgani jaoks liigselt piirav, sest vangla direktoril ei ole ajalist ressursi tegeleda kõigile teistele ülesannetele lisaks ka vaidementluses läbiviimisega, vaid tal peavad olema pädevad ametnikud, kellele nimetatud ülesannete tegemine delegeerida.

Vastavalt Tallinna Vangla Tallinna Vangla direktori 03.08.2012 käskkirjaga nr 129 kinnitatud „Asjaajamiskord“¹⁸³ § 9 lg-le 4 on üksuse juhi pädevuses inspektor-kontaktisiku haldusakti peale esitatud vaide vaideotsuse allkirjaõigus. Enne allkirjastamist tutvub üksuse juht vaideotsusega, samuti on üksuse juhil õigus tutvuda distsiplinaarmenetluse materjalidega. Juhul, kui üksuse juht leiab, et ta on eriarvamusel koostatud vaideotsuses märgitust või leiab, et vaide tuleks rahuldada, siis on üksuse juhil õigus keelduda koostatud vaideotsuse allkirjastamisest ning tal on õigus nõuda vaideotsuse koostamist või ise koostada otsus, kust nähtub tema teistsugune seisukoht antud küsimuses. Vaideotsus, mille üksuse juht allkirjastab, on üksuse juhi seisukoht antud küsimuses. Seega ei ole magistritöö autori hinnangul üksuse juhi allkiri üksnes formaalsus, vaid allkirja andmisega vaideotsusele väljendab üksuse juht oma seisukohta antud küsimuses. Käesolevas vaidluses neljanda üksuse juhi R. K. poolt vaide lahendamine tagas nii tegeliku kui näiva erapooletuse.

Tallinna RK 02.04.2015 otsuses leidis, et alates 18.03.2013 on inspektor-kontaktisikul pädevus distsiplinaarkaristuse määramiseks ning VangS § 64 lg 4 tõlgendamine ei anna alust järelduseks, et sätte (muudatuse) sisuks ja eesmärgiks on keelata sama ametniku poolt menetluse läbiviimine ja otsuse tegemine. Ringkonnakohus ei nõustunud ka halduskohtu järeldusega, et menetluse läbiviija ja otsuse tegija eristamise kohustusele viitab asjaolu, et inspektor-kontaktisiku pädevust reguleeriv VSKE § 1⁷ ei viita VangS § 64 lg-le 1. VSKE § 1⁷ reguleerib inspektor-kontaktisiku otsustuspädevust ning kuna VangS § 64 lg 1 ei sisalda otsustusfunktsiooni, on mõistetav vastava viite puudumine VSKE §-s 1⁷. Nimetatust ei saa seega teha järeldust, et inspektor-kontaktisikul puuduks pädevus distsiplinaarmenetluse läbiviimiseks ja samas asjas karistuse määramiseks.

Kannatanu mõistet VangS alusel läbi viidav distsiplinaarmenetluse regulatsioon ei tunne. Seega ei olnud põhjendatud käsitleda distsiplinaarmenetlust läbi viinud inspektor-kontaktisikut M. K.-d samas asjas kannatanuna. Samuti ei olnud M. K. enda poolt läbi viidud distsiplinaarmenetluses tunnistajaks/ seletuste andjaks, vaid hindas enne distsiplinaarmenetluse algatamist enda poolt koostatud ettekannet dokumentaalse tõendina. Vastav ettekanne oli suunatud M. K. distsiplinaarmenetluse läbiviimiseks

---

¹⁸³ Tallinna Vangla direktori 03.08.2012 käskkirjaga nr 129 kinnitatud „Asjaajamiskord“ (käesoleva töö autori valduses)

alluvussuhte raames üksuse juhilt. Rikkumise fikseerija poolt sanktsioneeriva menetluse läbiviimist ei saa pidada iseenesest lubamatuks. Isegi kui distsiplinaarkaristuse määraja võis antud juhul tunda ennast isiklikult solvatuna ning see võiks tekitada kahtluse tema erapooletuses vastavalt HMS § 10 lg 1 p-le 4, on selline kahtlus kõrvaldatud üksuse juhi vaideotsuse tagajärjel, milles sisulisi ega menetluslikke rikkumisi karistuse määramisel ei tuvastatud.

Ringkonnakohus märkis, et olgugi, et vaideotsuse koostamine ametniku poolt, kelle haldusakt vaidlustati, võib riivata menetluse erapooletuse näivuse põhimõtet, ei saa vaideotsuse ettevalmistaja isikule omistada siiski määravat tähendust. Vaide läbivaatajaks VangS § 1¹ lg 4¹ tuleb lugeda vastavat pädevust omavat ja vaideotsuse allkirjastanud (otsustuse teinud) isikut. Selleks isikuks on käesoleval juhul peaspetsialist-üksuse juht R. K. Praktika, mille kohaselt vormistatakse pädeva isiku otsustus kolmanda isiku poolt, on organisatsioonides levinud ja töökorralduslikult põhjendatud ning seda ei saa pidada õigusvastaseks. Oluline on, et pädeval isikul on võimalus ja kohustus tutvuda distsiplinaarmenetluse materjalidega ja esitatud vaidega ning kujundada isiklik sõltumatu seisukoht. Vaideotsuse allkirjastamisega kinnitab isik vaideotsuses kajastatud seisukohti enda isiklike seisukohtadena. Üksuse juhi erapooletuses alus kahelda puudub.

Riigikohus on oma 2011. a analüüsis teravalt kritiseerinud distsiplinaarkaristuse määramise pädevuse delegeerimist.¹⁸⁴ Eelnimetatud analüüsis toodi välja, et halduspraktika vanglates on viimasel ajal kujunenud selliseks, et distsiplinaarmenetluse läbiviimise ja karistusettepaneku tegemise õigus on delegeeritud vanglaametnikule, kes on kinnipeetava kontaktisikuks ning distsiplinaarkaristuse määramise ja karistuse liigi valib vangla direktori asemel järjest enam peaspetsialist- üksuse juht või tema ülesannetes olev ametnik. Kohtupraktikast nähtub, et distsiplinaarvõimu on delegeeritud ka inspektor-kontaktisikutele, kes lävivad igapäevaselt kinnipeetavaga ning kes ametijuhendi kohaselt üldjuhul viivad läbi distsiplinaarmenetluse ning teevad ettepanekuid distsiplinaarmenetluse lõpetamiseks või distsiplinaarkaristuse määramiseks. Sellel on otsene kahjulik tagajärg nii vangla sisekliimale kui ka distsiplinaarvõimu autoriteedile. Kui kinnipeetavaga igapäevaselt kokkupuutuv ametnik muutub tema suhtes karistusvõimu teostajaks, suurendab see vastasseisu kinnipeetava ja vanglateenistuja vahel, võib tekitada repressiivse atmosfääri, kahjustada karistusotsuse mõjukust ning vähendada objektiivsust karistuse määramisel. Loomulikult ärgitab selline olukord vaidlema, mis suurendab koormust nii vaidemenetluses kui ka kohtumenetluses.

---

¹⁸⁴ Riigikohtu analüüs. Kinnipeetavate vaiete ja kaebuste lahendamine, lk 4-5.

Magistritöö autor leiab, et kuigi inspektor-kontaktisik on tõepoolest lüliks kinnipeetava ja vangla vahel¹⁸⁵ ning kontaktisik on vanglas esmaseks ametnikuks, kelle poole kinnipeetav saab pöörduda¹⁸⁶, ei näita tänane vangla praktika, et kinnipeetavad vaidlustaksid distsiplinaarkaristuse määramise käskkirju põhjusel, et need on antud just kontaktisiku poolt. Käskkirjade vaidlustamise tingib ikkagi rahulolematuse määratud karistusega ja mittenoustumine käskkirjas toodud kaalutluste ja põhjendustega.

Õiguskantsler on 11.04.2014 seisukohas nr 6-1/140475/1401642 analüüsinud avaldust, mille kohaselt ei saa vanglateenistus läbi vaadata kinnipeetavate distsiplinaarasju, kuna on oht huvide konfliktiks. Nimetatud seisukohas leidis õiguskantsler, et kuna PS § 146 alusel mõistab õigust ainult kohus, ei välista Eesti Vabariigi põhiseadus, et kinni peetava isiku suhtes viib distsiplinaarmenetluse läbi subjekt, kelle sõltumatus ja erapooletus ei ole samal määral tagatud, nagu see on kohtuvõimu puhul. Tähtis on, et isik saaks oma vaidluse viia lõppastmes kohtu ette. Õiguskantsler tõi välja, et lahendus, mil distsiplinaarkaristuse kinni peetavale isikule määrab vanglateenistuse ametnik, ei ole sugugi erandlik – nt sätestab Saksa vangistuseseadus (Strafvollzugsgesetz), et karistuse distsipliinirikumise eest määrab vangla juht. /.../

Ka EIK ei ole arvanud, et kinni peetava isiku distsiplinaarmenetluse läbiviimine vanglateenistuse poolt võiks olla EIÕK mõttes iseenesest probleemne. /.../ Loomulikult ei ole vanglateenistus kinni peetava isiku distsiplinaarsüüasja läbi vaadates kohtuga võrreldavalt sõltumatu ja erapooletu. Asjaolusid arvestades on oht erapoolikuseks kahtlemata olemas. Teisalt tasakaalustavad sellist ohtu olulisel määral siiski eelnimetatud haldusmenetluse seaduse sätted, mis kohustavad distsiplinaarmenetlust (seda nii kinni peetava isiku kui ka vanglateenistuse ametniku suhtes) teatud nõuetele vastavalt läbi viima ja nende korrektse täitmise korral peaksid üldjuhul esitatud avalduses osutatud probleemid olema välditavad. Oluliseks garantiiks on ka PS § 15 lõikes 1 sätestatud kohtusse pöördumise õiguse realiseerimise võimalus. Vanglateenistus peab distsiplinaarmenetluse läbiviimisel arvestama, et isik saab lõppastmes pöörduda sõltumatu ja erapooletu kohtu poole ning seetõttu ei ole võimalik süsteemselt ja pikaajaliselt distsiplinaarmenetlustes jätta täitmata haldusmenetluse seadusest tulenevaid nõudeid (uurimispõhimõtte järgimine, kohasus, vajalikkus ning proportsionaalsus seatud eesmärgi suhtes, kaalutlusõiguse teostamine jms).¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ Nt Tallinna Vangla Kodukorra p 1.7 kohaselt annab kinnipeetavale teavet kontaktisik, kui ei ole sätestatud teisiti; p 11.3.5 sätestab, et hügieenipaki saamiseks võib vähekindlustatud kinnipeetav, kellel hügieenitarbeid ei ole ja kellel puudub raha nende soetamiseks, esitada inspektor-kontaktisikule taotluse; p 17.5.2 sätestab, et vahistatule võimaldab Vangla sotsiaalprogrammides ja tugirühmades osalemist vastavalt võimalustele, arvestades vahistatu vajadusi ning kontaktisiku ettepanekut;

¹⁸⁶ Tallinna Vangla Kodukorra seletuskiri, p 1.7.

¹⁸⁷ Õiguskantsleri 11.04.2014 seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta, Vangistuseseaduse § 64 lõike 1 põhiseaduspärasus nr 6-1/140475/1401642, kättesaadav arvutivõrgus

3.9 Vangla kahjuks lahendatud kohtuasjad 2014. a seoses distsiplinaarkaristuste vaidlustamistega

2014. a kinnipeetavate poolt halduskohtutele esitatud kaebustest seoses distsiplinaarkaristuste vaidlustamistega on 04.04.2015. a seisuga jõustunud üks kohtulahend, mis on lahendatud vangla kahjuks. Küll aga on 2014. a esitatud Tallinna vangla vastu sarnasesisuga kaebusi, milles kinnipeetavad on välja toonud, et vangla on jätnud distsiplinaarkaristusena kartserikaristuse määramisel põhjendamata kartserilisapiirangute kohaldamise. Kuigi lahendid on kohtute poolt tehtud senini vangla kasuks, on tegemist korduva teemaga, mistõttu vajavad vanglaametnikud, kes distsiplinaarkaristusi määravad selgitusi, millistel juhtudel tuleb käskkirjas kartseripiiranguid eraldi kaaluda.

3.9.1 Haldusasi 3-14-50820

Asjaolud

1. 28.02.2014 ettekande 494 kohaselt 28.02.2014 kell 08:20 paiku neljanda üksuse teise korruse kinnipeetavate WC-s hoidis kinnipeetav E. E. oma paremas käes hõõguvat sigaretti. Kinnipeetav viskas koheselt oma paremas käes oleva sigareti veega täidetud ämbrisse. VSKE § 8² lg 3 sätestab, et kinnipeetaval ei ole õigus enda juures hoida tubakatooteid. Tubakatooted võetakse vanglateenistuse ametniku poolt hoiule. Vanglateenistus väljastab tubakatooted kinnipeetavale vaid ajaks, millal tal on õigus viibida kohtades, kus on lubatud suitsetada.
2. Tallinna Vanglas läbiviidud distsiplinaarmenetluse tulemusena karistati kinnipeetav E. E.-d Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 27.03.2014 käskkirjaga VSKE § 8² lg 3 rikkumise eest kartserisse paigutamiseks 5 ööpäevaks. Karistuse täitmisele pööramine lükati edasi tingimisi kolmekuulise katseajaga.
3. Kinnipeetav E. E. esitas 01.04.2014 Tallinna Vangla üksuse juhile vaide, milles vaidlustas Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 27.03.2014 käskkirja ja taotles selle kehtetuks tunnistamist. Tallinna Vangla neljanda üksuse juht 30.04.2014 vaideotsusega jättis vaide rahuldamata.
4. 15.05.2014 esitas kinnipeetav E. E. Tallinna Halduskohtule kaebuse Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 27.03.2014 käskkirja tühistamiseks. Tallinna Vangla 10.07.2014 vastusega võttis kaebuse õigeks. Tallinna Halduskohus 18.08.2014 otsusega haldusasjas nr 3-14-50820 rahuldab E. E. kaebuse ja tühistas Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 27.03.2014 käskkirja nr 434.

Analüüs

VangS § 64 lg 1 sätestab, et distsiplinaarmenetluse viib läbi ning distsipliinirikumise asjaolud selgitab välja vanglateenistus. Ettekande koostanud ametnikul oli koheselt peale rikkumise tuvastamist võimalus veenduda, kas veega täidetud ämbrisse visati E. E. poolt sigarett või mitte, kuid ametnik seda ei teinud. 27.03.2014 õiendi kohaselt ettekande koostaja ei mäleta, kas kinnipeetav vahetult ütles või rääkis sigareti äraviskamisel. Eeltoodust tulenevalt oli vanglaametnikul 28.02.2014 võimalus välja selgitada, kas kinnipeetav viskas sigaretikoni veeämbrisse, ametnik seda ei teinud. Ka ei selgitatud distsiplinaarmenetluse käigus välja muid asjaolusid, mis kinnipeetav E. E. distsipliinirikumist kinnitaksid. Eeltoodust tulenevalt ei olnud E. E. distsipliinirikumine olesolevate tõenditega piisavalt kinnitamist leidnud, mistõttu Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 27.03.2014 käskkiri nr 434 ei olnud õiguspärane ja kuulus tühistamisele.

Magistritöö autori hinnangul ei olnud eelpool väljatoodud kohtuasja näol tegemist õigusliku vaidlusega ja see ei oleks pidanud kohtu menetlusse jõudma. Käesolevalt oli vanglal haldusorganina HMS-ist tulenev uurimiskohustus, samuti peab vangla koguma piisavalt tõendeid, et kinnipeetava distsipliinirikumist tõendada. Antud juhul seda distsiplinaarmenetluse raames aga ei tehtud. Kuna vaidmenetluse viis läbi sama kontaktisik, kes kinnipeetavale ka distsiplinaarkaristuse määras, võinuks kohtuasi olnud olemata, kui vaideotsuse projekti oleks koostanud mõni teine kontaktisik või kui üksuse juht oleks menetluse materjalidesse rohkem süvenenud.

3.9.2 Haldusasjad nr 3-13-958, nr 3-14-52883

Haldusasjas nr 3-13-958 jõustus Tallinna Halduskohtu 17.01.2014 otsus 08.01.2015, mil Riigikohus keeldus kinnipeetav A. E. kassatsioonkaebuse menetlusse võtmisest. Haldusasjas nr 3-14-52883 on kohtumenetlus alles käimas. Mõlemas kohtuasjas on kaebajaks üks ja sama kinnipeetav. Mõlemas kaebuses on kinnipeetav lisaks muule välja toonud, et *vaidlustatud käskkirjaga on kartseri karistuse kandmise ajaks täiendavaid piiranguid kohaldatud VangS § 65¹ lg 4 alusel, kuid käskkirjas ei ole viidatud vastavale õiguslikule alusele ja täiendava piirangu seadmist ei ole põhjendatud.*

Asjaolud

1. Haldusasjas nr 3-13-958 vaidlustas kinnipeetav A. E. Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 01.04.2013 käskkirja nr 498-d. Nimetatud käskkirjaga karistati teda VangS § 67 punkti 1 ja Tallinna Vangla kodukorra punkti 1.11.1 rikkumise eest kartserisse paigutamiseiga 5 ööpäevaks katseajaga edasi kolm kuud. Vaidlustatud käskkirja kohaselt kasutas A. E. 01.03.2013

vanglateenistuse ametnikuga suhtlemisel väärikut riivavat väljendit ja ei allunud vanglateenistuse ametniku seaduslikule korraldusele.

2. Tallinna Halduskohus 17.01.2014 otsusega haldusasjas nr 3-13-958 jättis A. E. kaebuse rahuldamata. Kinnipeetav esitas eelnimetatud otsusele apellatsioonkaebuse, mille Tallinna Ringkonnakohus jättis 02.10.2014 otsusega rahuldamata ning Tallinna Halduskohtu 17. jaanuari 2014. a otsuse haldusasjas nr 3-13-958 muutmata. Riigikohus 08.01.2015 määrusega 3-7-1-3-669-14 jättis kinnipeetav A. E. kassatsioonkaebuse HKMS § 214 lg 6 alusel menetlusse võtmata.
3. Haldusasjas nr 3-14-82883 vaidlustab kinnipeetav A. E. Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 06.10.2014 käskkirja nr 1272 ja Tallinna Vangla üksuse juhi 10.11.2014 vaideotsust. Tallinna Vanglas läbi viidud distsiplinaarmenetluse tulemusena karistati kinnipeetav A. E.-d Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku 06.10.2014 käskkirjaga nr 1272 VangS § 67 p 1 rikkumise eest kartserisse paigutamise ja 7 ööpäevaks. Vaidlustatud käskkirja kohaselt keeldus kinnipeetav A. E. 05.09.2014 kella 10:30 paiku täitmast vanglateenistuse ametniku seaduslikku korraldust panna käed seljale.
4. Nii 01.04.2013 käskkirja nr 498-d kui ka 06.10.2014 käskkirja nr 1272 resolutsiooni märgiti, et *kuna kinnipeetav on toime pannud korduva režiimi rikkumise, siis piiran kinnipeetavale kartseri karistuse kandmise ajal täielikult vangistusseaduse §-de 22, 31-32, 34-38, 41, 43 ja 46 ning osaliselt § 48 (lubatud soetada kauplustest kartseris lubatud esemeid) kohaldamist vangistuse eesmärkide (kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele) paremaks saavutamiseks.*

Analüüs

VangS § 65¹ lg 4 kohaselt kartserisse paigutatud kinnipeetava suhtes võib vanglateenistus osaliselt või täielikult piirata käesoleva seaduse §-de 22, 30–32, 34–38, 41, 43, 46 ja 48 kohaldamist. Riigikohus on leidnud, et VangS § 65¹ lg 4 on sõnastatud diskretsiooni eeldava sättena¹⁸⁸. Riigikohus on oma 05.11.2011 lahendi nr 3-3-1-41-11 punktis 18 asunud seisukohale, et kaalutlusõiguse teostamata jätmine ei saa aga kaasa tuua haldusakti tühistamist, kui haldusaktis märgitud piirangud tulenevad vahetult seadusest, s.o hakkavad toimima sõltumata sellest, kas neid haldusaktis märgitakse või mitte. Või teisisõnu, karistamise käskkirja andmisel lisapiirangute põhjendamata jätmine ei too kaasa karistamise käskkirja tühistamist, kui piirangute rakendumiseks pole nende äramärkimine karistamise käskkirjas vajalik.

---

¹⁸⁸ RKHKo 3-3-1-41-11, p 17.

Viidatud lahendi punktis 31 on Riigikohus välja toonud järgmise:

- 1) VangS §-s 30 sätestatud õiguste kartserikaristuse kandmise ajal piiramist on vaja karistamise käskkirjas ära nimetada. Nimetatud piirangu rakendamist tuleb karistamise käskkirjas põhjendada;
- 2) kui karistamise käskkirjaga piiratakse kartseris lubatud kaupade ostmist, siis tuleb selle piirangu kohaldamist eraldi põhjendada. Kui nimetatud asjade ostmist ei piirata, siis ei tule VangS § 48 karistamise käskkirjas ära näidata;
- 3) hoolimata VangS § 65¹ lg 4 sõnastusest ei too distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjas vastavate piirangute äranäitamine või äranäitamata jätmine kaasa VangS §-dega 22, 31-31¹, § 32 lg-tega 1, 2 ja 3, §-dega 34-38, 41, 43 ja 46 antud võimaluste piiramist. Nendes sätetes nimetatud võimaluste piiramise toob kartserikaristuse olemusest ja vangistusseaduse ja vangla sisekorraeeskirja sätetest tulenevalt kaasa kartserikaristuse määramine. Selliste piirangute nimetamine karistamise käskkirjas pole nõutav. Piirangute äramärkimise korral ei too piirangute rakendamise põhjendamata jätmine kaasa karistamise käskkirjas nimetatud piirangute tühistamist. Need piirangud on põhjendatud, kui kartserikaristus on määratud õiguspäraselt;
- 4) kartserikaristuse kandmise ajal on VangS § 32 lg-s 5 nimetatud asjaoludel võimalik kohaldada nii VangS § 32 lg-t 5 kui ka VangS § 33.

Eelpooltoodust tulenevalt tuleb distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjas eraldi põhjendada VangS § 30¹⁸⁹ sätestatud piirangu rakendamist, samuti kui karistamise käskkirjaga piiratakse kartseris lubatud kaupade ostmist, siis tuleb selle piirangu kohaldamist eraldi põhjendada. Muud VangS § 65¹ lg-s 4 sätestatud piirangud tulenevad vahetult seadusest, mistõttu nende kohaldamist distsiplinaarkaristusena kartserikaristuse määramise puhul eraldi kaaluda ei ole vaja.

Vangistusseaduse kommenteeritud väljaandes on kokkuvõtvalt välja toodud, et VangS § 65¹ lg-1 4 puudub iseseisev mõju viidete osas VangS §-dele 22, 31 - 32, 34 – 38, 41, 43 ja 46. Kuna piirangud tulenevad juba kartserirežiimist, pole kartserikaristuse määramise käskkirja neid piiranguid vaja ära märkida ja nende kohaldamist eraldi põhjendada. Karistuse määrajal on kaalutusõigus VangS § 30 lg-s 1 sätestatud õiguse ning VangS § 30 lg-s 2 ja §-s 48 sätestatud õiguste piiramisel osas, mis puudutab kartseris kinnipeetavale lubatud isiklike asju. Nende piirangute kohaldamist tuleb karistuse määramisega võrreldes täiendavalt motiveerida. Kartseris ei saa keelata VangS §-s 30 sätestatud õigust lugeda üleriigilisi päevalehti ja ajakirju. Selle õiguse piiramist ei saa lugeda

---

¹⁸⁹ VangS § 30 lg 1 sätestab, et kinnipeetavale tagatakse vanglas võimalus lugeda üleriigilisi päevalehti ning ajakirju.

kartserirežiimi tavapäraseks osaks ning õiguse piirmaist kartserikaristuse kandmise ajal on vaja karistamise käskkirjas eraldi põhjendada.¹⁹⁰

Seega ei tule distsiplinaarkaristuse käskkirjas eraldi põhjendada piiranguid, mis seatakse VangS §-de 22, 31 - 32, 34 – 38, 41, 43 ja 46 alusel.

3.10 Järeldus

Eeltoodust nähtub, et 04.04.2015. a seisuga lahendasid halduskohtud Tallinna Vangla kahjuks kokku kolm kinnipeetava kaebust, mis oli esitatud distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadele. Haldusasja 3-13-70172 saanuks ära hoida, kui distsiplinaarmenetluse käigus või hiljemalt vaidmenetluses oleks menetleja ümber lükanud kõik kinnipeetava poolt distsiplinaarmenetluse raames antud seletuskirjas toodud vastuväited. Samas haldusasjas 3-13-70142 oli tegemist õigusliku vaidlusega, sest ühelt poolt on kinnipeetavad kohustatud alluma vanglaametnike seaduslikele korraldustele (s.t et kinnipeetav peab minema sinna, kuhu vanglaametnik tal minna käsib) ja täita Kodukorras sätestatud nõudeid. Teiselt poolt oli kinnipeetavale individuaalses täitmiskavas ette nähtud riigikeeleõpe, millega ta ise ka esialgu nõus oli. Haldusasi 3-14-50820 aga jõudis kohtusse seetõttu, et distsiplinaarmenetluse käigus rikkus menetluse läbiviija uurimispõhimõtet ning ei kogunud piisavalt tõendeid, et kinnipeetava süü talle süükspandava distsipliinirikumise kohta oleks tõendatud olnud. Eeltoodust tulenevalt oleks vangla saanud efektiivse haldusmenetlusega välistada kaks kohtuvaidlust, mis kokkuvõttes kinnipeetava kasuks lahendati.

Kuigi haldusasjas 3-13-1616 ei ole kohtuotsus jõustunud ja ringkonnakohus tegi lahendi vangla kasuks, on tegemist lahendiga, mis vangla halduspraktika seisukohalt olulist kaalu omab. Nimelt leidis ringkonnakohus, et ametnikul, kes viib läbi distsiplinaarmenetlust ei ole keelatud karistust määrata. Üksnes distsiplinaarmenetluse läbiviimise faktist ei tulene ametniku erapooletuse puudumine distsiplinaarkaristuse määramisel. Erapooletust ei saa kahtluse alla seada ka seetõttu, et asja otsustab sama ametnik, kes haldusmenetluse algatas ja kogus menetluses tõendeid. Ka ametikohustuste täitmise pinnalt tekkinud suhtlemiskonflikt ei pruugi veel tähendada, et ametnik on isiklikult häälestatud menetlusosalise vastu.

---

¹⁹⁰ L. Madise jt (toim). Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne, lk 160/5.10.

Kokkuvõte

Käesolevas magistritöös uuris autor, milleks kohaldatakse vanglas karistust kandvate kinnipeetavate suhtes distsiplinaarkaristusi, kuidas viiakse vanglas läbi distsiplinaarmenetlusi, millistele tingimustele peab vastama kinnipeetava poolt esitatud vaie ja mida teeb haldusorgan vaidemenetluses, samuti mis põhjustel on kinnipeetavatele õigusaktiga sätestatud kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus. Lisaks uuris magistritöö autor põhjalikult, kui palju määrati aastatel 2013 – 2014 Tallinna Vanglas distsiplinaarkaristusi ja nende peale kinnipeetavate poolt vaideid, millistel põhjustel rahuldavad kohtud kinnipeetavate kaebusi, mis on esitatud distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjade tühistamise nõudes ning kas vanglas läbiviidav haldusmenetlus aitaks vähendada kaebuste hulka, mis kohtud kinnipeetavate kasuks lahendavad.

Vangistuse täideviimise eesmärk on kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmine. Kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele tähendab karistuse niisugust täideviimist, mis peab andma kinnipeetavale oskuse tulla sotsiaalselt vastutavana edaspidises elus toime ilma õiguskorda rikkumata. See hõlmab ühelt poolt selliste meetmete rakendamist ja kinnipeetavale selliste tingimuste loomist, mis võimaldaksid tal taasühiskonnastuda, teiselt poolt aga kinnipeetava allutamist vanglas valitsevale korrale kui raamistikule kinnipeetava suunamisel. Õiguskuuleka elu vältimatuks osaks on aga ühiskonnas kehtestatud õigusnormide järgimine. Korrale allumatusega näitab kinnipeetav negatiivset meelestatust kehtestatud õigusnormide osas, seega kui kinnipeetava käitumine ei ole kehtivate normidega kooskõlas, on praktiliselt võimatu vangistuse eesmärke täita. Distsiplinaarkaristuse eesmärk on kinnipeetava karistamine toimepandud rikkumise eest ja uute distsiplinaarrikkumiste ärahoidmine.

Kinnipeetavatele kohustusliku kohtueelse vaidementluses kehtestamine oli tingitud sellest, et kinnipeetavatele edukate halduskohtumenetluste arv oli väga väike, mis viitab sellele, et kohtusse jõuab suurel hulgal selliseid vaidlusi, mille edutuks lahendamiseks kulutatakse kallist kohtu ressursi; Justiitsministeerium vaiete lahendajana oli olnud tõhus filter, kuna vähesed vaidlused lähevad edasi kohtusse ning halduskohtutel on lihtsam lahendada eelneva vaidemenetluse läbinud vaidlust ja põhjendamatud vaidlused tagasi lükata, kuna asjaolud on eelnevast vaidemenetluse toimikust näha. Efektiivse ja hilisemalt kontrollitava haldusmenetluse teostamine distsiplinaarkaristuse käskkirjade andmisel, menetluse käigus uurimispõhimõtte kohaldamine, asjas tähtsust omavate asjaolude põhjalik väljaselgitamine, kaalutusõiguse teostamine ning korrektsete ja nõuetele vastavate haldusaktide koostamine vanglas aitaks vähendada kinnipeetavate poolt kohtutesse kaebuste esitamist. Samuti peab kaebusi vähendama vanglas läbiviidav vaidemenetlus - kui juba

haldusorganisatsioonidelt suudetakse välja selgitataks ja tunnistada kehtetuks käskkirjad, mis ilmselgelt HMS-i ja muude õigusaktidega kooskõlas ei ole ja millised kohtul tuleks kinnipeetava kasuks lahendada juba ainuüksi vangla poolt menetlusnormide või muude oluliste rikkumise tõttu distsiplinaarmenetluse läbiviimisel.

Kui kinnipeetav leiab, et talle Tallinna Vangla inspektor-kontaktisiku poolt määratud distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjaga on rikutud tema õigusi või piiratud vabadusi, tuleb tal esitada vaie vangla üksuse juhile. Vaide esitamise ja ka hilisema läbivaatamise lihtsustamiseks on justiitsminister VSKE lisas 1.2 kehtestanud vaide vormi, mis vanglaametniku poolt antakse kinnipeetavale, kes vaied esitada soovib. Vanglas läbiviidav vaidemenetlus hõlmab endas kohustust teostada enesekontrolli, vaide läbivaatamisel tuleb alget haldusakti kontrollida igakülgelt ja põhjalikult, andmaks hinnangut selle õiguspärasusele. Kontrollida tuleb nii asja formaalset (vormilist ja menetlusõiguslikku) kui ka materiaalõiguslikku ehk sisulist poolt. Kui kinnipeetav üksuse juhi poolt tehtava vaideotsusega ei nõustu, tuleb tal pöörduda kaebusega halduskohtu poole.

Kõigist vanglas tavaolukorrast erinevate sündmuste kohta on vanglateenistujatel kohustus kirjutada ettekandeid. Kui ettekanne kajastab kinnipeetava võimalikku distsiplinaarkorra rikkumist, algatab inspektor-kontaktisik kinnipeetava suhtes distsiplinaarmenetluse. Distsiplinaarmenetluse algatamiseks ja distsiplinaarkaristuse määramiseks on vaja esmalt tuvastada distsiplinaarsüüteo toimepanemine kinnipeetava poolt. See seisneb distsiplinaarsüüteo koosseisuliste asjaolude kindlakstegemises – õigusakt ja selle säte, mida kinnipeetava tegevus rikkus, milles see tegevus seisnes ning kinnipeetava süü rikkumise toimepanemisel. Kui menetleja otsustab distsiplinaarmenetluse algatada, siis informeeritakse kinnipeetavat kohaselt distsipliinirikumisest, milles teda süüdistatakse. Kinnipeetaval on õigus anda selgitusi. Distsiplinaarmenetluse läbiviimisel on vangla kui haldusorgan kohustatud järgima uurimispõhimõtet, s.t vanglal on kohustus välja selgitada kõik haldusmenetluses tähtsust omavad asjaolud, võttes arvesse isikule soodsad ja ka ebasoodsad asjaolud ning koguda nende kohta tõendeid eesmärgiga teha õiguspärane otsus.

Määratav distsiplinaarkaristus on õiglane, kui see vastab teo raskusele ja õigusrikkuja süü suurusele ning selle määramisel on arvestatud kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid ning süüdistatava isikut. Distsiplinaarkaristus peab olema eesmärgipärane ja suunama kinnipeetavat õiguspärasele käitumisele. Distsiplinaarkaristuse määramine on diskretsiooniline otsustus, st karistuse määramise õigust omav ametiisik peab igal üksikjuhtumil arvestama rikkumisega seonduvaid asjaolusid ja neid vajalikul määral kaaluma. Distsiplinaarkaristuse määramise käskkiri antakse kirjalikus vormis ja see peab sisaldama kaalutusõiguse teostamist, et isik, kellele haldusakt on adresseeritud, saaks aru, kas

tema õigusi on kitsendatud seaduslikult, ja vajadusel oma õigusi kaitsta. Distsiplinaarkaristuse määramise otsuse tuleb kinnipeetavale allkirja vastu teatavaks teha. Üldjuhul pööratakse distsiplinaarkaristus täitmisele kohe. Distsiplinaarkaristuse täideviimise poolt kõneleb oluline avalik huvi, milleks on distsipliini tagamine vanglas ning õigustrikkuva kinnipeetava mõjutamine.

2013. a karistati kinnipeetavaid distsiplinaarkorras kokku 1811-l korral. Kinnipeetavad esitasid nimetatud käskkirjadele kokku 77 vaiet, milledest haldusmenetluse raames jäeti vangla poolt rahuldamata 64, rahuldati 3 ja jäeti läbi vaatamata 10 vaiet. 2013. a vaidlustati distsiplinaarkaristuse määramise käskkirju 17-l korral, s.o 16,3% kõigist Tallinna Vangla vastu esitatud kohtuasjadest. Tehtud kohtulahenditest on 04.04.2015. a seisuga jõustunud 13 lahendit. Neist vangla kasuks tehti 9 otsust, vangla kahjuks kaks otsust, ühest kaebusest kaebaja loobus ning ühes asjas jättis halduskohus kaebuse läbi vaatamata, sest kaebaja ei ilmunud kohtuistungile.

2014. a karistati kinnipeetavaid distsiplinaarkorras kokku 1780-l korral. Kinnipeetavad esitasid nimetatud käskkirjadele kokku 104 vaiet, milledest haldusmenetluse raames jäeti vangla poolt rahuldamata 82, rahuldati 4 ja jäeti läbi vaatamata 17 vaiet. 2014. a algutati Tallinna Vangla vastu 04.04.2015. a seisuga 311 kohtuasja, millest distsiplinaarkaristuse määramise käskkirju vaidlustati 25-l korral, s.o 8% kõigist kohtuasjadest. 04.04.2015. a seisuga on jõustunud üks kohtulahend, mis on lahendatud vangla kahjuks.

Haldusasjas 3-14-50820 selgus peale kohtu poolt kaebuse menetluse võtmist, et haldusmenetluse käigu ei olnud vangla kogunud piisavalt tõendeid, mis oleksid kinnipeetava distsipliinirikumist tõendanud. Nimetatud kohtuasja näol ei olnud õigusliku vaidlusega ja see ei oleks pidanud kohtu menetluse jõudma. Käesolevalt oli vanglal haldusorganina HMS-ist tulenev uurimiskohustus, samuti pidi vangla koguma piisavalt tõendeid, et kinnipeetava distsipliinirikumist tõendada, mida aga ei tehtud. Kuna vaidemenetluse viis läbi sama kontaktisik, kes kinnipeetavale ka distsiplinaarkaristuse määras, võinuks kohtuasi olnud olemata, kui vaideotsuse projekti oleks koostanud mõni teine kontaktisik või kui üksuse juht oleks menetluse materjalidesse rohkem süvenenud.

Samas näitavad käesoleva magistritöö raames kogutud andmed, et vanglas läbiviidava vaidemenetluse raames suudavad ja oskavad vaiet lahendavad vanglaametnikud tuvastada distsiplinaarmenetluse käigus tehtud vigu ning tunnistada puudulikke käskkirju kehtetuteks enne, kui kinnipeetavad need kohtus vaidlustavad. 2013–2014 vangla poolt distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjadele esitatud vaietest rahuldati seitse vaiet. Nimetatutest neljalt juhul ei langenud distsiplinaarmenetluse läbiviija isik ja vaideotsuse projekti koostanud vanglaametniku isik kokku.

Samas kolmel juhul tuvastas distsiplinaarmenetluse läbiviija ise vaidemenetluses, et käskkiri tuleb mingil põhjusel kehtetuks tunnistada. Seega suudavad ka distsiplinaarmenetluse läbiviijad ise objektiivselt enda poolt läbiviidud menetlusi analüüsida ja vaidlusi tekitavad käskkirjad kehtetuks tunnistada. Rahuldatud vaiete osas võib öelda, et selle võrra jäi kohturessurss põhjendamatuult koormamata, s.t kinnipeetavatel jäi esitamata seitse kaebust, mis kindlasti oleks kohtu poolt rahuldatud.

Magistritöö põhines hüpoteesil, et Tallinna Vanglas läbiviidav haldusmenetlus on efektiivne ning kohtutesse jõuavad vaid sellised kaebused, mis puudutavad õigusküsimusi, mida vanglas läbiviidava haldusmenetlusega lahendada ei ole võimalik. Käesoleva magistritööga kahjuks nimetatud hüpoteesi kinnitada ei saanud, kuna kohus menetles aastatel 2013 - 2014 ka selliseid kinnipeetavate kaebusi distsiplinaarkäskkirjade kehtetuks tunnistamise nõudes, mis ilmselgete puuduste (nt uurimispõhimõtte mittekasutamine) tõttu ei oleks pidanud kohtutesse jõudma. Vanglas läbiviidavat haldusmenetlust aitaksid kindlasti parandada täiendavate koolituste läbiviimine vanglaametnikele nii distsiplinaarmenetluste kui ka vaidemenetluste läbiviimise osas.

Praktika, mille kohaselt vormistatakse pädeva isiku otsustus kolmanda isiku poolt, on organisatsioonides levinud ja töökorralduslikult põhjendatud ning seda ei saa pidada õigusvastaseks. Oluline on, et pädeval isikul on võimalus ja kohustus tutvuda distsiplinaarmenetluse materjalidega ja esitatud vaidega ning kujundada isiklik sõltumatu seisukoht. Samas on arusaadav, et üksuse juht, kes vaideotsuse lõppkokkuvõttes allkirjastab, ei pruugi sisuliselt kõigi distsiplinaarmenetluse materjalide ja nendele esitatud vaietega põhjalikult tutvuda. Ka ei vii üksuse juht ise distsiplinaarmenetlusi kinnipeetavate suhtes ise läbi, mistõttu teisel sama vangla kontaktisikul oleks lihtsam vaiet ja seal toodud seisukohti hinnata, samuti märgata distsiplinaarmenetluse käigus tehtud võimalikke eksimusi.

Kogutud andmetele tuginedes saab siiski väite, et vangla vaidemenetlus oleks efektiivsem ja distsiplinaarmenetluse käigus tehtud võimalikke eksimusi oleks võimalik enne kinnipeetava poolt kohtusse pöördumist tuvastada, kui vaideotsuse projekti koostaks teine inspektor-kontaktisik kui see, kes distsiplinaarmenetluse läbi viis. On selge, et vanglaametnikud täidavad teenistusülesandeid oma oskuste ja kogemuste piires ning tahtlikult menetlusi läbiviies ei eksita. Seetõttu kontaktisik, kes varasemalt menetlusega kokku puutunud ei ole, näeks võimalikud menetlusvead ära juba vaidemenetluse käigus. Seeläbi jääksid aga olemata ka kohtuvaidlused, mis eksimuste tõttu diskretsiooniõiguse teostamisel või ka näiteks uurimispõhimõtte puuduliku kohaldamise tõttu kinnipeetavate kasuks tuleks lahendada. Sellised ilmselged eksimused haldusaktides peavad haldusorganile näha olema hiljemalt vaidemenetluses.

Kogutud andmetele tuginedes saab kokkuvõtvalt väite, et vangla vaidemenetlus oleks efektiivsem ja distsiplinaarmenetluse käigus tehtud võimalikke eksimusi oleks võimalik enne kinnipeetava poolt kohtusse pöördumist tuvastada, kui vaideotsuse projekti koostaks teine inspektor-kontaktisik kui see, kes distsiplinaarmenetluse läbi viis.

Challenging the Directives to Impose Disciplinary Penalties by Prisoners in Administrative and Judicial Proceedings on the Example of Tallinn Prison between 2013 and 2014

Resumè

As of 04.04.2015, a total of 945 persons were imprisoned in Tallinn Prison—585 prisoners and 360 arrested persons. The execution order and organisation of imprisonment and provisional custody are established in the Imprisonment Act, which can be treated as a *lex specialis* with regard to the Administrative Procedure Act. The Imprisonment Act prescribes the prisoners a mandatory pre-trial procedure, i.e. a prisoner can pursue legal recourse only if challenge proceedings are conducted in the same matter first.

Complaints by prisoners form a majority of the cases having been submitted to the administrative court procedure throughout the years. Although these complaints do not concern an intense breach of rights predominantly, it is nevertheless important to guarantee a high-quality judicial review of the complaints by prisoners. The enactment of pre-trial challenge proceedings enables to simplify the proceedings of such complaints in court. Emanating from the fact that the complaints by prisoners form a large part of the matters submitted to an administrative court, it would encumber the court resources less if the administrative acts issued by Tallinn Prison as an administrative authority would be legitimate, and if challenge proceedings would execute effective self-control over these administrative acts to detect shortcomings in the given acts before having recourse to the courts.

On the example of Tallinn Prison, the purpose of the present Master`s thesis is to explicate the following:

- d) To what extent and on which reasons a court rules in favour of prisoners who file complaints against the directives to impose disciplinary penalties;
- e) Whether the challenge proceedings conducted in prison to solve the challenges filed against the directives to impose disciplinary penalties on the prisoners are effective and if these could prevent the complaints which courts resolve in favour of the prisoners.

The reason why the author of the paper has chosen the directives to impose disciplinary penalties on prisoners amongst the administrative legislations issued by the prison is that the aforementioned compile a vast part of directives imposed on the prisoners. What is more, a prisoner considers a disciplinary penalty to be important, because even a light disciplinary penalty brings along negative consequences emanating from the enforcement of the penalty.

Considering that the imposition of a disciplinary penalty constitutes a significant interference in the rights of the prisoners, the latter are greatly interested to challenge the abovementioned directives. The scope of applying a disciplinary penalty in imprisonment is rather large. Unlike a list of offences, there is no predefined list of actions that may result in being punished. In prison, violations for which disciplinary penalties are imposed on may vary from not wearing a nametag to actions that directly endanger other prisoners and prison employees. Moreover, the intervention intensity with regard to a disciplinary penalty differs a lot, from reprimands to confinement into a punishment cell.

The work consists of three chapters. In the first one, the author of the paper scrutinizes why disciplinary action must be brought against prisoners and which disciplinary penalties can be imposed on a prisoner who has violated the rules in the prison. Additionally, the following issues are treated: why pre-trial challenge proceedings are mandatory for prisoners, what are the requirements for the proceedings, and what is the regulation of conducting challenge proceedings in the prison. A disciplinary proceeding, as a process conducted as an administrative proceeding by an administrative organ, is examined more thoroughly in the second chapter. In the final part, the author analyses the judicial practice of 2013—2014 that covers challenging the directives which impose disciplinary penalties, specifically the cases in which Tallinn Prison is the respondent. Both the decisions published in *Riigi Teataja* as well as the ones available for the author as the representative of the respondent, which have not taken effect during writing the given thesis, are used in the paper. The author investigates why courts have ruled against the prison and whether unfavourable decisions could have been avoided by more effective administrative proceedings. The provisions of the European Rules are outlined as well. Based on the decisions by the Riigikogu, the content of these provisions serves as a purpose towards which aspire to and to be guided from, if possible, in the interpretation and implementation of the Estonian legislation. In addition, the author of the paper applies work-related experience in the field under study.

The aim of the implementation of imprisonment is to guide a prisoner towards law-abiding behaviour and to protect legislation. Guiding a prisoner to law-abiding behaviour means an implementation of penalty which must drive the prisoner to be socially responsible and not to violate the legislation in the future. An inevitable part of law-abiding life is to follow the legal regulations established in the society. The purpose of a disciplinary penalty is the punishment of a prisoner for an infringement and the prevention of further disciplinary penalties.

Provided that a prisoner finds their rights to be violated or their freedom to be limited due to a disciplinary penalty imposed by their inspector—contact person, they shall submit a challenge to the executive officer of the prison unit. Challenge proceedings conducted in the prison involve the obligation to exercise self-control. In examining the challenge, the initial administrative act shall be checked in detail to evaluate its legality. If the prisoner does not agree with the decision on challenge imposed by the executive officer, they shall appeal to an administrative court.

The disciplinary offence committed by a prisoner shall be ascertained at first to initiate disciplinary proceedings and to impose a disciplinary penalty. This constitutes establishing the statutory provisions of the disciplinary offence—the legislation and the provision violated by the actions of the prisoner and the guilt of the prisoner in committing the violation. The prisoner has the right to provide explanations in the framework of the disciplinary proceedings. In conducting the disciplinary proceedings, the prison is obliged to follow the principle of investigation. A disciplinary penalty is fair if it corresponds to the severity of the offence and to the guilt of the offender, provided that both mitigating and aggravating circumstances as well as the accused person have been taken into account. Disciplinary action was brought against prisoners 1811 times in 2013. The prisoners submitted 77 challenges against the aforementioned directives. The prison rejected 64, satisfied 3, and did not review 10 challenges in the course of the administrative procedure. In 2013, the directives imposing disciplinary punishments were contested 17 times in total, comprising 16.3% of all the cases filed against Tallinn Prison. As of 04.04.2015, 13 decisions have taken effect amongst all the settlements made at the time. 9 judgments were made in favour of the prison and two against it.

In 2013 disciplinary action against prisoners was brought 1780 times. The prisoners submitted 104 challenges against the aforementioned directives. The prison rejected 82, satisfied 4, and did not review 17 challenges in the course of the administrative procedure. In 2014, the directives imposing disciplinary punishments were contested 25 times in total, comprising 8% of all the cases filed against Tallinn Prison. As of 04.04.2015, 1 judgement made against the prison have taken effect.

The data collected in the framework of the Master`s thesis indicate that in the course of challenge proceedings conducted in the prison, the prison officers who solve the challenge can identify mistakes made during a disciplinary proceeding and can declare inadequate directives invalid before prisoners contest these in court. The prison satisfied seven challenges amongst all the challenges filed against the directives to impose a disciplinary penalty in 2013—2014. In four cases, the prison officer who conducted the disciplinary proceeding was not the one who compiled the project of the decision on challenge. However, in three cases the person conducting the disciplinary proceeding was able to

establish that the directive had to be declared invalid for some reason. Hence, the persons who conduct a disciplinary proceeding can objectively analyse the proceedings they carry out and declare the controversial directives invalid.

Based upon the data gathered, it can be claimed that prison challenge proceedings would be more effective and that possible mistakes made in the course of a disciplinary proceeding could be identified before a prisoner resorts to a court, provided that the project of a decision on challenge is drafted by another officer—contact person and not the one who conducts the challenge proceedings.

Kasutatud lühendid

CPT	Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee
EIK	Euroopa Inimõiguste Kohus
EIKo	Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus
EIÕK	Inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon
HMS	Haldusmenetluse seadustik
HKMS	Halduskohtumenetluse seadustik
Kodukord	Tallinna Vangla direktori 31.01.2013 käskkirjaga nr 20 kinnitatud „Tallinna Vangla kodukord“
RKEKm	Riigikohtu erikogu otsus
RKEKo	Riigikohtu erikogu otsus
RKHKm	Riigikohtu halduskolleegiumi määrus
RKHKo	Riigikohtu halduskolleegiumi otsus
RKPJKo	Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus
RKÜKo	Riigikohtu üldkogu otsus
Tartu HK	Tartu Halduskohus
Tartu RK	Tartu Ringkonnakohus
Tln HK	Tallinna Halduskohus
Tln RK	Tallinna Ringkonnakohus
Vanglareeglistik	Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee poolt liikmesriikidele välja antud soovitus Rec(2006)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta (<i>Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules</i>)
VangS	Vangistusseadustik
VSkE	Vangla sisekorraeskiri

Kasutatud materjalide loetelu

---

1) Kasutatud kirjandus

1. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed. 2013. a I poolaasta kokkuvõte. Tallinn 2013. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/kohtute_menetlusstatistika_2013_i_pa_1.pdf. (25.04.2015).
2. Aedmaa, A., Lopman, E., Parrest, N., Pilving, I., Vene, E. Haldusmenetluse käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004.
3. Annus, R. Uurimispõhimõtte haldusmenetluses. – Juridica 2008, nr 7.
4. B. B. Hess, E.W. Markson, P. Stein. Sotsioloogia. Tallinn: Külim 2000.
5. Calliess, R-P., Müller-Dietz, H. Strafvollzugsgesetz. 10. neubearb. Aufl. München Beck, 2005.
6. Commentary to Recommendation REC(2006) 2 on the Committee of Ministers to Member states of the European prison rules. Arvutivõrgus: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/E%20commentary%20to%20the%20EPR.pdf> (25.04.2015)
7. CPT Standards. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English. Arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>. (20.02.2015).
8. Euroopa Nõukogu. Raport Eesti Valitsusele Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee Eesti külastuse kohta, mis toimus 30.05 kuni 06.06.2012. – Arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2014-01-inf-est.pdf> (30.03.2015).
9. Feest, J. Kommentar zum Strafvollzugsgesetz. 5. Aufl. Neuwied: Luchterhand, 2006.
10. Haridus vanglas. – Justiitsministeerium. Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/karistusekandmine/haridus-vanglas> (15.03.2015).
11. Justiitsministri määruste (1) 30. novembri 2000. a määrust nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 12.10.2012, 11; 2) 6. detsembri 2001. a määrust nr 87 „Tartu Vangla põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 26.10.2012, 4; 3) 6. detsembri 2001. a määrust nr 92 „Tallinna Vangla põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 26.10.2012, 3; 4) 13. juuni 2006. a määrust nr 20 „Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 26.10.2012, 5; 5) 12. augusti 2010. a määrust nr 28 „Kinnipeetava tingimisi enne tähtaega vabastamise materjalide ettevalmistamise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 29.03.2011, 19) muutmise määruse seletuskiri, arvutivõrgus riigikogu.ee (20.02.20015).

12. Kangro, K. Rask: Vangide kaebustele kuulub liiga palju kohturessurssi. Postimees, 07.06.2012. – Arvutivõrgus: <http://www.postimees.ee/868612/rask-vangidekaebustele-kuulub-liiga-palju-kohturessurssi> (03.04.2015).
13. Kinnipeetavate vaiete ja kaebuste lahendamine. Riigikohus, märts 2011. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252> (21.02.2015).
14. Korrektsiooni eriala. Sisekaitseakadeemia Justiitskolledž. – Arvutivõrgus: <http://www.sisekaitse.ee/justiitskolledz/sisseastujale/erialad-3/korrektsiooni-eriala-4/> (23.03.2015).
15. Kruusmaa, K.-C., Salla, J. Ennetähtaegse vabastamise regulatsioon ja praktika analüüs. Kriminaalpoliitika analüüs nr 1/2013. Arvutivõrgus: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumentid/ennetähtaegse_vabastamise_analuus_1-2013.pdf (20.02.2015).
16. Kõiv, S. Intervjuu Riigikohtu esimehe Märta Raskiga. Õigus on headuse kunst. Postimees 23.01.2010. Arvutivõrgus: <http://www.postimees.ee/?id=215401> (10.04.2015).
17. Ligi, T. Kinnipeetavate kaebuste ja vaiete lahendamine. Olukorra analüüs ja ettepanekud muudatusteks. Justiitsministeerium, 20.03.2011.
18. Madise, L., Pikamäe, P., Sootak, J. Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne. – Kirjastus Juura 2014.
19. Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.
20. Madise, Ü. Eesti haldusõiguse reformi kandvatest ideedest. – Juridica, 2003, nr 1.
21. Maurer, H. Haldusõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 2004.
22. Merusk, K. Riigihalduse õiguslik regulatsioon. – Juridica, 1998, nr 4.
23. Olesk, M. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Justiitsministeerium 2010, Tallinna Raamatutrükikoda.
24. Okas, K. Ennetähtaegse vabastamise protsessi statistiline analüüs uuring 2009. a Tartu Maakohtu toimikute põhjal. – Magistritöö, Tallinn 2013. Arvutivõrgus: http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/31869/okas_kristjan.pdf?sequence=1 (25.02.2015).
25. Parrest, N., Aedmaa, A. Ülevaatlik õppematerjal haldusõigusest. Avaliku teenistuse arendus- ja koolituskeskus, Eesti Vabariigi Riigikantselei. Tallinn 2003.
26. Pilving, I., Riigikohtu 2001. aasta praktika haldusmenetluse valdkonnas, Juridica 2002, nr 2.

27. Rask, M. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduse ühetaolise kohaldamise kohta. Riigikohtu esimehe ettekanne Riigikogu 2013. a kevadistungjärgul, 06.06.2013. – Arvutivõrgus:
http://www.riigikohus.ee/vfs/1507/Riigikohtu%20esimehe%20ettekanne%20Riigikogus_2013.pdf (30.03.2015).
28. Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules“ – Arvutivõrgus:
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747> (14.04.2015).
29. Saar, T. Tartu Halduskohtu esimehe aruanne õigusemõistmise korra kohase toimimise kohta Tartu Halduskohtus 2012. a. Eesti kohtud. Kohtute haldamise nõukoda. Istungite protokollid. Kohtute haldamise nõukoja seitsmekümnenda istungi protokoll. – Arvutivõrgus:
http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumentid/70_protokoll_23_-_24_05_2013.pdf (10.04.2015).
30. Sisekaitseakadeemia Justiitskolledži nõukogu 22.04.2014 otsusega nr 1.1-6/7 kinnitatud Korrektsiooni eriala õppekava. Arvutivõrgus:
<http://www.sisekaitse.ee/justiitskolledz/sisseastujale/erialad-3/korrektsiooni-eriala-4/> (24.03.2015).
31. Sootak, J. Sanktsiooniõigus. Kirjastus Juura, Tallinn 2007.
32. Sootak, J., Pikamäe, P. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn: Ilo, 2001.
33. Tallinna Vangla direktori 03.08.2012 käskkirjaga nr 129 kinnitatud „Asjaajamiskord“ (käesoleva töö autori valduses).
34. Tallinna Vangla direktori 22.11.2013 käskkirjaga nr 171 kinnitatud „Järelevalveosakonna valvuri (kartser) ametijuhend“ (käesoleva töö autori valduses).
35. Tallinna Vangla direktori 14.10.2014 käskkirjaga nr 163 kinnitatud „Järelevalveosakonna vanemvalvuri (saatmine) ametijuhend“ (käesoleva töö autori valduses).
36. Tallinna Vangla direktori 15.01.2015 käskkirjaga nr 7 kinnitatud „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse valvuri (päevane toimikond)“ ametijuhend (käesoleva töö autori valduses).
37. Tallinna Vangla „Esimese, teise, kolmanda ja neljanda üksuse inspektor-kontaktisiku ametijuhend“ – Arvutivõrgus:
http://www2.just.ee/ametijuhendid/TallinnaVangla/ametijuhend_nr_51076012.pdf (13.04.2015).

38. Tallinna Vangla kodukord. Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumentid/tallinnavanglakodukord.pdf> (14.04.2015).
39. Tallinna Vangla kodukorra seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumentid/tallinnavanglakodukord.seletuskiri.pdf> (15.04.2015).
40. Talv, P. Uus halduskohtumenetluse kord kiirendab kohtupidamist. Justiitsministeerium. – Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/et/uudised/uus-halduskohtumenetluse-kord-kiirendab-kohtupidamist> (30.03.2015).
41. Tööhõive. – Justiitsministeerium. Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/karistusekandmine/toohoive> (11.03.2015).
42. Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv. – Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv> (15.03.2015).
43. Vanglateenistuse 2014. a ülevaade. Justiitsministeerium. – Arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vanglateenistuse-2014-aasta-ulevaade> (10.03.2015)
44. Vangistusseaduse ja kriminaalhooldusseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Riigikogu, 804SE – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=64aeb104-e23e-41a3-941a-b224f62cc195&> (20.03.2015)
45. Õiguskantsleri 11.04.2014 seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta, Vangistusseaduse § 64 lõike 1 põhiseaduspärasus nr 6-1/140475/1401642, kättesaadav arvutivõrgus http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_seisukoht_vastuolu_mittetuvastamise_kohta_vangistusseaduse_ss_64_loike_1_pohiseadusparaus_.pdf (20.04.2015).
46. Walter, M. Strafvollzug. München: Boorberg, 2001.

2) Kasutatud normatiivmaterjalid

47. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349... RT I, 27.04.2011, 1.
48. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2000, 11, 57.
49. Haldusmenetluse seadus. - RT I 2001, 58, 354... RT I, 23.02.2011, 3.
50. Halduskohtumenetluse seadustik. - RT I, 23.02.2011, 3... RT I, 19.03.2015, 1.
51. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57... RT II 2010, 14, 5.
52. Isikuandmete kaitse seaduse. - RT I 2007, 24, 127... RT I, 29.06.2014, 109.

53. Karistusseadustik. - RT I 2001, 61, 364... RT I, 23.12.2014, 14.
54. Kinnipeetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhend. - RTL 2008, 43, 586...RT I, 07.01.2014, 5.
55. Täitmisplaan. - RTL 2008, 29, 424... RT I, 12.02.2014, 11.
56. Vangistusseadus. – RT I 2000, 58, 376... RT I, 19.03.2015, 1.
57. Vangistusseaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seadus. - Vastu võetud 13.12.2006, RT I 2006, 63, 466.
58. Vanglaametniku ametiastmetele vastavad ametikohad – RTL 2000, 121, 1892... RT I, 29.12.2013, 36.
59. Vanglateenistuse ametnikule esitatavad nõuded, nõuetele vastavuse hindamine ning vangla direktori värbamine ja valik“ - RT I, 29.07.2013, 1... RT I, 29.12.2014, 62.
60. Vangla sisekorraeeskiri. – RTL 2000, 134, 2139... RT I, 29.12.2014, 62.

3) Kasutatud kohtupraktika

1. TartuHK 24.11.2011, 3-11-1032.
2. TartuHKO 20.07.2010, 3-10-1268.
3. TartuRKO 11.03.2011, 3-10-1268.
4. TartuHKO 16.02.2011, 3-10-2304.
5. TartuRKO 16.12.2011, 3-10-2304.
6. TartuHKm 15.11.2010, 3-10-2880.
7. TartuRKO 20.09.2013, 3-12-288.
8. TlnHKO 12.09.2013, 3-13-8.
9. TlnHKO 11.11.2013, 3-13-304.
10. TlnHKm 17.10.2013, 3-13-610.
11. TlnHK 17.01.2014, 3-13-958.
12. TlnRK 02.10.2014, 3-13-958.
13. TlnHK 19.05.2014, 3-13-1616, jõustumata.
14. TlnRK 02.04.2015, 3-13-1616, jõustumata.
15. TlnHKm 27.10.2014, 3-13-2032.
16. TlnHKO 04.03.2014, 3-13-2134, jõustumata.
17. TlnRK 12.03.2015, 3-13-2134, jõustumata.
18. TlnHKO 18.08.2014, 3-14-50820.
19. TlnHK 30.04.2014, 3-13-70142.
20. TlnHKO 10.02.2014, 3-13-70172.

4) Kasutatud Riigikohtu lahendid

21. RKHK_m 3-3-1-4-96.
22. RKHK_o 3-3-1-14-00.
23. RKHK_m 3-3-1-52-00.
24. RKEK_m 3-3-1-8-01.
25. RKEK_o 3-3-1-15-01.
26. RKHK_m 3-3-1-60-01.
27. RKHK_o 3-3-1-49-02.
28. RKHK_o 3-3-1-21-03.
29. RKHK_o 3-3-1-66-03.
30. RKHK_o 3-3-1-70-03.
31. RKHK_o 3-3-1-74-03.
32. RKHK_o 3-3-1-82-03.
33. RKPJK_m 3-4-1-5-04.
34. RKHK_o 3-3-1-2-06.
35. RKHK_o 3-3-1-91-06.
36. RKHK_o 3-3-1-103-06.
37. RKHM_o 3-3-1-89-07.
38. RKÜK_o 3-3-1-5-09.
39. RKHK_m 3-3-1-70-09.
40. RKHK_o 3-3-1-5-10.
41. RKHK_o 3-3-1-72-10.
42. RKHK_o 3-3-1-41-11.
43. RKHK_o 3-3-1-51-11.
44. RKHK_o 3-3-1-91-11.
45. RKHK_m 3-3-1-8-12.
46. RKHK_o 3-3-1-44-12.
47. RKHK_o 3-3-1-46-12.
48. RKHK_o 3-3-1-76-12.
49. RKHK_o 3-3-1-79-12.
50. RKHK_m 3-3-2-2-12.
51. RKHK_m 3-3-1-78-13.
52. RKHK_o 3-3-1-8-14.
53. RKHK_m 3-7-1-3-669-14.

5) Kasutatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

54. EIKo 08.06.1976, 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, Engel jt vs Holland.
55. EIKo 15.05.1980, 8317/78, McFeeley jt vs Ühendkuningriik.
56. EIKo 21.01.1999, 25716/94, Janowski vs Poola.
57. EIÕKo 04.05.2000, 42117/98, Bolland vs Ühendkuningriigid.
58. EIKo 26.10.2000, 30210/96, Kudla vs Poola.
59. EIKo 24.07.2001, 44558/98, Valasinas vs Leedu.
60. EIKo 21.12.2004, 61513/00, Busuioc vs Moldova.
61. EIKo 08.11.2005, 64812/01, Alver vs Eesti.
62. EIKo 08.11.2007, 29660/03, Štitić vs Horvaatia.
63. EIKo 02.07.2009, 41653/05, Kochetkov vs Eesti.
64. EIKo 08.04.2010, 10941/03, Bezmyanny vs Venemaa.
65. EIKo 31.03.2011, 6428/07, Siryk vs Ukraina.
66. EIKo 19.12.2013, 429/12, Tunis vs Eesti.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Teerika Marilin Martisen (sünnikuupäev 29.08.1984)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Distsiplinaarkaristuste määramise käskkirjade vaidlustamine kinnipeetavate poolt haldus- ja kohtumenetluses Tallinna Vangla näitel“, mille juhendaja on hr Aare Reenumägi, *PhD*,
  - 1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 30.04.2015